

996

LIPPOSTELUA?

Kulttuurinen näkökulma muuttoprosessiin ja
Etelä-Kymenlaakson muuttoliikkeeseen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Etnologian laitos

pro gradu-tutkielma
kevät 1998

ohjaaja: professori Bo Lönnqvist

Eeva Päiviö

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta	Laitos
HUMANISTINEN	Etnologian laitos
Tekijä	
Eeva Päiviö	
Työn nimi	
Lippostelua? Kulttuurinen näkökulma muuttoprosessiin ja Etelä-Kymenlaakson muuttoliikkeeseen	
Oppiaine	Työn laji
Etnologia	pro gradu
Aika	Sivumäärä
Kevät 1998	114
Tiivistelmä - Abstract	
Muuttaminen on tapahtuma, jonka avulla jäsenetään elämää ja ajoitetaan myöhemmin muitakin elämän tärkeitä tapahtumia. Silti kulttuurintutkijat ovat varsin vähän tutkineet muuttoliikettä ja muuttamista. Muuttamisella ilmaistaan tarpeita, arvoja ja kiintymyksiä, se on yksilön maailmankuvan ilmitulo, siis mitä suurimmassa määrin kulttuurinen tapahtuma. Tutkimus kohdistuu eteläiseen Kymenlaaksoon, Kotkan ja Haminan kaupunkien ja Pyhtään, Vehkalahten, Virolahden ja Miehikkälän kuntien alueeseen. Tutkimuksen pohjana oleva kysely on lähetetty vuoden 1997 alussa kaikille vuosien 1995-1996 aikana alueelle tai alueelta pois muuttaneille ruokakunnille. Tutkimus pyrkii luomaan kokonaiskuvan muuttoprosessista: muutto on sekä lähtemistä ja irtautumista entisestä että saapumista, sopeutumista. Painopiste on kuitenkin muuttajan sopeutumisessa, sitä helpottavien tai vaikeuttavien tekijöiden kartoittamisessa. Perspektiivi on muuttopäätöksiä tekevän yksilön ja perheen tasolla. Muuttamaan saavat syyt vaikuttavat järkeviltä. Tulomuuttajat ovat muuttaneet asuin ympäristön ja perhesyiden takia, lähtömuuttajat työn, opiskelun tai parempien palveluiden perään. Kuitenkin yllättävän monen muuton takana ovat hyvinkin abstraktit, jopa järjettömiltäkin vaikuttavat syyt. Mielikuvat näyttävät ohjaavan vahvasti ihmisten muuttokäyttäytymistä. Silkkä vaihtelunhalu riittää muuton syyksi, kyllästyminen entiseen ja uuden etsintä. Vankkaan tietoon perustuvan muuttopäätöksen ohella pelkkä toivo paremmasta riittää. Ihmisellä on mielikuva itselleen sopivasta ympäristöstä, maisemakokemus, elinympäristöön kohdistuvia tuttuuden ja vierauden tunteita, tunne itselle sopivan kokoisesta ympäristöstä, itselle sopivasta anonyymiuden asteesta. Myös kotiseuturakkaudella on yllättävänkin tärkeä osuus juurettomaksi arvioidun modernin ihmisen muuttokäyttäytymisessä. Nämä kaikki seikat vaikuttavat syvästi sopeutumiskokemukseen. Orientaatio muuttamiseen ja muutossa toteutuvat odotukset ovat alku onnistuneelle sopeutumiselle.	
Asiasanat	
muutto, sopeutuminen, mielikuva	
Säilytyspaikka	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1. JOHDATUS MUUTON KULTTUURISEEN NÄKEMISEEN	1
Tutkimusongelmat ja aineiston analysointi	2
Muuttajan puhe	5
Onnistunut muutto	9
Etnologinen muuttotutkimus	12
Suomen muuttoliike 1800-luvun lopulta 1970-luvulle	17
Suomessa vuoden 1990 jälkeen tapahtuneet muuttoliikeilmiöt	18
Kymenlaakson muuttoliike	20
Käsitteistä	20
Muuttoliikkeen teoriaa	29
2. LÄHTÖ JA IRTAUTUMINEN	36
Muuttopäätös tilastojen valossa	36
Muuttajan arvostukset	41
Muutto elämänvaihteisiin liittyvänä tapahtumana	42
Muuttopäätös prosessina	50
3. SAAPUMINEN JA SOPEUTUMINEN	58
Muuttajien mielikuvia viihtyvyystekijöistä	58
Mielikuvat henkisestä ilmapiiristä viihtyvyystekijöinä	59
Ympäristömielikuvat viihtyvyystekijöinä	68
Palvelumielikuvat viihtyvyystekijöinä	74
4. LÄHTÖ JA SAAPUMINEN	78
Sosiaalisten suhteiden merkitys	78
Onko paikalla väliä?	86
Kotiseudun merkityksestä ja kotiseutukäsitteestä	91
5. YHTEISKUNNALLINEN VIITEKEHYS -MODERNISAATION YHTEISKUNTA VS. PERINTEINEN YHTEISKUNTA	94
Refleksiivinen modernisaatio, detraditionalisaatio ja ekologinen aspekti	94
Kulttuuriekologia	99
6. YHTEENVETO JA POHDINTA	102
Lähteet	106
Liite (kyselylomake)	

Kuviot:

Kuvio 1. Oliko muutto onnistunut ratkaisu? (tulomuutto)	9
Kuvio 2. Oliko muutto onnistunut ratkaisu? (lähtömuutto)	10
Kuvio 3. Etelä-Kymenlaakson nettomuutto 1990-luvulla	20
Kuvio 4. Muuton syiden tärkeys (tulomuutto)	37
Kuvio 5. Muuton syiden tärkeys (lähtömuutto)	38
Kuvio 6. Asuntoon ja asuinympäristöön liittyvien muuton syiden arviointi (tulomuutto)	40
Kuvio 7. Asuntoon ja asuinympäristöön liittyvien muuton syiden arviointi (lähtömuutto)	41
Kuvio 8. Lasten mielipiteen vaikutus muuttopäätökseen	45
Kuvio 9. Puolisoiden muuttohalukkuuden erot	46

1. JOHDATUS MUUTON KULTTUURISEEN NÄKEMISEEN

Tavassa, jolla tutkimme muuttoliikettä ja muuttoa on jotakin outoa. Tiedämme sekä omasta kokemuksestamme että arkipuheesta, että muuttaminen paikasta toiseen on aina tärkeä tapahtuma, jolla elämää jäsennetään ja jonka avulla myöhemminkin ajoitetaan tärkeitä elämänvaiheita. Tunteet, joita muuttamiseen liitetään, ovat usein ristiriitaisia. Muuttopäätös on monipolvinen prosessi, joskus vaikeakin, ja muuton jälkeiset tunnelmat saattavat olla hyvinkin laajakirjoiset. Muuttaminen on eräs muoto ilmaista lojaalisuuttaan tietyille asioille, tarpeitaan, kiintymyksiään ja arvojaan. Se on yksilön maailmankuvan ilmitulo, siis mitä suurimmassa määrin kulttuurinen tapahtuma.

Ja kuitenkin, kun tutkimme muuttamista tieteellisesti, näytämme unohtavan tämän kaiken. Muuttoliikkeen on perinteisesti katsottu olevan yhteiskunnassa vaikuttavien materiaalistien, lähinnä taloudellisten voimien ohjaamaa. Muuttoliikettä on kuvattu monin mallein, joissa useinkin takana on ajatus ihmisestä taloudellisten veto-työntövoimien liikuttelemana tai rationaalisesti ajattelevana ekonomina, joka seuraa työ- ja asuntomarkkinoiden antamia taloudellisia signaaleja.

Kun meillä kuitenkin on arkipäivän tietoutta siitä, että muuttaminen on osin kulttuurisesti tuotettu, kulttuurisesti ilmaistu ja kulttuurinen vaikutuksiltaan, on oikeastaan hämmästyttävää, että muuttoliikettä on niin vähän tutkittu nimenomaan kulttuurisena ilmiönä. Fielding (1992, 201) on brittiläisessä muuttotutkimuksessa löytänyt kolme syytä kulttuurisen näkökulman laiminlyöntiin. Hän esittää syiksi tutkijoiden kainouden ottaa esiin sosiaalisten ilmiöiden kulttuurisia ja muita idealistisia selitysmalleja verrattuna esim. USA:ssa vaikuttaviin tutkimussuuntiin. Toisena syynä hän näkee akateemisen muodin, joka on painottanut materialistisia lähestymistapoja kulttuuristen kustannuksella. Kolmas ongelma on hänen mukaansa puhtaasti käytännöllinen: kulttuuri on niin heikosti määritelty ja kulttuuriset muuttajat niin vaikeasti mitattavissa muuttotutkimuksissa, että tätä näkökantaa on jouduttu laiminlyömään myös siksi.

Käsillä oleva tutkimus pyrkii etnologin silmälasein katsottuna tuomaan perinteisen, "kovan" muuttotutkimuksen ympärille yksilön ja perheen näkökulmaa, esittämään muuttoprosessin tai paremminkin muuttoprojektin niin lähtö- kuin saapumisprosessina, johon liittyy monia eri elämänaloja koskettavia аспекteja ja ratkaisun teon paikkoja. Työn otsikko "Lippostelua?" on lainattu tutkimusaineistosta, eräältä kyselyvastaajalta. Vastaaja käytti verbiä lippostella korvatakseen pitkän "muuttaa työn perässä" ilmauksen. Otsikko siis esittää kysymyksen: onko muuttoliikkeessä kysymys työn tai opiskelun perässä muuttamisesta, vai onko siihen löydettävissä myös muita selitysmalleja? Onko muuttaja

vain työmarkkinoiden, koulutus- tai aluepolitiikan tai jonkin muun yhteiskunnallisen mekanismin tönimä ja tuuppima olento? Tämä kysymys on herättänyt jatkokysymyksiä: jos ja kun muuttaja tekee muuttopäätöksen, mitä muita, taustalla vaikuttavia tekijöitä on tätä päätöstä edistämässä? Kun saavutaan uudelle paikkakunnalle, mitkä asiat saavat viihtymään ja sopeutumaan, mitkä taas estävät sopeutumisprosessia?

Tutkimustarve on lähtenyt eteläisen Kymenlaakson kuntien tarpeista. Kymenlaakso on pitkään ollut muuttotappioaluetta, ja kuntien yhteinen elinkeinopalveluja tuottava Kotkan - Haminan seudun Yrityspalvelu Oy oli tutkijan aloitteesta halukas rahoittamaan postikyselyn. Korostan, että kyseessä ei ollut varsinainen tilaustutkimus, vaan tutkijan oma kunnalliselämän seuraamisesta syntynyt mielenkiinto herätti tarjoamaan tutkimusaihetta yrityspalvelulle. Tutkimuksen pohja-aineisto on kerätty postikyselyinä, joka lähetettiin maaliskuussa 1997 kaikille Kotkan ja Haminan kaupunkien ja Pyhtään, Vehkalahden, Virolahden ja Miehikkälän kuntien alueelle tai alueelta vuosina 1995-96 muuttaneille talouksille. Mukana ei siis ole alueen sisällä muuttaneita. Kysely osoitettiin yli 18-vuotiaille muuttajille ja mikäli kyseessä oli ruokakunta, muuttaneen ruokakunnan vanhimmalle jäsenelle. Kyselylomakkeita lähti 2870 kpl (tulomuuttajille 1360 kpl ja lähtömuuttajille 1510 kpl), joista palautettiin 1462 kpl. Saapuneista vastauksista 64 kpl jouduttiin jättämään lopullisesta analyysistä pois. Näistä 24 kyselyn saajaa posti ei tavoittanut ja 40 tapauksessa kyselyn saaja oli ehtinyt muuttaa jo uudelleen, joten vastaukset eivät koskeneet tutkimusaluetta tai vastaukset olivat niin puutteellisia esim. vastaajan korkean iän takia ettei niitä voitu ottaa käsittelyyn. Lopullisessa analyysissä oli mukana 1398 vastausta (563 tulomuuttajaa ja 835 lähtömuuttajaa). Vastausprosentti oli 49.8%. Tulomuuttajien vastausprosentti oli 42.6% ja lähtömuuttajien 56.3%.

Kyselyyn liitettiin kuntien tarpeista lähtevien osioiden lisäksi tutkijan erityismielenkiinnon kohteiden vaatima avointen kysymysten osio, jossa kysyttiin erityisesti muuttajan viihtymiseen ja sopeutumiseen vaikuttaneita asioita. Etelä-Kymenlaakson kuntia erityisesti kiinnostavista kysymyksenasetteluista tein erillisen raportin Kotkan - Haminan seudun Yrityspalvelu Oy:lle, ja runsaasta avointen vastausten materiaalista työstän pro graduni. Avoimiin kysymyksiin vastattiin mielestäni yllättävän innokkaasti. Niistä saatiin niin rikas aineisto, että alunperin suunnitellusta henkilökohtaisten haastattelujen avulla toteutettavasta jatkotutkimuksesta täytyi luopua.

TUTKIMUSONGELMAT JA AINEISTON ANALYSOINTI

Kun tutkimustyö aloitettiin, tutkimusongelmana oli alunperin nimenomaan muuttajan sopeutumiseen vaikuttavien seikkojen kartoittaminen, mutta tutkimusprosessin edetessä

sain huomata, että sopeutumista tutkittaessa ei riitä pelkkä muuttajan uudelle asuinpaikkakunnalle saapumisen ajattelemisen. Muuttajan sopeutuminen alkaa jo siinä vaiheessa, kun muuttoa ruvetaan harkitsemaan. Näin tutkimusongelma laajeni koko muuttoprosessin kartoittamiseen - muutto on sekä lähtemistä ja irtautumista että saapumista ja sopeutumista. Painopiste on kuitenkin edelleen saapumisessa, muuttajan sopeutumista vaikeuttavien tai edistävien viihtyvyystekijöiden kartoittamisessa.

Kuten edelläkin todettiin, perinteinen tapa muuttamisen analysoimisessa ja muuttotutkimuksissa on ollut katsoa tutkimusongelmaa makroperspektiivistä, etsiä muutolle syitä esimerkiksi yhteiskunnallisista ja alueellisista kehitysvaiheista ja -trendeistä. Tässä tutkimuksessa taustana ovat lähtö- ja tulomuuttajien arviointi ryhminä kvantitatiivisin metodein, jonka jälkeen siirrytään muuttamisen kvalitatiiviseen tarkasteluun ja tuodaan tutkimusperspektiivi yksilön, päätöksiä tekevän yksittäisen ihmisen ja perheen tasolle.

Tutkimus kartoittaa muuttamista ihmisyyksilön näkökulmasta. Muuttoteoriat ovat perinteisesti koskettaneet muuttamista aluetason tai yhteiskunnan taloudellisten kehitysvaiheiden kannalta. Muuttopäätös on toki tunnustettu yksilön tekemäksi, mutta muuton vaikuttimet on etsitty yksilön tarpeita ja toiveita kauempaa. Yksilötason teorioita on toki myös runsaasti ja tämän tutkimuksen eräänä tavoitteena on "sovittaa" näitä teorioita muuttajan empiriaan ja katsoa, onko niistä niin monitahoisen ilmiön kuin muuttamisen selittäjäksi.

Yksittäisen muuttajan toiminnalleen antamista syistä ja selityksistä on haluttu etsiä kulttuurista näkökulmaa, erityisesti on kiinnitetty huomiota arvojen, kotiseudun ja paikkoja kohtaan tunnettujen tunteiden vaikutukseen sekä muuttopäätöstä tehtäessä että muuttajan sopeutumisessa.

Maaliskuussa 1997 kerätty kyselyaineiston 1398 vastausta on analysoitu sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti. Kvantitatiivisesta analyysistä olen jättänyt pro gradu -työni ulkopuolelle muuttajien demografisten piirteiden kartoittamisen, sillä en pidä sitä tämän työn päämäärien kannalta relevanttina aineistona. Taustatietona on kuitenkin hyvä esitellä kyselyyn vastaajien taustoja pinnallisesti.

Muuttoprosessia on tarkasteltu sen etenemisen tahtiin: ensin on kerätty lähtöön ja irtautumiseen liittyviä havaintoja, sen jälkeen saapumiseen ja sopeutumiseen liittyviä. Kyselylomakkeet on ensin käsitelty tilastollisesti kylmien numeeristen faktojen kartoittamiseksi ja sen jälkeen kvalitatiivisesti, muuttajien diskurssista yleisiä tema-alueita kartoittaen. Sitä osaa muuttoon liittyvistä piirteistä jota ei voi luontevasti jakaa vain

lähtöön tai tuloon vaikuttaviksi, on käsitelty erikseen - esimerkkeinä muuttajan sosiaaliset suhteet, kotiseurakkaus ja paikkakäsitykset.

Olen halunnut antaa työssäni muuttajan vastausten näkyä hyvin vahvasti käyttämällä runsaasti vastauslomakkeista poimittuja sitaatteja. Osaksi tämä saattaa tehdä luettelomaisen vaikutelman. Sitaattien paljous johtuu paitsi siitä, että toivon muuttajan autenttisen äänen näin kuuluvan paremmin, mutta myös siitä, että tunnen suurta vaatimattomuutta suuren aineiston edessä. Minulla on vahva tunne siitä, että kokeneempi tutkija löytäisi näistä kommentteista paljon enemmän. Tarjoilemalla kokoelman kommentteja toivon voivani samalla johdattaa tämän tutkimuksen lukijan eräänlaiseen muuttamisen buffet-pöytään, josta voi aineksia uudelleen yhdistelemällä saada esille aivan uusia makuja.

Olen käyttänyt kyselylomakkeista poimituissa sitaateissa vain vastauslomakkeen numeroa. Tähän on syynä muuttajan henkilöyden suojaaminen. Osa muuttajista on muuttanut niin pienelle paikkakunnalle tai niin pieneltä paikkakunnalta, että sukupuolen tai iän liittäminen kommentin yhteyteen aiheuttaisi sen, että hyvällä paikallistuntemuksella varustetun lukijan olisi helppo tunnistaa vastaaja. Myös vastauksissa esiintyvät paikannimet olen muuttanut lyhenteiksi - huomautan lisäksi että en välttämättä ole käyttänyt edes lähtö- tai tulopaikkakunnan oikeaa alkukirjainta tai sijapäättettä. Näin tarkka vastaajien henkilöyden suojaaminen saattaa tuntua liioittelulta. Tunnen olevani vastaajille täydellisen anonyymiuden velkaa, muutamaa heistä henkilöyden suojaamisasia tuntui huolettavan aivan erityisesti. Kun itse tunnistin kyselyvastausten perusteella muutamia vastaajia tutkimusprosessin alkuvaiheessa, päädyin näin vähäiseen tietojen antamiseen, varsinkaan kun tutkimusasetelmassani henkilön sukupuolella tai iällä ei ole mielestäni merkitystä.

Muuttosuunta, so. onko vastaaja tulo- vai lähtömuuttaja, ei myöskään ole ollut peruste muuttajien kommenttien luokittelulle. Eteläisen Kymenlaakson alueelta pois muuttaneen kommentit ovat saattaneet antaa tietoa myös tulomuuttajan perspektiivistä: lähtömuuttaja on saattanut kommentoida entistä kotipaikkaansa vaikkapa kertomalla aiemmista tulomuuttajan kokemuksistaan. Vastausten luokittelu on siis noussut puhtaasti muuttajan puheesta, mielipiteistä ja mielikuvista.

Muuttajien vastaukset ovat yleensä olleet hyvin lyhyitä - toiset ovat tosin onnistuneet pienessä tilassa sanomaan hämmästyttävän paljon. En ole muuttanut vastausten kieltä kirjakieleksi, mutta aivan selvien kirjoitusvirheiden kopioiminen sellaisenaan tuntui pilkalta, joten ne olen korjannut mikäli olen huomannut. Myöskään vastausten numerointiin en ole takertunut. Mikäli olen vastaajalle tai hänen tarkoitukselleen vahinkoa tekemättä voinut, olen yhdistellyt eri kysymyksiin osoitettuja vastauksia toisiinsa ja saanut

näin jopa pienen pieniä muuttovelleja. Mikäli olen joutunut asian selventämiseksi lisäämään vastaukseen jotakin, olen laittanut lisäyksen hakasulkuihin erotuksena muuttajien käyttämistä kaarisuluista.

Kvalitatiivista aineistoa analysoidessani olen pitänyt mielessä Tony Fieldingin (1992, 203) ajatuksia muutosta kulttuurisena ilmiönä ja hänen ajatteluaan muuttamiseen liittyvistä suhdetekorioista. Olen Fieldingin mallin mukaan kartoittanut:

- a) tapoja, joilla aktuaaliset tai potentiaaliset muuttajat näkevät paikkoja
- b) tapoja, joilla muutto itsessään nähdään eli miten muuttaja koki muuttamisen
- c) tapoja, joilla muuttajat nähdään paikoissa, joihin muuttaminen kohdistuu

Fieldingin kategorioihin olen halunnut lisätä myös täydentäviä aspekteja. Mielestäni ensimmäinen kategoria kaipaa täydennykseen paikkojen näkemisen lisäksi myös ihmisten näkemisen. Tarkoitan tällä tapoja joilla muuttajat näkevät kanta-asukkaat, ne henkilöt jotka asuvat muuttopaikkakunnalla, ihmiset, joita muuttaja tapaa esimerkiksi naapureina tai palveluiden tarjoajina. Kokemusta paikasta ja kokemusta siinä asuvista ihmisistä ei voi erottaa toisistaan, siksi kiinteästi ne liittyvät toisiinsa muuttajan elämismaailmassa.

Jos viimeksi mainittu (c-)kategoria nähtäisiin puhtaasti "fieldingläisenä", sitä varten pitäisi tutustua paikallisten asukkaiden muuttajiin kohdistuvaan suhtautumiseen - olen kuitenkin koko ajan halunnut säilyttää näkökulman muuttajan näkökulmana. Viimeksi mainittua kategoriaa voisi siis tämän tutkimuksen lähtökohdista luonnehtia tapoina, joilla muuttaja on tuntenut ympäristön näkevän hänet. Muuttaja seuraa ympäristöään herkin tuntosarvin ja tekee siitä nopeasti johtopäätöksiä, joissa yhtenä merkittävänä osana on tapa, jolla ympäristön ihmiset ovat ottaneet muuttajan vastaan. Tämä kietoutuu vahvasti yhteen edellä esittämäni aspektin kanssa, tarkastelun suunta vain on toinen. Edellisessä muuttaja on näkijä, joka esittää oman mielipiteensä omasta suhtautumisestaan. Jälkimmäisessä kanta-asukas on näkijä, jonka suhtautumista muuttaja arvioi. Käytännössä nämä asiat kuitenkin kietoutuvat muuttajan mielikuvissa tiukasti yhteen.

MUUTTAJAN PUHE

Muuttaja seuraa aikansa tapahtumia ja ihmisiä aktiivisesti ja poimii omaan diskurssiinsa nopeasti ajassa vilahtelevia ilmaisuja ja asioita antaen niille uusia merkityksiä. Jo tämän työn otsikko on esimerkki tällaisesti merkityksenantamisesta. Pääministerin nimi on muuttunut verbiksi, joka lienee syntynyt siitä, että muuttajan käsittää pääministeri

Lipposen arvot niin, että kansalaisen on paras mennä sinne missä hänellä on työtä tarjolla eikä jo vanhenemassa olevan "pehmeämmän" aluepolitiikan aikaiseen tapaan työtä luoda sinne, missä on ihmisiä.

Lomautus + asunto jossa [olimme] vuokralla meni myyntiin. Jos asunto olisi voitu pitää tai taloudellisesti voitu siirtyä K:ssa toisalle, ei olisi muutettu. Palattiin omaan kotiin. Enää ei lähdetä (ainakaan Suomessa) muualle !! työn perässä. (Tässä on "lipposteltu" joka toinen vuosi). Muka "työn" perässä siirtyminen on täysin hullua! Menoja ei korvaa mikään... Ahdistaa pelko pakonomaisesta muutosta töiden perässä - että joku viran puolesta pakottaa! (2657)

Myös tutkimuksen aikainen työministeri Kanerva on saanut oman ilmaisunsa muuttajan puheeseen.

Ennen muuttoa [olin]: Kanervan mannekiini = työtön. Ei koulutusta vastaavaa työtä tarjolla. [Muuton jälkeen] palvelut lähellä, kilpailu ajaa hinnat siedettävälle tasolle, kulkuyhteydet erittäin hyvät, viihtyisä, kaunis & rauhallinen kaupunki. Tämä on kuin "taivas" verrattuna edellisiin paikkakuntiin. Tosin en ole käynyt "taivaassa" (605)

Edellisessä pienessä muuttokertomuksessa näkyy myös muuttajien vastauksissaan usein viljelemä huumori. Myös seuraavassa näen huumorin olevan vahvasti mukana, muuttaja on kertonut muuttotarinsa kauniilla kapulakielellä:

Käsitys tulevaisuuden paikkasidonnaisuudesta. Harrastusmahdollisuuksien kasvu. Suuren kaupungin sisällään pitämien välimatkojen kanssa vuorovaikutuksessa olemisen kautta syntyvät ajalliset menetykset. Olen asunut jo yhdeksän vuoden ajan T:ssa, joten kirjojen siirto oli ainoastaan symbolinen ele kohti pysyvää/merkittävää elämäntilanteen muutosta. Olen siis "näennäismuuttaja" eikä muutollani ole tosimaailmallista vastinetta (622)

Osa muuttajista on halunnut selkeästi käydä dialogia tutkijan kanssa, vaikka suhde tutkijaan on jäänyt yhden tai kahden saadun kirjeen (kysely ja mahdollinen uusintakysely) ja yhden lähetetyn kirjeen varaan. Kyselyä on kommentoitu, johonkin kysymykseen vastaamatta jättämistä on perusteltu, tutkija on saanut terveisiä ja kiitoksia ja muutaman moitteenkin. Suomalaisilta on kyselytutkimuksissa tiedusteltu hyvinkin intiimiä tietoa, mm. seksuaalisuuteen liittyvää, mutta se, mikä koetaan liian intiimiksi, on hyvin yksilöllistä. Eräs kyselyn saaja lähetti nimettömän postikortin ja kielsi lähettämästä intimitteettisuojaa loukkaavia kyselyjä, eräs (nainen!) piti lastensa lukumäärää koskevaa kysymystä liian intiiminä, mutta vastasi kuitenkin muihin kysymyksiin reippaasti.

Tutkijan ja kyselyyn vastaajan erilaiset lähtökohdat voivat aiheuttaa myös väärinkäsityksiä. Hauska esimerkki tästä on kysymyslomakkeen kysymys ruokakunnan lasten edun vaikutuksesta muuttopäätökseen. Kysymys osoittautui vastausanniltaan sikäli monipuoliseksi, että vanhusmuuttajat saattoivat ottaa kantaa kysymykseen aikuisten lastensa mielipiteen mukaisesti - seikka joka kyselyn laatijalle ei tullut mieleen! Näitä tapauksia oli tosin vain muutama, mutta ne toimivat hyvin esimerkkinä siitä, miten tutkija arvioi asioita omasta näkökulmastaan pystymättä ottamaan huomioon kaikkia niitä vaihtoehtoja, joita taas kyselyihin vastaajat omasta näkökulmastaan näkevät. Tämä on oiva esimerkki ja hyvä muistutus tutkijalle oman ajattelun kapeudesta.

Muuttajat käyvät keskustelua myös vallasta ja vallan olemuksesta. Viranomaistoiminta on sellainen vallan muoto, joka on puhuttanut muuttajia. Näissä kommentteissa näkyy myös pettymys ja jopa vihakin selkeästi.

Olen asunut Venäjällä yli 7 vuotta. Vuonna 96 olin Suomessa pitkän sairauteni vuoksi suhteessa muuttoauton verottomuuteen "liian usein". Auto toistaiseksi takavarikoitu tullin toimesta. Tällä hetkellä X:n piiritullikamari miettii, onko sairaus ollut riittävä syy olla liian usein Suomessa. Hoitavan lääkärin mukaan välttämätöntä olla sairauden/tutkimusten vuoksi Suomessa. Tulliviranomaisilla mahdollisuus myöntää autolle verottomuus (ns. pakottava syy).. Jos 7 vuoden ulkomailla olon jälkeen tuon ensimmäisen verovapaan auton ja tulli sen vie - on selvää, että äkkiä on päästävä pois alueelta jossa yli 50-vuotiaan kotimaahan muuttavan aktiivisen ihmisen/yrittäjän talous kertaheitolla tuhoaan. (3986)

[Muuton syy]Kyllästyminen epäoikeudenmukaisuuteen. Rakensimme talon rauhalliselle omakotialueelle v. 72. Vuosia myöhemmin X:n teknisen lautakunnan kaavoitusosasto suunnitteli uuden asuntoalueen lähistölle, josta ei ollut omaa kulkuväylää keskusta kuin meidän asuinalueen läpi (n. 1000 autoa/pv ohitsemme). Lähes kaikki muut alueemme tiet laitettiin läpiajokieltoon paitsi meidän tie. "Parannettujen" tiejärjestelyiden ansiosta entiselle asuinalueellemme ohjattiin lisää liikennettä Y:n suunnalta. (Tekn. lautakunta (ei halua, ei välitä) ei ymmärrä tilannetta ollenkaan, vaikka yritettiin saada parannusta valituksin ja ehdotuksin! Hehän eivät joudu kärsimään häiriöstä. (1997)

Olen ollut Ruotsissa 35 vuotta ja sillä ajalla Suomi ei paljoakaan ole muuttunut. Epäoikeudenmukaisuus kukoistaa kuin silloin -61:kin. Mikään tai kukaan ei osaa mitään niin hyvin kuin suomalainen Suomessa. Kaikki on täällä vieläkin parempaa kuin muualla maailmassa. Alettaisiin käyttäytyä kuten EU edellyttää. Kukaan ei tiedä mistään mitään, toiminta hidasta, ei osata päättää asioita vaan niitä venytellään kuukausikaupalla. Mikään ei pitänyt paikkaansa mikä oli sovittu. Eikä nekään asiat mistä puhutaan työministeriön julkaisemassa maahan muuttajan oppaassa. Pötypuhetta kaikki (3938)

Muuttajien muuttokertomukset ovat hyvin eripituisia ja eri tasoisia. Toisen ilmaisevat itseään niukin samoin, mutta hyvin merkitystyteisesti, toiset saavat kyselylomakkeen pieneen vastaustilaan mahtumaan kokonaisen novellin. Tutkijan ja muuttajien välille syntyy myös yksipuolisia "tykkäämissuhteita", tutkija on ominut vastauksista muutamia "lempivastauksia".

Avioero. Ainainen rätkätys. Syntymäkuntaan. Saa päättää itse asiansa. Ei muuta.

Kotikunta. Syntymäkunta. [Kunnan nimi]. Olen vapaa. Kiitos. Terveisin Arvo. (2114)

Eronnut. Millään seikoilla ei ole sellaista vaikutusta, että edes harkitsisin muuttoa täältä pois. Oma rauha, oma koti, oma kotimäki, oma kotiseutu. (1593)

Lopetettiin yritystoiminta, eikä minulle löytynyt koulutustani vastaavaa työtä. Vanhin sai käydä lukion ensimmäisen luokan K:ssa, keskimäinen siirtyi täällä ammattikouluun l. sai yläasteen loppuun vanhassa koulussa. Lisäksi muutettiin kesällä, ettei lasten koulunkäynti häiriinny. Ennen pitkää olisi kuitenkin muutettu, vaikkei lapset olisi ajatuksesta pitäneetkään. Minun oli muutettava työn vuoksi, hän [puoliso] joutui muuttamaan minun mukana. Hänelle olisi eläkeläisenä ollut sama asuuko täällä vai K:ssa. Ei kuitenkaan vastustanut muuttoa, koska asui lasten kanssa 4kk K:ssa, minun jo ollessa töissä V:lla

Ihmiset ovat täällä välittömiä ja ystävällisiä. Virastoissa asioiminen on ollut huomattavasti miellyttävämpää kuin ennen. Asuinalue rauhallinen, mutta lapsilla lyhyet koulumatkat ja minulla helppo työmatka. Asunto kaipaa remonttia ja uutena tulokkaana vaikea löytää vaikkapa kunnan kirvesmiestä

12-vuotias on sopeutunut parhaimmin, on ulospäin suuntautunut. Vanhemmat lapset ovat saaneet koulusta ystäviä, mutta eivät kesällä tykänneet olla täällä. Minulla taas työ tekee selkärangan olemiseen. Miehellä selvä juttukaverin puute, koska on yksin päivät kotona.

K:aan jääminen olisi ollut sekä taloudellisesti että henkisesti katastrofi. Lastenkin kannalta on parempi, että he näkevät, että vaihtoehtoja on. Koko elämä voi keikahtaa nuriniskoin mutta jälkeen silti ja vähän ajan päästä voi todeta, että se oli hyvä! (3704)

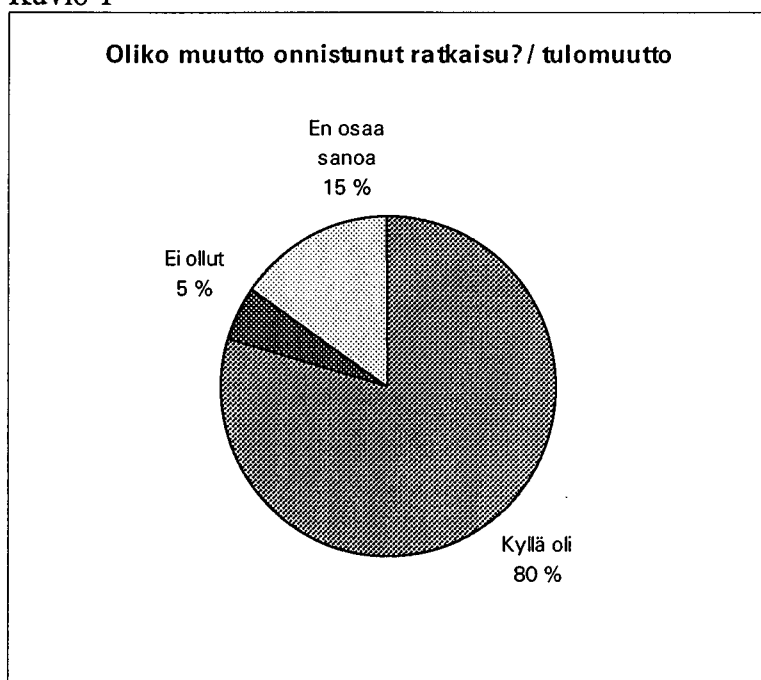
Tutkimusaineistoon muodostui tutkimusprosessin aikana yllättävän elävä vuorovaikutussuhde. Kun aineistoa kävi läpi yhä uudelleen ja uudelleen, muuttokertomukset tulivat läheisiksi ja niistä löysi yhä uusia nyansseja. Muuttajista alkoi puhua omistavasti "minun muuttajinani" ja heidän esittämiinsä ajatuksiin vetosi ympäristön mielestä varmaan kyllästymiseen asti. Osan vastauksista oppi lähes ulkoa, ja osaa niistä halusi myös katsella usealta eri puolelta niiden tarjoamien rikkaiden näkökantojen takia.

Siksi "parhaat" vastaukset saattavat toistua analyysissä useammankin kerran, aina eri näkökulmasta tulkittuna.

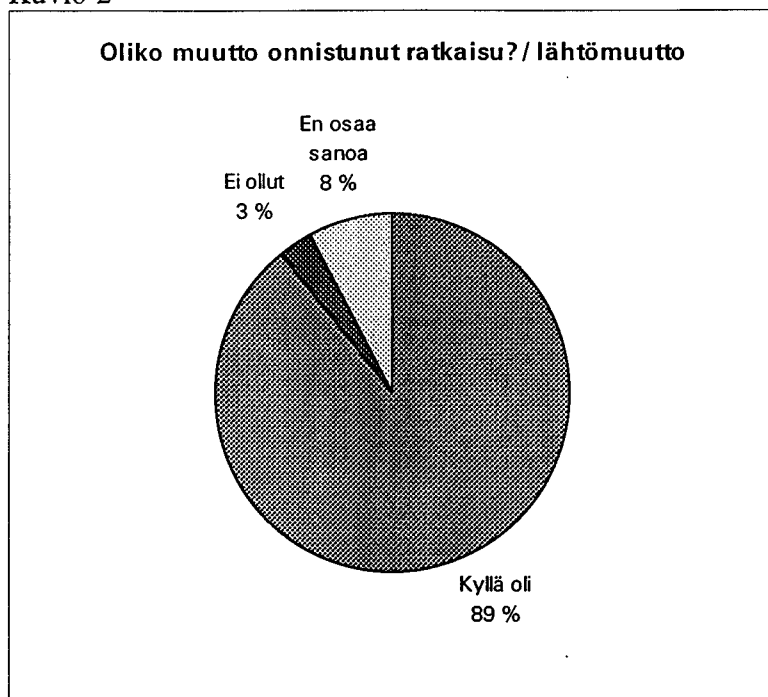
ONNISTUNUT MUUTTO

Muuttajia on pyydetty arvioimaan muuttonsa onnistumista. Onnistumisen kokemuksen suhteen tulo- ja lähtömuuttajilla on ollut selkeä ero, tulomuuttajista 80% on pitänyt muuttoaan onnistuneena, lähtömuuttajista 89%. En osaa sanoa -vastaukset eivät avointen vastausten perusteella tarkoittaneet sitä, että muuttaja ei ole pystynyt muodostamaan mielipidettä muuttamisen onnistumisesta vaan sitä, että tuntemukset ovat olleet niin ristiriitaisia, että absoluuttista onnistumisen tai epäonnistumisen kokemusta ei ole. Olen miettinyt paljon sitä, mistä näinkin suuri ero muuttajan onnistumiskokemuksissa johtuu, ja tyydyttävää vastausta en ole pystynyt löytämään.

Kuvio 1

Kuvio 2

Muuttajat arvioivat muuton onnistumista sillä, miten muuttopäätöstä tehtäessä taustalla olleet arvostukset ja toiveet ovat toteutuneet. Suurin osa näistä arvioista on hyvin käytännönläheisiä, työpaikka, opiskelupaikka ja asuinpaikka puhuttavat sekä hyvässä että pahassa. Muuttaja puhuu myös paljon elämäntilanteeseen sopivista ratkaisuista, he antavat paljon anteeksi vaikkapa uudelle asuinpaikkakunnalleen sen takia, että se haitoista huolimatta pystyy tarjoamaan jotain sellaista, jota muuttaja sillä hetkellä tarvitsee. Muutossa onnistumisen tunteita lisää se, että odotukset ja todellisuus ovat muutossa jonkinasteisesti kohdanneet toisensa. Odotusten ja toiveiden taustalla on luonnollisesti se tieto ja ne mielikuvat, mitä muuttajalla on uudesta asuinpaikastaan. Seuraavassa muuttoaon onnistuneena pitäneet muuttajat esittävät arvionsa muuton onnistumisen syistä:

Toiveitten toteutuminen (2656)

Sain mitä hainkin, vaihtelua ja uusia ihmissuhteita (1425)

Kaupunki vastasi odotuksia (2464)

Kaikki suunnitelmat ovat toteutuneet aivan kuten etukäteen suunnittelin (2132)

Vastasi tarkoitusta (työn perässä)(1637)

Rantatila vastaa odotuksia, osittain ylittääkin (2988)

Koulutuksen taso lähes vastannut luvattua (3032)

Tärkein syy, työtehtävä, osoittautui odotusten mukaiseksi (3209)

Työ ja toivottu asuinympäristö toteutuivat samalla kertaa (3446)

Muuttoonsa pettyneet, he jotka olivat kysymykseen muuton onnistumisesta vastanneet kielteisesti, perustelivat arviotaan:

En tiennyt riittävästi muista korkeakouluopiskelumahdollisuuksista. Taitaa olla opiskelupaikan vaihto edessä. (44)

En saanut luvattua työpaikkaa (2555)

Kaikki suunnitelmat on kariutuneet, mikään ei ole onnistunut (3183)

Pitäisi selvittää työpaikan ja alueen tilanne paremmin etukäteen jottei tulisi liian tiheitä muuttoja (3186)

Oikealla tiedolla näyttäisi siis olevan oma osuutensa muuttamisen onnistumiseen. Uusi kotipaikka saattaa kuitenkin tiedonhankinnasta huolimatta yllättää:

Alunperin valitsin kaupungin koulun perusteella. Olen ollut todella positiivisesti yllätynyt kuinka hyvin olen viihtynyt täällä. Kaupunki on kaunis ja lämminhenkinen. (2316)

Muuttajan tuntemukset voivat olla myös hyvin ristiriitaiset, hän ei itsekään ole varma siitä, miten muuttoa tulisi onnistumisen ja epäonnistumisen suhteen arvioida. Useissa tapauksissa "rasti ruutuun" -arvio kyselylomakkeeseen oli annettu epäröimättä, mutta avoimessa vastauksessa kävivät ilmi muuttajan ambivalentit tuntemukset.

Saavutimme sen mitä tavoittelimme paitsi että illuusio ja todellisuus eivät voi vastata toisiaan; koulu (koulun nimi) aika huono; isä ei faktisesti paljon näy, mutta K:n identiteetti ja imago entisensä. Se oli ok. (1803)

Töitä ei kuitenkaan järjestynyt kuten piti, mikä oli todella harmillista. Tosin pääsin opiskelemaan, mikä oli hyvä asia. Asuntoon en ole ollut tyytyväinen enkä asuinympäristöön, jo sen takia olen halukas muuttamaan, tosin suhteellisen lähialueelle. En haluaisi muuttaa pitkälle työn perään (jos niin kävisi) jos olisi mahdollista siihen näillä seuduilla. Toisaalta muutto oli hyväksi mutta toisaalta ei. Menetin joitakin mahdollisuuksia mitä olen yrittänyt K:stakin hakea mutta vaikuttaa jotenkin heikolta. (894)

Vaikka en sanottavasti viihdykään K:ssa, niin sain täältä kuitenkin hyvän opiskelupaikan ja sitä kautta tulen saamaan uuden ammatin ja hyvät eväät tulevaisuutta varten (842)

Oli sen takia, että puoliso saa hyvää työkokemusta heti opiskelun loputtua ja saa heti työpaikan mikä H:ssa on mahdotonta. Ei ollut sen takia, että H:ssa meillä oli viihtyisämpi asunto ja sinne jäivät kaikki ystävät (869)

Kyllä, koska haluamme asua lähellä kotiseutua, sukulaisia, ystäviä MUTTA ei, koska emme tiedä mihin asettua epävarmoista työpaikoista johtuen (1956)

Muuttamisen aiheuttamien etujen ja haittojen ambivalenttius ja tuntemusten ristiriitaisuus panee myös muuttajan arviointikyvyn tiukille. Hän punnitsee tunteitaan kuin torikauppiaan kaloja:

Tarkoituksenmukainen ratkaisu nykyisessä elämäntilanteessa. Edut ovat haittoja painavimmat, ainakin toistaiseksi (2904)

Elämänlaatu on käsitteenä kuluneen tuntuinen, mutta muuttajat itse puhuvat muuttamisen vaikutuksesta elämän tai elämisen laatuun:

Elämänlaatu on parantunut (1661)

Elämisen laatu parani perhesuhteiden avulla, välimatka entiseen työpaikkaan (fyysisesti) lisääntyi (1686)

Elämän laatu parani (2696)

Muuttamista voi pitää myös eräänlaisena elämäntutkimuksena, se opettaa uusia asioita tai entisten arvostusta.

Sain hankittua hyvän ammatin ja saman tien monia uusia ystäviä, joiden joukosta löysin myös elämäntuttavani. Muuttaminen avartaa myös näkemään erilaisia asioita ja paikkoja (673)

Olemme kuitenkin viihtyneet hyvin. Vastaaja motivoitunut opiskeluun - > elämän tavoitteellisuus ja päämääräisyys lisääntynyt. Lähentänyt avopuolisoita. Kotieläin (kissa) viihtyy erinomaisesti (805)

Elämäntutkimusta. Osaa taas arvostaa V:n vaurautta. Opiskelun ja työn perään on mentävä. (882)

Osa muuttajista halusi erikseen korostaa, ettei heillä ole syytä tai toisesta mitään aikomusta muuttaa enää uudelleen

En aio muuttaa! (729)

Millään seikoilla ei ole sellaista vaikutusta, että edes harkitsisin muuttoa täältä pois (1593)

Meitä ei savustaisi H:sta mikään! (1704)

ETNOLOGINEN MUUTTOTUTKIMUS

Pohjoismaisessa kansatieteellisessä tutkimuksessa on muodostunut klassikoksi Börje Hanssenin Österlen, en socialantropologisk studie (1952). Hanssen kuvaa työtään yritykseksi analysoida sosiaalista aktiviteettia ja sen tuotteita ajallisesti ja paikallisesti

rajatussa tilanteessa, Skoonen kaakkoisosassa (joka suurinpiirteinen vastaa Österlenin aluetta) 1700-luvun loppupuolella. Hän tunnustaa tuolloin nuoren tieteenalan, sosiologian tai sosiaaliantropologian vähäiset ansiot historiaperspektiivin käyttämisessä tutkimuksessa, mutta suosittelee historiaan tutustumista vertailukohtana ja taustana nykyajan ilmiöille (Hanssen 1952, 9-10).

Hänen tutkimuksensa keskeinen päämäärä on ihminen sosiaalisena olentona tai toisin sanoin sosiaaliset aktiviteetit ja niiden tietyt mitattavissa olevat tulokset. Sosiaalinen aktiviteetti ei tarkoita pelkästään tekoja, toimintaa tai käyttäytymistä vaan sisältää niiden lisäksi psykososiaaliset aktiviteetit ja asenteet. Hanssen esittelee aktiviteettikenttä - käsitteen. Hän määrittelee sen tilallisesti määriteltäväksi yhdistelmäksi sosiaalisista aktiviteeteista, jotka luonnehtivat tiettyyn ryhmään kuuluvia ihmisiä tai jotka yhdistävät eri ryhmiin kuuluvia yksilöitä toisiinsa. Aktiviteettikenttiä voidaan hänen mukaansa toki määritellä myös kartografisesti, mutta lähinnä ne koostuvat latenteista ihmisten välisistä relaatioista. Hanssen esittää esimerkkinä aktiviteettikentästä sukulaisten kohtaamisen. Aktiviteettikenttä aktualisoituu kun vaikkapa kaksi eri paikoissa asuvaa sukulaista kohtaa toisensa ja kun sukulaiset palaavat takaisin omiin koteihinsa, voidaan puhua latentista aktiviteettikentästä. Jokaisella yksilöllä on useita aktiviteettikenttiä (Hanssen 1952, 410-411).

Hanssen esittelee kaksi erilaista aktiviteettikenttätyyppiä karakterisoivaa käsitettä, paganus- ja urbanus -käsitteet. Paganus on johdettu roomalaisten kylää tarkoittavasta pagus-sanasta, ja se tarkoittaa ihmistä, jonka aktiviteettimalli ja sen mukaisesti myös asenteet ja arvot ovat pagus-tyyppiä. Hanssen katsoo talonpoikaisen elämäntavan kuvaavan parhaiten paganus-tyyppistä ihmistä. Urbanus -tyyppi taas kuvaa kaupunkimaista elämäntapaa. Hanssen huomauttaa, että jako paganus- ja urbanus-aktiviteettikenttiin ei koske fyysistä eroa maaseudun ja kaupungin välillä, vaan yhtä hyvin maaseudun ihminen voi olla urbanus-tyyppinen aktiviteettikentältään. Tyyppejä ei voi erottaa toisistaan maaseutu-kaupunki - aluejaon, yhteiskuntarakenteen tai ekonomisten syiden avulla, vaan niiden erot löytyvät lähinnä suhteessa toisiinsa tietynä ajanjaksona tietyllä maantieteellisellä alueella. Talonpoika on siis paganus-tyyppinen vain urbanus-tyyppiä edustavan kauppapatruunan silmissä (Hanssen 1952, 411).

Muuttotutkimusta ovat perinteisesti Suomessa harjoittaneet esim. maantieteilijät ja sosiologit. Kansatieteen alalla muuttotutkimuksia ei kovin montaa ole. Alan eräänlainen klassikko on Anna-Maria Åströmin toimittama "Kaskö. Kontinuitet och förändring i en småstad" (1985). Kirja on läpileikkaus Kaskisten kaupungin 200-vuotisesta historiasta painopisteenä ihmisten asuminen, työ ja vapaa-aika. Kaupunki on käynyt läpi voimakkaan

muutosprosessin uneliaasta pienestä rannikkopaikkakunnasta moderniksi teollisuusyhteiskunnaksi Oy Metsä-Botnia Ab:n selluloosatehtaan tultua paikkakunnalle vuonna 1976. Kielellisillä painotuksilla on muutosprosessissa tärkeä osa: vuonna 1900 Kaskisten väestöstä 96.5% puhui äidinkielenään ruotsia, vuoteen 1970 mennessä ruotsinkielisten määrä oli vähentynyt 44.2%:iin. Selluloosatehtaan tulo paikkakunnalle toi myös uuden muuttovirran mukanaan, tarvitsihan tehdas ammattitaitoista työvoimaa, joka toi mukanaan uusia tapoja, tottumuksia - ja sinetöi 1800-luvun lopulla alkaneen kehityksen kohti suomenkielienemmistöistä Kaskista. Kaikkiaan Kaskisten väkiluku kasvoi metsäbotnialaisten muuttoliikkeen myötä n. 20% (Kaskö 1985, 375-376).

Kaskisissa tutkittiin muun ohella etnisten ryhmien kohtaamista eli suomenkielisten muuttajien suhdetta ruotsinkieliseen alkuperäisväestöön. Nämä kaksi rinnakkaista kulttuuria eivät Kaskisissa kohdanneet toisiaan - ryhmien väliset kontaktit olivat vähäisiä ja pinnallisia. Metsä-Botnian vahva yrityskulttuuri sulki muuttajat piiriinsä, heitä paikallinen perinneyhteys ei kosketanut.

Markku Teinonen on tutkinut 1850-luvulla maalta Turkuun muuttaneita perheitä. Tutkimuksessa analysoidaan perheen sosiaalisten suhteiden rakentumista urbaanissa ympäristössä. Suhteiden mittarina on käytetty kummien valintaa, joka kuvastaa aina läheistä sosiaalista vuorovaikutusta. Tutkimuksen pääongelmina olivat missä määrin sosiaaliset kontaktit olivat paikallisesti tai työpaikan mukaan orientoituneita, missä määrin kaupungissa asuttu aika vaikutti kummien valintaan ja kuinka validi tutkimusote sosiaalisten suhteiden muodostumisessa on kummisuhteiden tutkiminen. Teinosen tutkimuksessa on arkistoaineiston, kirkonkirjojen ja kunnallisten asukasrekisterien, kvantitatiivisella käsittelyllä vahva merkitys (Teinonen 1990, 29-36)

Jari Hakkarainen on tutkinut Loviisaan muuttajia ja muuttajan akkulturaatiota kaksikielisessä kaupungissa 1900-luvulla. Kaupungissa on kohdannut kaksi kieliryhmää, ruotsin- ja suomenkieliset, joiden suhteisiin ovat voimakkaasti vaikuttaneet kaupungissa tapahtuneet elinkeinorakenteen muutokset. Kieliryhmien suhteiden indikaattorina on käytetty kummikenttiä ja avioliittojen solmimista kielirajan yli. Tutkimuksessa on todettu, että akkulturaatioon ovat voimakkaimmin vaikuttaneet paikalliset ja yksilölliset olosuhteet. Muuttajan integraatiota on voimakkaimmin edistänyt puolison loviisalaisuus. Jos molemmat puoliset ovat tulleet Loviisaan muualta, kielirajan ylittävät kontaktit ovat vieneet aikaa - usein vasta seuraava sukupolvi on tähän pystynyt, jos kaksikielisiä kontakteja on ylipäättään lainkaan syntynyt. Työ ja ammatti ovat olleet voimakkaammin vaikuttamassa kummisuhteen syntyyn kuin vaikkapa naapuruus. Tutkimuksen aikahaarukka

ylettää 1980-luvulle, aineistona ovat haastattelut ja henkilöhistorialliset arkistolähteet (Hakkarainen 1990, 1-3, 104-107)

Loviisaan sijoittuu myös Jyrki Antikaisen lisensiaattityö Ivolaiset Loviisassa, tutkimus muuttajan sopeutumisesta ja ydinvoimalan yrityskulttuurista. Tutkimuksen kohteena on Imatran Voima Oy:n Loviisan ydinvoimalaitoksen henkilöstö. Muuttajan sopeutumista työhön ydinvoimalaitokselle ja tietyn yrityskulttuurin sisään on tarkasteltu kulttuuriekologisesta näkökulmasta. Toisena näkökantana on ollut osoittaa työn ja työpaikan keskeinen merkitys muuttajan elämässä ja sopeutumisprosessissa. Tutkimus koskettaa 1980-lukua. Aineistona on ollut henkilöstön keskuudessa tehdyt teemahaastattelut ja voimalaitoksella toteutettu postikysely. Tutkimus osoittaa, että muuttajien sopeutuminen Loviisaan on jäänyt vaillinaiseksi. Tarvetta paikallisidentiteetin omaksumiseen ei ole ollut, koska Loviisan voimalaitoksen yrityskulttuuri antaa ivolaisille vahvan identiteetin myös paikkakunnalla - paikalliskulttuuri on siis korvautunut yrityskulttuurilla. (Antikainen 1989, i).

Vuonna 1993 julkaistu neljännen suomalais-unkarilaisen etnologisen symposiumin julkaisu *Interacting Communities, Studies of Some Aspects of Migration and Urban Ethnology* esittelee toistakymmentä artikkelia, jotka esittelevät etnologista muuttotutkimusta sekä Suomessa että Unkarissa. Suomalaisista etnologeista mukana julkaisussa ovat mm. Marjut Anttonen Pohjois-Norjaan muuttaneiden suomalaisten siirtolaisten etnistä identiteettiä ja kulttuurista adaptaatiota esittelevällä artikkelilla, Pekka Leimu Amerikasiirtolaisuutta käsittelevällä artikkelilla ja Helena Ruotsala artikkelilla, joka kertoo Pohjois-Suomen säännöstelypatojen alta poismuuttamaan joutuneiden ympäristöpakolaisten oloista. Seminaarin avaussanoissa Kodolányi korostaa (1993, 12) muuttoihin kohdistuvan tutkimustehtävän ajattomuutta: tutkittavaa on menneisyydestä nykypäivään, pysyvyydestä muutokseen.

Suhteellisen tuore (1994) ja mielenkiintoinen kartoitus Suomen lähihistoriasta on Pirkko Sallinen-Gimplin Siirtokarjalainen identiteetti ja kulttuurien kohtaaminen. Hän käsittelee karjalaisten asuttamista - siis pakkomuuttoa puhtaimmillaan. Hän valaisee siirtokarjalaista kulttuuri-identiteettiä karjalaisen kulttuurin erilaisten arkielämässä ilmenevien piirteiden välityksellä. Siirtokarjalainen identiteetti ei ole karjalaisen identiteetin jatkumo, vaan uusi ulottuvuus, joka syntyi sodan aiheuttaman siirtolaisuuden myötä. Hänen aineistonaan ovat ulkopuolisten havainnointiin perustuva tekstimateriaali ja karjalaisten haastattelut. Hän toteaa tutkimusteoreettisesta lähestymistavastaan, että karjalaisesta kulttuuri-identiteetistä voidaan luoda hermeneuttis-strukturalistisen menetelmän avulla abstrakti kokonaisuus, johon perinnepiirteet jäsenyivät alkuperäisten yhteyksiensä perusteella ja suhteessa

kokonaisuuteen. Hän käyttää fenotyyppi-käsitettä jolla hän tarkoittaa sellaista karjalaisuuden ilmenemismuotoa, joka ilmaisee jonkin kulttuuri-identiteetin ominaispiirteen. Toinen keskeinen käsite on kulttuuri-interferenssin käsite, joka merkitsee ajoittaista ja osittaista palautumista alkuperäiskulttuuriin uudessa ympäristössä, perinteen mukautumisprosessista. (Sallinen-Gimpl 1994, 69, 307).

Siirtokarjalaisten kulttuuripiirteet, jotka kirjassa on esitelty perinteisen kansatieteellisen jaottelun (esim. ajan jäsentely, yksilö ja perhe, juhlat, liikkuminen ja kulkuvälineet) mukaisesti, voidaan Sallinen-Gimplin mukaan nähdä karjalaisuuden *ilmauksina*. Niiden *sisältöä* on tutkittu hermeneuttisesti suhteessa karjalaisten kohtaamien muiden suomalaisten vastaavien kulttuuripiirteiden kanssa (emt. 282). Hän on tiivistänyt perinteen säilymisen dynamiikan interferenssiteeseiksi. Perinteen jatkuvuutta säätelevät seuraavat seikat:

1. miten keskeistä perinne on kulttuurin ja selviytymisen kannalta (yleinen interferenssi)
2. miten perinne sijoittuu julkisuuden ja yksityisyyden dimensiolle (julkisuuden ja yksityisyyden teesi)
3. miten perinne kiinteytyy valinta- eli herkkyyssajan jälkeen (perinteen fiksoitumisen teesi)
4. miten keskeisiä perinneilmiöt ovat vastaanottavan kulttuurin kannalta (etäisyyden ja läheisyyden teesi) (emt. 310).

Siirtokarjalaisuuden kulttuurisen muutoksen Sallinen-Gimpl on nähnyt toteutuvan vaiheittain. Sodan, äkillisen evakuoinnin ja uuden kulttuurin kohtaamisen aiheuttama shokki oli ensimmäinen vaihe, josta selvittiin keskittymällä selviytymiseen käsillä olevasta tilanteesta. Toisessa vaiheessa, perinteestä luopumisen vaiheessa, kulttuuri-identiteetti muuttui piileväksi, kulttuurin ulkoisen piirteet jätettiin mielellään sivuun erilaiseksi leimautumisen pelossa. Uudestaan rakentumisen vaihe alkoi olojen vakiinnuttua, alkuperäisen karjalaisen kulttuuri-identiteetin ilmauksia hyväksyttiin valikoiden ja tietyssä yhteydessä. Alkuperäisestä oli jo paljon menetetty, mutta ei vielä voitu täysin samastua uuteenkaan asuinpaikkaan. Tietoisen kulttuuri-identiteetin vaalimisen vaihe edellytti tiettyä etääntymistä alkuperäisestä kulttuuri-identiteetistä. Entisyys pyrittiin saamaan kulttuuriomaisuudeksi tiedon ja myös taiteen keinoin. Prosessiin kuului tiedon hankkimista entisestä kotiseudusta, historian opiskelua, pitäjänkirjojen julkaisuhankkeita ja perinteen tallennusta (emt. 310-311). Karjalainen perinne on jatkunut toisaalta luonnolliselta pohjalta uudessakin ympäristössä, toisaalta pidemmälle edenneenä ilmiönä siten, että perinnettä tuodaan tietoisesti julki ja esitetään tarkoituksella. Kerrotut kuvaukset evakuoinnista, sijoittumisesta uusiin oloihin ja mahdollisesta uudisraivauksesta tulevat merkittäväksi osaksi sukuhistoriaa ja voivat päästä perheen ja suvun piirissä myytin tai sankaritarun asemaan (emt. 312).

SUOMEN MUUTTOLIIKE 1800-LUVUN LOPULTA 1970-LUVULLE

Suomen alueella tapahtuneessa muuttoliikkeessä voidaan nähdä erilaisia vaiheita. Suomen kuntien välinen muuttoliike oli viime vuosisadan loppupuolella vuosittain vajaat 50 000 henkeä, joka oli yli 20 promillea keskiväkiluvusta. 1970-luvun alkupuolella muuttoluvut olivat korkeimmillaan. Tuolloin yli 5% keskiväkiluvusta muutti vuosittain (243 000 henkeä) (Kultalahti 1990, 100).

Käsitys esiteollisen ajan staattisuudesta on osin harhaanjohtava. Tavallinen suomalainen sai 1800-luvulla elantonsa maataloudesta, niin tilallisten kuin tilattomienkin lapset joutuivat tavallisesti aloittamaan uransa palkollisina. Palkolliset vaihtoivat etenkin uransa alkuaikoina usein työpaikkaa, ja tästä aiheutui vilkas muuttoliike. Maaseudun muuttoalueet olivat kuitenkin suppeita: huonot liikenneyhteydet, tiedonvälityksen hitaus ja olosuhteiden samankaltaisuus eivät houkuttelleen pidemmille muuttomatkoille. (Vainio 1982, 65-66.)

Teollistumisen alku viime vuosisadan loppupuolella aiheutti muuttojen vilkastumista. Maaseudun luonnollinen väestönkasvu oli nopeaa, ja tilat siirtyivät perintönä yhdelle lapsista. Näin syntyi suhteellinen liikaväestö, väestönosa, jolle maaseutu ei pystynyt osoittamaan toimeentuloa. Tämä väestöryhmä joutui hakemaan elantoaan muualta, ja oli olosuhteiden pakosta erittäin muuttoaltista (Kultalahti 1990, 100).

Samaan aikaan alkava teollistuminen tarvitsi työvoimaa. Rinnan teollistumisen kanssa tapahtui muitakin yhteiskunnallisia muutoksia, jotka vaikuttivat muuttoalttiutta lisäävästi. Elinkeinovapaus astui voimaan ja muuttamisen lakisääteiset esteet poistettiin. Samoin poistettiin säännös, joka satoi ilman pysyvää työpaikkaa olevan maattoman tiettyyn maatilaan. Nyt työtön pystyi ja joutui liikkumaan paikasta toiseen työnhaussa. Teollistuminen lisäsi puun kysyntää ja samalla sen hintaa, eivätkä maanomistajat olleet enää yhtä halukkaita kuin aikaisemmin hyväksymään maattomia torppareita, joilla oli puunkäyttöoikeus. Alkava koneistuminen vähensi myös maatalojen työvoiman tarvetta, ja käsityöläisten työmahdollisuudet kapenivat tehdasvalmisteisten tuotteiden tulon takia (Kultalahti 1990, 100-101).

Edellämainitut tekijät yhdessä käynnistivät muuttovirtoja maaseudulta kaupunkeihin ja ulkomaille. Etelä-Suomen suuret kaupungit Viipuri ja Helsinki saivat uusia asukkaita Itä-Suomesta, Pohjanmaalta ja Lapista lähdettiin taas siirtolaisiksi Pohjois-Amerikkaan. Pahimpia muuttotappioalueita olivat Kuopion, Turun ja Porin (ml. Ahvenanmaa) Vaasan, Hämeen ja Kymen läänit. Maaseutualueista vain Viipurin läänin maaseutu sai enemmän asukkaita kuin sieltä muutti pois. (Kultalahti 1990, 102.)

Toisen maailmansodan aikoihin ja sen jälkeen maan sisäinen muuttoliike vilkastui. Muuttoluvuissa näkyy luonnollisesti voimakkaana karjalaisten asuttaminen. Myös sotakorvausten suorittaminen vaati uusien tuotteiden valmistamista ja näin ollen uusien tuotannonalojen käynnistymistä, joten taloudelliset syyt korostuvat muuttoliikkeen aiheuttajina sodan aiheuttaman pakkosiirtolaisuuden ohella (Kultalahti 1990, 103).

1960- ja 70-lukujen muuttovirtoja pohjustivat elinkeinorakenteen muutokset. Palveluelinkeinoissa työskenteli 1970-luvulla huomattavasti enemmän ihmisiä kuin maataloudessa tai teollisuudessa. Televisioverkosto laajeni vähitellen kattamaan koko maan. 1960-luku oli suurten uudistusten vuosikymmen. Peruskoulujärjestelmän toteuttaminen käynnistyi. Korkeakoululaitos laajeni, asuntotuotanto-ohjelmia kehitettiin, kansanterveystyön uusiminen pantiin alulle. Ihmisten tieto ympäröivästä yhteiskunnasta lisääntyi ja lisäsi valmiuksia muuttaa. Myös tieverkoston kehittymisellä oli oma roolinsa ennätysellisten muuttovirtojen käynnistymiseen kohti kaupunkikeskuksia, pois maaseudulta. Toinen muuttokohde oli Ruotsi, jonne on 1980-luvun alkuun mennessä muuttanut 600 000 suomalaista (Kultalahti 1990, 105). Ruotsiin muuttaminen saavutti huippunsa 60-70 -lukujen taitteessa.

Maassamuuton ennätysvuosi oli ja on edelleenkin vuosi 1974, jolloin kotipaikkakuntaa vaihtoi 276 000 suomalaista. Muutto keskittyi 18-29 vuoden ikään, ja tuolloin sodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat olivat muuttoalttiissa iässä. Nykyisillä pienillä ikäluokilla 70-luvun ennätysten lyöminen on vaikeaa. (HS 15.1.1998)

SUOMESSA VUODEN 1990 JÄLKEEN TAPAHTUNEET MUUTTOLIIKEILMIÖT

Kuntien välinen muuttoliike väheni 1990-luvun alkupuolella 1980-luvun jälkipuolen vilkkaista vuosista, jolloin taloudellinen nousukausi houkutteli ihmisiä muuttamaan paikkakunnalta toiselle. Alimmillaan muuttoluvut olivat vuonna 1992, kun kotikuntaa vaihtoi vain 177 000 suomalaista (HS 15.1.1998). 1.6.1994 tapahtui kotikuntalain muutos, jonka mukaan opiskelijat voivat kirjoittautua opiskelupaikkakuntansa väestörekisteriin. Arvioidaan, että 1990-luvulla opiskelijat ja nuoret määräävät Suomen alueiden väestökehityksen suunnan. Maassamuuton kohteiksi tulevat vain suuret yliopistopaikkakunnat lähiympäristöineen. Myös elinkeinoelämän toimenpiteillä on suuri vaikutus eri alueiden houkuttelevuuteen ja sen mukana muuttovirtoihin. Suomen väestönkasvu näyttää keskittyvän entistä harvempiin ja suuriin valtakunnanosakeskuksiin.

Muut EU-maat tihentävät kasvuverkostoaan, Suomen verkostosta näyttäisi kehittyvän entistä harvasilmäisempi (Koivukangas 1996, 60).

Vuonna 1994 kasvavia alueita olivat Helsinki, Tampere, Turku, Oulu, Jyväskylä, Kuopio, Salo, Joensuu, Rovaniemi ja Lappeenranta, ainoa Kymen läänin alueella kasvualueeksi noussut alue. Suurimmat muuttotappioalueet ovat olleet Lapin, Oulun ja Vaasan läänit. Oulun läänin väkiluku on kuitenkin lisääntynyt korkean syntyvyyden ansiosta. Vielä vuonna 1991 kaupungeista muutti maaseudulle enemmän väkeä kuin maalta kaupunkiin, jo vuonna 1994 muuttosuunta oli vaihtunut maalta kaupunkiin - on kuitenkin otettava huomioon, että osa tästä muutosta on aiheutunut uudesta kotikuntalaista. Suuntaus näyttää kuitenkin olevan se, että muutto maaseudulta kaupunkiin vilkastuu edelleen ja erityisesti kaupunkien välinen muutto lisääntyy (Koivukangas 1996, 63-64).

Muuttoliike on perinteisesti vaihdellut taloudellisten suhdanteiden mukaisesti. 1990-luvun alku on ollut poikkeuksellista aikaa Suomen historiassa. Vuosikymmenen alussa bruttokansantuote laski useana vuonna peräkkäin ja laman seurauksena työmarkkinoilta katosi noin 500 000 työpaikkaa. Taloudellisen elpymisen myötä muuttoliike on kasvanut tasaisesti. Vuosina 1994-96 muutettiin keskimäärin 223 000 kertaa, kun edellisen nousukauden aikana 1985-88 muuttoa oli keskimäärin vain 200 000 vuodessa. Vuosi 1996 oli ennätysvuosi, sillä silloin vaihtoi kotikuntaa 236 000 muuttajaa (Kuntaliitto 1997, 3, 12).

Kun tarkastellaan muuttoliikettä maakunnittain, voidaan havaita että Uusimaa on ainoa maakunta, joka on saanut viimeisen 20 vuoden aikana jatkuvasti muuttovoittoa. Kymenlaakson nettomuutto oli 1995 synkkä, -887. Tämän tutkimuksen kattamista vuosista toinen, 1996 oli hieman valoisampi, -659 henkeä. Kymenlaaksolaisittain katsoen "paras" vuosi kymmenen viimeisen vuoden aikana oli 1991, jolloin nettomuuttotappio oli -115 henkeä (Kuntaliitto 1997, taul. 2).

Viisi eniten muuttovoittoa saanutta seutukuntaa olivat vuonna 1995 Helsinki, Tampere, Turku, Oulu ja Jyväskylä. Muuttotappiollisimpien seutukuntien listan kärjessä on Kotkan-Haminan seutukunta, jonka nettomuutto vuonna 1995 oli -511 henkeä (Kuntaliitto 1997, 25-26).

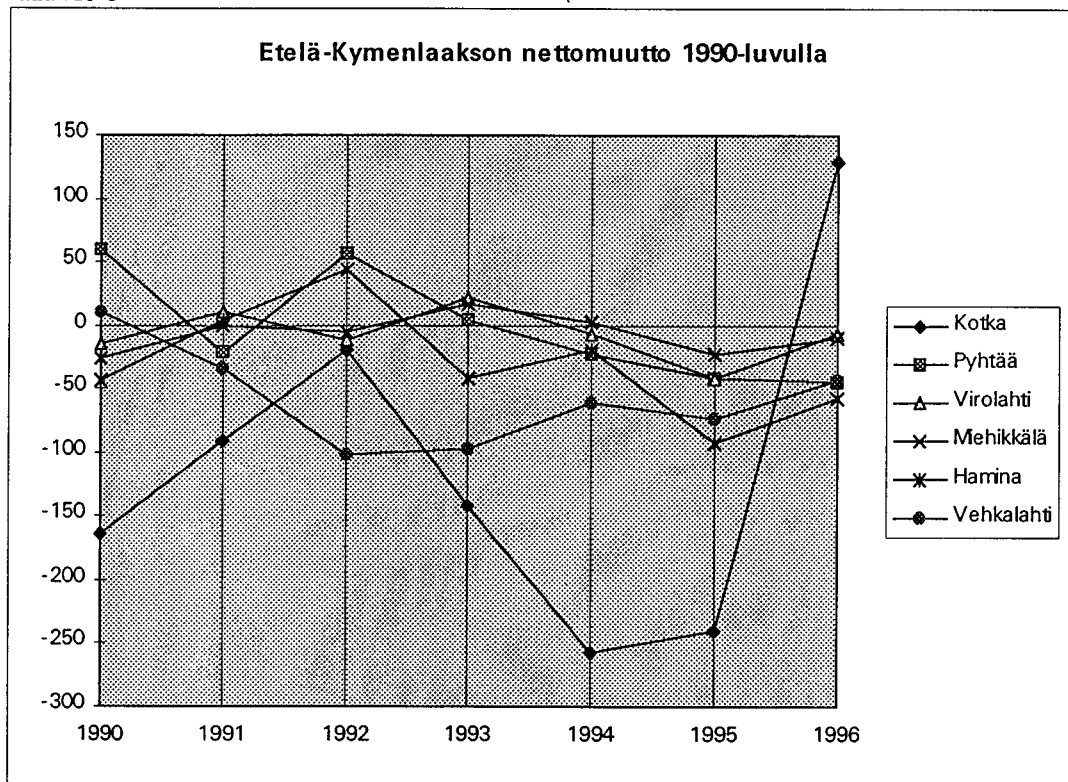
Tätä taustaa vasten ajateltuna ei ole hämmästyttävää, että muuttoliike ilmiönä on paljon tutkittu ja erityisesti kuntien mielenkiinnon kohteena.

KYMENLAAKSON MUUTTOLIIKE

Kymenlaakson muuttoliikkeestä ei ole tehty lehtiartikkeleja lukuun ottamatta yleisesitystä vuosiin, eikä kuntakohtaisiakaan tuoreita tutkimuksia ole saatavilla. Tuorein muuttoliikkeestä tehty tutkimus on vuodelta 1989, Kymen läänin nuorisolautakunnan toteuttama "Miksi nuori muuttaa? Tutkimus Kymen läänin nuorten lähtömuutosta ja muuttohalukkuudesta". Sen tekijä on Risto Honkonen.

Kuntakohtaiset selvitykset muuttoliikkeestä ovat tehneet Haminan ja Kotkan kaupungit. Molemmat ovat 80-luvulta, Haminan selvitys on vuodelta 1982 ja Kotkan viisi vuotta tuorempi, vuodelta 1987. Muuttoliikkeestä ei siis ole tuoretta kunta- eikä aluetasosta selvitystä. Edellä on esitetty tuoreista koko Suomea koskevista tutkimuksista tärkeimmät Kotkan-Haminan seutua ja koko Kymenlaakson aluetta koskevaa tietoa. Eteläisen Kymenlaakson muuttoliike puhtaasti tilastotietojen mukaan näyttää 90-luvulla seuraavalta:

Kuvio 3

Lähde: Kymenlaakson Liitto/ Tilastokeskus

KÄSITTEISTÄ

Keskeinen tämän tutkimuksen käsitteistä on **muutto**-käsite. Koska tutkimus keskittyy yksilö- ja perhetason tarkasteluun, käsitettä konstruoidessa on otettava huomioon seuraavia ehtoja: a) kyseessä on yksilön/ perheen fyysinen siirtyminen paikasta toiseen b) siirtyminen

on tarkoitettu pysyväksi (erottaa muuton esim. turismista) c) kyseessä on päätöksentekoprosessi, jossa on useita eri suuntaisia päätöksen tekoon vaikuttavia elementtejä ja d) kyseessä on paitsi lähtemis-, myös saapumisprosessi. Tällä tarkoitan sitä, että muuttotutkimukset ovat paljolti keskittyneet muuttopäätöksen tekoon -so. ennen muuttoa - vaikuttaviin asioihin, muuttoprosessin määränpää eli sopeutuminen uusiin oloihin ei niinkään ole ollut tutkimuksellisesti kiinnostava. Tarkennan, että muuttopäätöksen tekemiseen vaikuttavat toki myös muuttokohteen vetovoimatekijät, saapumisprosessissa on kyse muuton jälkeen vaikuttavista tekijöistä.

Muuttotutkimuksissa on usein siteerattu Boguen (1969, 12) muuton määritelmää. Hänen mukaansa muutto on lyhyesti "väestön siirtymistä maantieteelliseltä alueelta toiselle". Se ei kuitenkaan ota kantaa muuton "pysyvyyden" aspektiin, kyse voisi olla myös kesälomamatkasta. Toinen usein käytetty määritelmä on Mangalamin esittämä (1968, 8), jossa muuttoliike määritellään väestön suhteellisen pysyväksi siirtymiseksi maantieteelliseltä alueelta toiselle. Siirtymistä on edeltänyt omakohtainen päätöksenteko, joka on suoritettu hierarkisesti järjestyneiden arvojen perusteella.

Migration is a relatively permanent moving away of a collectivity, called migrants, from one geographical area to another, preceded by decision-making on the part of the migrants on the basis of hierarchically ordered set of values or valued ends and resulting in changes in the interactional system of the migrants

Mangalamin määritelmän puutteeksi on todettava, että se ei ota huomioon yksilötasoisia eroja muuttavan perheen sisällä. Jos perheen muutto tapahtuu isän uralla etenemisen takia, tämä syy yleistetään koskemaan kaikkia muitakin perheenjäseniä.

(Söderling 1988, 13) on käyttänyt seuraavaa maassamuuton määritelmää:

Maassamuutolla tarkoitetaan muuttoa, joka tapahtuu yksilön pysyvänä maan sisäisenä siirtymisenä kunnasta toiseen. Muutto ei välttämättä edellytä kaikilta samaan perheeseen tai talouteen kuuluvilta omakohtaista päätöksentekoprosessia. Yksilötason päätöksenteko on yhteydessä vallitsevaan väestö-, alue- ja yhteiskuntarakenteeseen.

Pysyvyys on suhteellinen käsite, joka on tulkittu muuttajan näkökulmasta niin, että jos muuttaja itse on pitänyt siirtymistään toiseen kuntaan niin pysyvänä (sen kestoajasta riippumatta) että on tehnyt muuttoilmoituksen, hän on kuulunut tutkittavaan joukkoon. Söderlingin määritelmä ei myöskään ota huomioon muuton sopeutumisprosessia, jonka aspektin haluan liittää täydennyksenä hänen esittämänsä määritelmään. Määritelmä on myös hyvin kylmä: se jättää kalpeaksi "yksilötason päätöksenteko" -ilmaisuuksiin liittyvät

monipolvisen prosessin. Päätöksentekoon vaikuttavat yksilön perustarpeiden tyydyttämisen turvaamisen lisäksi hänen arvonsa ja arvostuksensa, mukana muuttavien tarpeiden ja arvostusten yhteensovittaminen ja kompromissien teko.

Suomen kielen perussanakirja (III1994, 121) antaa **sopeutumiselle** määritelmän: käyttäytyä, muuttua tai kyetä suhtautumaan, mukautumaan kulloistenkin olosuhteiden mukaan, mukautua, tottua; kotiutua, alistua. Kun puhutaan muuttajan sopeutumisesta, on todettava että tärkeä työ sopeutumisen onnistumiseksi tehdään jo ennen muuttoa. Niinpä muuttajan sopeutumista on tutkittava siltana, joka vie lähtöpäässä muuttamisen harkinnasta muuttopäätöksen tekemisen kautta uudelle paikkakunnalle saapumiseen ja sopeutumiseen uuteen elinympäristöön.

Huuhtanen on Upanteen (1982, 49) mukaan muuton onnistumisen kannalta todennut tärkeimmiksi tekijöiksi muuton motiivit, tuloalueen ominaisuudet ja muuttajan aineelliset ja henkiset voimavarat. Upanne (emt.) on koonnut muuttamisen riskitekijöitä seuraavasti:

- Jos joudutaan muuttamaan pakkotilanteessa
- Jos muutto tapahtuu jo valmiiksi vaikeassa elämäntilanteessa
- Jos muutetaan maantieteellisesti hyvin kauas
- Jos muutetaan täysin vieraisiin oloihin ja vieraaseen kulttuuriin (kieli, elämäntavat)
- Jos muutetaan ratkaisevasti uudenlaisiin työvaatimuksiin
- Jos tuloalueen asumisolosuhteet "hylkivät" ihmistä
- Jos tuloalueen yhteisö ja sen ihmiset eivät halua tai osaa ottaa vastaan
- Jos muuttajien henkiset voimavarat: elämänhalu, itseluottamus, sosiaaliset taidot ja aktiivisuus eivät riitä sopeutumiseen

Keskeistä on se, että muutto merkitsee eri asiaa erilaisille ja eri elämäntilanteissa eläville ihmisille.

Muuttoprosessi etenee vaiheittain. Ensin hankitaan tietoa uusista kohdealueista ja niitä vertaillaan. Tavoitemuuton ollessa kyseessä tehdään muuttopäätös tämän vertailun pohjalta muodostuneiden etukäteisoletusten suuntaamana. Pakkomuuton ollessa kyseessä tämä vaihe voidaan sivuuttaa kokonaan. Muuttopäätöksen jälkeen seuraa muuton käytännön toteuttaminen. Mikäli muuttanut jää pidemmäksi aikaa paikkakunnalle, on edessä uusien kommunikaatiokanavien etsiminen, sosiaalinen osallistuminen ja toimintaympäristön laajentaminen. Sopeutumiseen liittyy uusien roolien oppiminen ja läpivienti (Söderling I. 1983, 19-20).

Kun arkipuheessa puhumme **kulttuurista**, se vie ajatukset oopperaan, kuvataiteeseen ja tanssiin. Muuttajan kulttuuria tutkittaessa kulttuuri-sanana merkitys ei löydy "korkeakulttuurista", vaan ihmisen jokapäiväisistä, ajallisesti ja paikallisesti vaihtelevista käytänteistä.

Mm. Immanuel Wallerstein toteaa kulttuurin olevan eräs laajimmista historiallisten yhteiskuntatieteiden käyttämistä käsitteistä. Se sisältää hyvin laajan kirjon konnotaatioita, ja siksi sen käyttö on ongelmallista. Yksilöllä on ominaispiirteitä, jotka ovat yhtäläisiä muiden ihmisyksilöiden kanssa, piirteitä, jotka määrittelevät yksilön tietyn ryhmän jäseneksi ja yksilöllisiä piirteitä, joita on vain hänellä. Käytänteitä, arvoja ja uskomuksia, jotka liittyvät yksilön ryhmän jäseneksi me nimitämme kulttuuriksi. Jokainen yksilö on monen erilaisen ryhmän jäsen - ryhmän, joka on luokiteltu esim. sukupuolen, rodun, kielen, sosiaaliluokan tai kansallisuuden mukaan.

Kroeber ja Kluckhohn (1952) ovat keränneet 164 erilaista ja eri lähtökohdista muodostettua kulttuurin määritelmää. Fielding (1992, 202) esittelee kulttuurin määrittelyä nimenomaan muuttotutkimuksissa. Muuttoja kulttuurisesti tutkinut brittiläinen Fielding on etsinyt kulttuurin määritelmää seuraavasti: kulttuuri on tapa jolla ryhmät käsittelevät sosiaalisen ja materiaalsen olemassaolonsa raakamateriaalia ("the way in which groups handle the raw material of their social and material existence") ja että kulttuurit ovat merkityskarttoja, joiden avulla maailmasta tehdään ymmärrettävä ("the maps of meaning, through which the world is made intelligible"). Bergerin näkemistapa ("ways of seeing"), Williamsin tunteen struktuurit ("structures of feeling"), jonka Jackson tarkoittaa merkityksiksi ja arvoiksi sellaisina kuin ne todella eletään ("meanings and values as they are actually lived") ja Bourdieun habitus-käsite ovat Fieldingin mukaan "käyttökelpoisia" kulttuurin määritelmiä muuttotutkijalle.

Roivainen puolestaan (1992, 21) on kritisoinut Jacksonin otetta "kulttuurisesti rikastetussa maantieteessä", jossa hän arvioi materiaalsien olosuhteiden toimivan ennalta annettuina tulkinnan reunaehtoina. Erilaiset tavat havaita fyysistä ympäristöä heijastavat Jacksonin mukaan ihmisten erilaisia subjektipositiioita ja intressejä. Eri materiaalsissa olosuhteissa elävät ihmiset tulkitsevat yhtä ja samaa kohdetta eri tavoin: joku näkee autiotalon uudelleenrakennuskohteena, joku toinen taas uhkana naapurikiinteistön arvolle. Roivaisen mukaan tällainen tulkinta sisältää ajatuksen tilallisten ilmiöiden ulkoapäin määräytyneisyydestä.

Roivainen vs. Jackson -käsittekeskustelu on yhtenä esimerkkinä siitä, että ei ole olemassa yhtä oikeaksi todettua määritelmää kulttuurista ja kulttuurisesta näkökannasta yhteiskunnan

ilmiöihin. Knuutilan (1994, 14) mukaan ruotsalainen antropologi ja kulttuurintutkija Ulf Hannerz on todennut kulttuurin käsitteen menettäneen informatiivisuuttaan sitä mukaa, kun se terminä liitetään mihin tahansa ihmisen aikaansaannokseen ja käytösmuotoon. Erityisesti tiedotusvälineissä ja mainonnan kielessä kulttuuri -sanaa käytetään tähdentämään kulloinkin tarkasteltavana olevan ilmiön kokoavaa luonnetta ja korostamaan sen suhdetta elämäntapojemme parhaisiin puoliin - sekoittamalla keskenään käsitteen laaja merkitys ja arkipuheen merkitys.

Fielding on muuttotutkimuksessa käyttänyt seuraavaa kulttuurin määritelmää: kulttuuri on yksilöiden ja ryhmien omaisuutta, sen juuret ovat menneisyydessä (historiallisuus) ryhmän jakamien käytänteiden ja keskinäisesti sovittujen merkitysten kautta, se viittaa sekä syvällä oleviin arvoihin että kaikkiin niihin itsestään selviin tapoihin, joilla suhtaudumme muihin jokapäiväisessä elämässämme. Kulttuurit muuttuvat ajan myötä. Kulttuurien moninaisuudella on oma sisäinen struktuurinsa. (Fielding 1992, 202). Tähän haluaisin paitsi esittää epäilyksen voiko kulttuuria omistaa, myös lisätä sosialisaaion aspektin. Kulttuuri "periytyy" mallioppimisen ja opettamisen kautta. Periytymisen olen laittanut lainausmerkkeihin siksi, että kyse ei ole yksinomaan asiasta, joka "kestää isältä pojalle", vaan kulttuurinen oppiminen voi tapahtua myös horisontaalisesti. Borofsky (1994) käyttää kulttuuri-sanaa mieluummin adjektiivina kulttuurinen kuin substantiivina, ehkä näin on selkeämpää juuri arkipuheessa helposti tapahtuvan sekaannuksen takia. Goodenough (1994, 266) yhdistää kulttuurin mieluummin inhimillisiin aktiviteetteihin kuin yhteiskuntaan ja mikäli kulttuurilla viitataan ryhmään, hän yhdistää kulttuurikäsitteen nimenomaan ryhmän aktiviteetteihin. Yhteisissä toiminnoissa täytyy hänen mukaansa olla täytyy olla yhteinen ymmärrys toiminnosta ja yhteinen kieli toimintoa varten, jotta toimiminen yleensä olisi mahdollista.

Palaan vielä Bourdieun habitus-käsitteen käyttökelpoisuuteen muuttotutkimuksessa, erityisesti sopeutumisaspektin kannalta. Jackson selittää Bourdieun habitus -käsitteen sosiaalisen ryhmän kongnitiiviseksi rakenteeksi, joka muodostuu erityisten paikkojen kerrostuneesta historiasta ("The cognitive structure of a social group, comprising the sedimented history of particular places") (Fielding 1992, 202). Kehittyessään habitus muodostuu tavaksi selittää ja ymmärtää elämää aiemman historian sekä nykytilanteen tarjoamien mahdollisuuksien ja asettamien rajoitusten puitteissa. Habitus muuttaa Bourdieun mukaan (1984, 175) välttämättömyyksiä valinnoiksi ja on näin sopeutumiskeino: ihmisellä on sitä mitä hän haluaa, koska hän haluaa sitä mitä hänellä on. Näin habitus määrittää sitä mitä ihminen havaitsee. Bourdieun (emt.172) mukaan ihminen on tehdessään havaintoja taipuvainen tunnistamaan ympäristöstään niitä elementtejä ja sitä järjestystä, joka on vakiintunut hänen ajatteluunsa. Näin habitus määrittää sitä, miten

kokemuksia tulkitaan ja toimii välittäjänä ihmisten ja olosuhteiden kohtaamisessa. Habitus tuo uuteen tilanteeseen aiemman kokemusmaailman ja suhtautumistavan.

Suomen kielen perussanakirja (I1990, 285) määrittelee imagon henkilön, liikeyrityksen tm. usein tietoisesti itsestään antamaksi kuvaksi. **Mielikuva** (emt. II1992, 209) on perussanakirjan mukaan sisäinen, psyykkinen kuva jostakin; kuvitelma, mielle. Näistä määritelmistä on luettavissa molempien termien kaksinainen käyttö: toisaalta kyse on ulkoisesta, viestinnällisestä toiminnasta ja toisaalta sisäisestä, ihmisen tietoisuuden tuottamasta tuloksesta.

Kenneth E. Bouldingin klassinen teos *The Image, Knowledge in Life and Society* ilmestyi vuonna 1956. Sittemmin se on muodostunut erääksi markkinoinnin ja suhdetoiminta-alan mielikuvia koskevan kirjoittelun peruspreferenssiksi. Teoksen nimessäkin esiintyvä image-käsite on Karvosen (1997, 152) mukaan luontevampi kääntää mielikuvaksi tai kuvaksi kuin imageksi. Karvonen perustaa käsityksensä siihen, että termi "image" merkitsee Bouldingilla käsitystä, kuvaa, mielikuvaa tai subjektiivista tietorakennetta jostakin asiasta. Bouldingin näkemys mielikuvista on perusteiltaan yhteensopiva kognitiivisen psykologian ja kognitiotieteen kanssa. Yksilö on hänen mukaansa aktiivisesti ulkomaailmaan orientoituva ja aktiivisesti viestejä valikoiva olento.

Kirjansa alussa Boulding (1956, 3) kuvailee näkymää työhuoneensa ikkunasta. Hän toteaa kuitenkin tietävänsä maisemasta näkemäänsä enemmän. Paikkaan sijoittuvan kuvan lisäksi on kuva sijoittumisesta aikaan ja ihmissuhteiden kenttään. Näkemästään ja ajattelemastaan hän ei kuitenkaan halua käyttää käsitettä tieto (knowledge) vaan toteaa

Se mistä olen puhunut on tietoa. Tieto ei ehkä kuitenkaan ole hyvä sana sille. Ehkä voitaisiin sanoa paremmin: minun mielikuvani maailmasta. Tiedolla on pätevyyden, totuuden implikaatio. Minä puhun kuitenkin subjektiivisesta tiedostani eli siitä minkä uskon olevan totta (emt. 5-6).

Teoksensa ensimmäiseksi väittämäksi Boulding (emt. 6) esittää: käyttäytyminen riippuu mielikuvasta. Boulding toteaa, että kuva hallitsee yksityisen ihmisen käyttäytymistä. Kuvan tai tiedon avulla voimme itse kukin ennustaa melkoisen tarkasti tuttujen asioiden seuraamuksia. Ennustus ei tietenkään aina täyty, ja jokainen tällainen seikka voi muuttaa meidän tietorakennettamme tai kuvaamme. Ja jos kuvamme muuttuu, muuttuu vastaavasti myös käyttäytymisemme.

Mielikuva syntyy Bouldingin mukaan ihmisen aikaisempien kokemusten pohjalle. Boulding käyttää käsitettä subjektiivinen tietorakenne. Hän toteaa, että subjektiiviset tietorakenteet eivät pidä sisällään ainoastaan tosiasiakäsityksiä vaan myös arvokäsityksiä. Arvokuva "the image of value" keskittyy arvioimaan maailmaa paremmuus-huonomuus -asteikolla. Ihmisillä on käytössä monia eri arvosteluasteikkoja eri tarkoituksia varten. Hänen mielestään "tosiasioita" ei voi erottaa "arvoista", ei ole olemassa objektiivisia tosiasioita ja subjektiivisia arvoja. Bouldingin mukaan kaikki viestit suodatetaan arvosysteemin läpi.

Karvonen tiivistää keskeisiä tulkintoja siitä, miten mielikuvat ovat käsitettävissä relationaalisista lähtökohdista (1997, 293)

Termillä mielikuva voidaan viitata minkä tahansa tiedostavan toimijan mitä tahansa koskeviin käsityksiin, jotka ovat syntyneet ymmärtävissä ja tulkitsevista kohtaamisissa olevaisten kanssa. Tulkinnat riippuvat mm. siitä, minkälaisia aikaisemmista ymmärtävistä kohtaamisista syntyneitä ymmärtämisen rakenteita tulkitsijalla on. Olemassa olevien rakenteiden pohjalta syntyvät uudet tulkinnat liittyvät vuorostaan ymmärtämisen rakenteiden joukkoon... Ihmiset ja ihmisryhmät ovat asennoituneet eri tavalla todellisuuteen. Erityisistä olosuhteista käsin ihmiset pyrkivät tekemään käsitettäväksi itseään ja olosuhteitaan. Ihmiset syntyvät ennestään olemassaolevan kielen ja kulttuurisen ymmärtämisen välineistön piiriin. Omasta erityisestä asemastaan käsin ihmiset ottavat enemmän tai vähemmän soveltavalla tavalla käyttöönsä kieltä ja tuottavat omalla tavallaan merkityksellistettyä tulkintaa ja esitystä relationaalisesta todellisuudestaan. Yhden tahon merkityksellistämiset ja tilannemääritelmät voivat olla kovastikin erilaiset kuin toisen tahon ymmärrykset.

Arkkitehti Kevin Lynch sovelsi ensimmäisenä Bouldingin kehittämää mielikuvan käsitettä rakennetun ympäristön tutkimukseen (Horelli 1982, 78). Horellin mukaan (emt., 20) hän toi kognitiivisen tutkimuksen ympäristöpsykologiaan. The Image of the City -teoksessaan (1960) Lynch selvittää, millaisia mielikuvia kolmen eri kaupungin asukkailla on kaupungeistaan. Lynch jakaa ympäristömielikuvat viiteen eri elementtiin: väyliin, maamerkkeihin, solmukohtiin, rajoihin ja alueisiin. Lynchin mukaan ihmiset hahmottavat näiden elementtien avulla kaupunkiympäristönsä. Ihmisellä on tarve luoda järjestystä ympäristöönsä, vähentää fyysistä "kaaosta" merkityksellisten mallien tai skeemojen avulla. Lynchin mukaan ympäristön luettavuus - ympäristössä olevien helposti havaittavien ominaisuuksien tarjonta - on tärkeää ihmisen suunnistamiskyvyn ja liikkumisen kannalta. Ympäristön välittämä mielikuva ajasta on myös tärkeä ihmisen hyvinvoinnille.

Ympäristön mieltämiseen liittyy usein myös hyvin tunteenomaisia siteitä. Tuan on käyttänyt käsitettä topofilia, jonka avulla hän käsittelee paikkoihin liittyviä tunteita. Ympäristön aiheuttamat tunnesiteet voivat vaihdella niin intensiteetiltään, syvällisyydeltään kuin ilmaisutavaltaankin. Paikkoihin liittyvät tuntemukset liikkuvat myös ajallisesti. Pysyvämpiä ja työläämmiin ilmaistavia tunteita ovat sellaiset tunteet, joiden kohteena on vaikkapa koti tai muu muistojen ympäristö. Maiseman arvostus on henkilökohtaisempaa ja kestävämpää silloin, kun siihen liittyy muistoja inhimillisistä tapahtumista (Tuan 1974, 93-95)

Ympäristön jäsentämistä kognitioiden avulla on käsitelty myös Rapoport. Hän on esittänyt käsitteen tilan kontinuumista, ympäristön kokemisen vaiheista. Hänen mukaansa kokemiseen liittyy kolme vaihetta (Rapoport 1977)

I Reseptio, havaitseminen, jolla ihminen ottaa kaikilla aisteillaan informaatiota

II Kognitio, mieltäminen, jolloin informaatio luokitellaan, nimetään ja sille annetaan erilaisia merkityksiä

III Evaluaatio, arviointi

Kognition merkitys on ilmeisen tärkeä ympäristön havaitsemisessa. Kognitiivisessa kartoituksessa tilaa tarkastellaan sisältä ulospäin. Tuloksena syntyy kognitiivinen kartta (mental map). Rapoportille kognitiivinen kartta tarkoittaa ihmisten yksilökohtaisia käsityksiä tarkastelukohteen eri tiloista ja niiden keskinäisistä suhteista. Kognitiiviset kartat heijastavat yksilöiden mielikuvien kenttää.

Andersson (1984, 56) toteaa, että kulttuurilla on erityistä merkitystä kognitio- ja evaluaatiovaiheessa. Reseptio, havaitsemisen vaihe on samanlainen riippumatta yksilön kulttuuritaustasta, kognitiivivaiheessa yksilö katselee ympäristöään kulttuurisen suotimen läpi, joka vain vahvistuu evaluaatiovaiheessa.

Anderssonin (1984, 57-58) mukaan ihmiset toimivat ympäristöissä kognitiivisten kartojensa avulla. Kognitiivisessa kartoituksessa on kysymys reaali maailman ja mielikuvan välisestä suhteesta. Ihminen saa reaali maailmasta rajattomasti informaatio signaaleja, jotka havaitsemisen ja mieltämisen kautta muuttuvat mielikuvaksi maailmasta. Mielikuvien avulla voi alue leimautua ongelmalähiöksi tai "kultahammasrannikoksi". Ihmiset jäsentävät kaupunkitilan hyviin ja huonoihin alueisiin ja tällä ei voi olla olematta vaikutusta siihen, millaisia päätöksiä ihmiset tekevät asumisestaan. Sama mielikuvien vaikutus täytyy laajentaa koskemaan myös päätöksentekoa joka koskee muuttamista, mielikuvista toiminnan tasolle siirtymistä.

Andersson huomauttaa (1984, 59) että reaali maailman mielikuviin voidaan vaikuttaa ulkopuolisesti ts. saada aikaan ryhmämielipide. Karvonen käsittelee mielestäni samaa asiaa kun hän puhuu perspektiivien hallinnasta mielikuvien maailmassa (Karvonen 1997, 295).

Horelli kytkee mielikuvat ympäristöön ja toimintaan seuraavanlaisella kaaviolla:

**Kulttuuri - maailmankuva - arvot - mielikuvat/ skeemat - intentiot - toiminta
ympäristössä - tietty fyysinen ratkaisu**

Mielikuvat ovat siis yksityisiä, mutta samalla myös tietyille ryhmille ja kulttuureille yhteisiä. Arvot ovat nivoutuneet mielikuviin, mutta mielikuvien ja toiminnan välissä on olemassa aukko, jossa välittävänä muuttujana voisi olla Miller et al. (1960) ehdottama suunnitelma, eli eri elämäntiloja koskevia intentioita. Intentiolla tarkoitetaan aikomusta toimia tietyn asian suhteen tavalla, jolla ainakin tulevaisuudessa on mahdollisuus toteutua. Arvot suuntaavat intentioita ja ne ovat tärkeitä päätettäessä mikä suunnitelma toteutetaan, ei miksi suunnitelma toteutetaan. Intentioissa puolestaan konkretisoituvat arvot. Suunnitelmat ohjaavat toimintaa käyttäen apunaan mielikuvia. (Horelli 1982, 79).

Ihmisen omasta ympäristöstään luomalle mielikuvalle on käsite ympäristömielikuva. Ympäristömielikuva (cognitive map) on abstraktio, joka sisältää ne kognitiiviset ja henkiset kyvyt, jotka tekevät mahdolliseksi kerätä, järjestää, varastoida, palauttaa mieleen ja käsitellä tietoa tilallisesta ympäristöstämme. Nämä kyvyt muuttuvat iän (tai kehityksen) ja ympäristön käytön (tai oppimisen) myötä. Yhdellekään organismille ei ole sellaista asiaa kuin "tosi". On vain viestejä, jotka suodatetaan erilaisten muuttuvien arvojärjestelmien kautta. Käyttäytyminen on riippuvainen tästä mielikuvasta (Allas 1992, 57).

Ihmisen ja rakennetun ympäristön vuorovaikutusta ei voida ymmärtää, jos ei tiedetä miten hänen käsityksensä ko. ympäristöstä syntyvät ja minkälaisen "sisäisten toimintojen" pohjalta hän siihen suhtautuu. Ympäristömielikuvien tutkimuksessa eräs näkökulma liittyy "eksyksissä olemisen" käsitteeseen. Ympäristö tarkoituksenmukaisen käytön kannalta rakennetun ympäristön ominaispiirteitä muistetaan yleensä riittävän tarkasti. Muistiin on taltioitu hämmästyttävän tarkkaa ympäristötietoa aina varhaislapsuudesta alkaen. Tällaisen "sisäisen ympäristökuvan" sisältö ja toimintamalli on tällä hetkellä ympäristömielikuvatutkimuksen keskeisintä aluetta (Allas 1992, 55).

Mutta on olemassa myös toisenlaista "eksyksissä olemista". Allaksen (1992, 56) mukaan ranskalainen sosiaaliekologian ja psykologian tutkija Chombard de Lauwe on nostanut esiin kysymyksen sisäisestä eksymisestä. Hänen mukaansa ihminen nykyisessä jälkiteollisessa

yhteiskunnassa on kadottamassa kiintopisteensä, jotka auttaisivat häntä löytämään paikkansa niin rakennetussa kuin sosiaalisessa ympäristössään. Tämä paikan löytäminen on riippuvainen paitsi ulkoisesta ympäristöstä myös kokemuksellisesta ja sisäisen paikan löytämisestä.

MUUTTOLIIKKEEN TEORIAA

Muuttoliike on monipuolinen ilmiö, jota voidaan tarkastella monen eri tieteenalan lähtökohdista. Sen kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen pyrkiminen edellyttää kuitenkin tieteenalasta riippumatonta, kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa muuttamista tarkastellaan sekä koko yhteiskunnan ja sen alueiden että muuttavien ihmisten näkökulmasta. Muuttoja tutkittaessa olisi hyvä myös verrata muuttajien mielipiteitä paikallaanpysyvien asukkaiden mielipiteisiin, jotta kuva muuttoprosessista edelleen täydentyisi.

Muuttoliikkeen vaikutus alueellisesti on kaksinkertainen, sillä lähtöalueella se vähentää ja tuloalueella lisää väestöä (Wiman 1979, 4504). Muuttoliike ei kohdistu koko väestöön samanlaisena, vaan se on valikoivaa. (esim. Naukkarinen 1983, 33-38). Muuttoliike valikoi yleensä aktiivi-iässä olevaa väestöä, nuoret, perheettömät ja yksinasuvat ovat selvästi muita väestöryhmiä muuttoalttiimpia. Koulutusaste vaikuttaa siten, että korkeammin ammattikoulutetulla henkilöllä on enemmän sijoittumisvaihtoehtoja ja hän on tätä kautta alttiimpi muuttamaan (Wiman 1979, 4504). On myös luonnollista, että maa- ja metsätaloudessa työskentelevät ovat enemmän sidoksissa asuinpaikkaansa ja siten vähemmän alttiita muuttamaan kuin esim. palveluammateissa työskentelevät.

Muuttoliike onkin määritelty väestön uudelleen jakautumisen päämekanismiksi (Lewis 1982, 172). Muuttoliikkeen valikoivuus aiheuttaa väestörakenteessa vinoutumia siten, että lähtöalueella vanhojen ikäluokkien osuus yleensä kasvaa ja tuloalueilla kasvaa vastaavasti nuorten osuus. Lähtöalueet menettävät aktiiviväestöä ja paremmin ammattikoulutettuja, tämä vaikuttaa esimerkiksi uusien yritysten sijoittumiseen muuttotappioalueille - työvoimaa on niukasti ja paikalliset markkinat ovat pienet. Tämä aiheuttaa myös aluetaloudellisia ongelmia (Wiman 1979, 4504).

On siis luonnollista, että näin vaikuttavasta yhteiskunnallisesta muutosvoimasta on luotu yleisiä teorioita ja selitysmalleja, joissa muuttamista on tarkasteltu yhteiskunnan tasolla, aluetasolla ja yksilötasolla. Seuraavassa tarkastellaan muuttoliikkeestä tehtyjä selitysmalleja sivuten lyhyesti eräitä klassisia teorioita ja keskittyen pääasiassa yksilötason muuttoliikemalleihin.

E.G.Ravensteinin klassinen muuttoteoria

Saksassa syntynyt mutta alle 20-vuotiaana Englantiin muuttanut Ernst Georg Ravenstein loi klassiset muuttoliikettä säätelevät lait vuonna 1885. Ne perustuivat Brittein saarella vuosina 1871 ja 1881 suoritetuissa väestönlaskennoissa saatuihin syntymäpaikkatietoihin ja käsittelivät saaren sisäistä muutttoa. Virtanen (1986, 268-270) esittelee Ravensteinin "The Laws of Migration" seuraavasti:

1. Pääosa muutoista tapahtuu lyhyellä etäisyydellä
2. Muuttoliike etenee vaiheittain, askel askeleelta
3. Pitkän matkan muuttajat suosivat kohdealueena mahdollisimman huomattavan kaupan tai teollisuuden keskusta
4. Jokainen muuttovirta aiheuttaa kompensoivaa takaisin muutttoa
5. Kaupunkilaiset muuttavat vähemmän kuin maaseudun asukkaat
6. Naiset ovat muuttoalttiimpia kuin miehet, mutta miehet siirtyvät useammin maan rajojen ulkopuolelle
7. Useimmat muuttajat ovat aikuisia, mutta perheet muuttavat harvoin kotimaastaan pois
8. Suuret kaupungit kasvavat enemmän muuttoliikkeen kuin luonnollisen väestönlisäyksen ansiosta
9. Muuttoliikkeen volyyymi kohoaa teollisuuden ja kaupan kehittyessä ja kulkuyhteyksien parantuessa
11. Muuttoliikkeen keskeiset syyt ovat taloudellisia

Ravenstein ei siitä huolimatta että nimesi teesinsä laki-nimityksellä, tarkoittanut niitä samassa mielessä eksakteiksi kuin vaikkapa fysiikan lakeja. Lakien todenmukaisuus ei sinänsä ole keskeistä. Ne ovat syntyneet tietynä historiallisena aikana tietyn rajatun materiaalin pohjalta, joten tärkeämpää on nähdä ne periaatteina ja hypoteeseina, jotka osoittavat, minkälaisia rakenteellisia tekijöitä muuttoliikkeeseen sisältyy.

Kultalahti (1986, 281) korostaa Ravensteinin mallissa esiintyvää ajatusta kotiseudun merkityksestä. Syntymäpaikkakunnan ja kotiseudun merkitys korostuu Ravensteinin työssä ehkä juuri pohjana olleen tilastoaineiston luonteen takia. Kysymys kotiseudusta muuttoliikkeeseen voimakkaasti vaikuttavana tekijänä on noussut uudelleen esiin. Muuttoliiketutkimuksessa on varsin vähän kiinnitetty huomiota tähän asiaan, vaikka synnyinseutu muodostaakin tärkeän vetovoimatekijän muiden seikkojen ohella. Asialla on Kultalahden mukaan sekä muuttoliiketeoreettinen että laajempi yhteiskuntapoliittinen, erityisesti aluepoliittinen merkityksensä.

Tunnetuimpiin Ravensteinin ideoiden kehittäjiin kuuluu Everett S. Lee joka vuonna 1966 laati oman mallinsa yksittäisten henkilöiden muuttopäätökseen vaikuttavista tekijöistä. Ravenstein perusti ajatuksensa muuttoliikkeeseen vaikuttaviin rakenteellisiin tekijöihin, taas Leen mallissa yksilö on keskeinen (Virtanen 1986, 270 -271). Korkiasaaren (1991, 105-106) mukaan Lee selittää yksilötason muuttoilmiötä yksinkertaisella työntö-veto -mallilla. Ihmisen muuttokäyttäytymiseen vaikuttavat tekijät ovat jaettavissa neljään ryhmään: lähtöalueen työntäviin, tuloalueen vetäviin ja ns. väliintuleviin sekä yksilöllisiin tekijöihin. Muuton etuja ja haittoja pohtiessaan ihminen vertaa toisiinsa näitä ongelmia ja mahdollisuuksia. Eri ihmiset painottavat kuitenkin näitä tekijöitä hyvin eri tavalla omien kokemuksiansa, arvojensa ja asenteidensa mukaan. Yksilölliset tekijät kuten terveydentila, ympäristön arvostukset ja henkilökohtaiset kontaktit aiheuttavat sen, ettei päätös aina tapahdu rationaalisesti työntö- ja vetotekijöiden mukaan. Päätökseen vaikuttavat tämän lisäksi vielä väliintulevat tekijät, kuten pitkä välimatka, saadun informaation määrä ja laatu sekä muuton aiheuttamat kustannukset.

Muuttoliike ja arvot

Alueellisen liikkuvuuden muutokseen on etsitty vastausta mm. arvojen muuttumisesta. Muuttoliike on eri aikoina kohdistunut erilaisena eri alueisiin, ja tämän on arvioitu mm. johtuvan ihmisten arvostuksissa tapahtuneista muutoksista. Kokonaan merkityksetön ei arvojen tai ehkä oikeammin elämänlaadun asema muuttamisen perustana liene, vaikka muuttajat itse eivät niitä yleensä - ainakaan ensisijaisina tekijöinä- esitäkään. Ihmisen sisäistämät arvot yleensä vaikuttavat siihen, miten ihminen ympäristönsä näkee ja kokee ja miten hän toimintansa suuntaa. Samanaikaisesti, kun sekä maalta kaupunkiin että maalaiskunnista maalaiskuntiin ja kaupungeista kaupunkiin tapahtuva muutto näyttää ensisijaisesti olevan yhteydessä yhteiskunnan hallitseviin arvoihin - edistymiseen ja eteenpäin menoon - kaupungeista maalle tapahtuvaa muuttoa perustellaan keskimäärin useammin myös sellaisilla asioilla kuin rauhallisempi, viihtyisämpi luonnonläheisempi ja puhtaampi asuin ympäristö tai lasten kannalta parempi asuin ympäristö (Seppänen 1986, 111-112).

Arvoperusteista muuttamista voi tutkailla mieltimällä vaikkapa 1980-luvun maallemuuttoinnostusta, kaupungista maaseudulle muuttamista. Mattlar (1988, 18-20) on sekä omiin kokemuksiinsa että haastatteluaineistoon tukeutuen esittänyt tärkeimpänä maallemuuttajien pyrkimyksenä asumisen laadun parantamisen. Maaseudun eduiksi luettiin ympäristön puhtaus ja luonnonläheisyys, rauha ja turvallisuus ja erityisesti lasten kasvuympäristön monipuolistuminen. Työ saatettiin kokea mielekkäämmäksi sen konkreettisemmän luonteen takia ja muutolla saatettiin etsiä myös juurtumista, kodin löytämistä pelkän asunnon tilalle.

Korkiasaaren (1991b, 82) arvot on nähtävä välillisinä tekijöinä, jotka vain heijastavat hyvinvoinnin yleistä tasoa. Arvot ovat sikäli ongelmallisia, että niiden muuttumisen mittaaminen on vaikeaa, ja niiden käyttö helposti hämärtää ja mystifioi muuttoilmiön todelliset, konkreettiset taustatekijät.

Robert K. Merton on kuvaillut vallitsevaa amerikkalaista arvojärjestelmää, jossa rikkaus on menestymisen symboli. Samanlainen eteenpäin menemisen aspekti kangastellee myös useimpien muuttajien mielessä. Mertonin teoria sisältää viisi sopeutumisvaihtoehtoa: 1. mukautuminen, 2. innovaatiomalli, 3. ritualisointi, 4. vetäytyminen ja 5. kapina. Nämä vaihtoehdot jakaantuvat kulttuuristen päämäärien ja käytettävissä olevien institutionaalisten keinojen ja menettelytapojen mukaan. Mertonin mukaan sopeutumiselle on tärkeintä, ovatko kulttuurin (arvo)päämäärät ja toisaalta käytettävissä olevat keinot sopusoinnussa. Mertonin mallit ovat suhtautumistapoja, eivät yksilöiden luokitteluja, ja niissä on kysymys sopeutumisesta moderniin, teollistuneeseen yhteiskuntaan (Merton 1968, 193-211).

Päivikki Suojanen on käyttänyt arvoteorioita analysoidessaan amerikansuomalaisten ensimmäisen ja toisen polven "hyvän elämän näkemystä", materialistista (toimeentulo), minäkeskeistä (ml. koulutus) ja vasta kolmannella tilalla henkistä suosivaa arvomaailmaa (Suojanen 1992, 48-49).

Elinvaihemallit

Elinvaihemallit ovat varsin puhtaasti sosiologinen lähestymistapa muuttoliikkeeseen. Katson sen kuitenkin olevan tarpeellinen kehys myös kulttuurin tutkijalle, sillä sosiologit ovat elinvaihemalleihin tukeutuessaan olleet hyvin pitkälle oikeassa muuttamisen todennäköisestä sijoittumisesta ihmisen elämänvaiheisiin. Puhtaasti elämän ja asumisen vaiheesta toiseen siirtymisen lisäksi elinvaihemalleja voidaan "pehmentää" kulttuurisilla näkökulmilla ja tuoda niitä näin lähemmäksi ihmisten arkielämää.

Koska monet ihmisen tarpeista ovat sidoksissa hänen elinkaareensa, on luonnollista että myös muutot ajoittuvat tiettyyn elämänvaiheeseen kuten opiskelun aloittamiseen, työelämään tuloon, parisuhteen solmimiseen, perheen kasvuun ja eläkkeelle jäämiseen. Elinvaiheajattelu onkin yksi suosituimmista muuttoliikkeen yksilötason selityspenusteista.

Useiden elinvaihemallien lähtökohtana ovat olleet asumistarpeet. Simpanen (1985) on täydentänyt elinvaihemallia lisäämällä siihen työhön ja urakehitykseen liittyviä tekijöitä:

Elämänvaihe	Ikä	Urakehitys	Asuminen	Muuton luonne
Nuori aikuinen, itsenäistyminen	16-24	Ensimmäinen opiskelu- tai työpaikka	Pieni, lähellä keskustaa sij. vuokra-asunto	Yleensä kaukomuuttoa Osin lähimuuttoa Työsytyt korostuvat
Avioliiton solmiminen Ensimmäisen lapsen syntyminen	20-29	Opiskelun loppuminen, urakehitys	Pieni vuokra-asunto lähellä asuntovyöhykettä, tilantarve kasvaa	Lähimuuttoa (asumistarpeet), kaukomuuttoa (urakehitys)
Perheen kasvaminen, lapset kasvaneet	20-45	Työpaikka vakiintunut	Uusi (omistus-)asunto esikaupunkialueella	Lähimuuttoa (asumistarpeet korostuvat työsytyä enemmän)
Lasten aikuistuminen	40-60	Urakehitys vakiintunut	Pysyvä asunto viihtyisällä alueella	Lähimuuttoa (asumistarpeet keskeisiä, työn merkitys vähäinen)
Ikääntyminen	55-	Eläkkeelle siirtyminen	Vanhenemisen vaikutus asunto/ laitos/ asuminen lasten luona tai lähellä	Lähimuuttoa, joskus kaukomuuttoa (vapaa-aika, asuminen ja palvelut keskeisiä)

Elinvaihemallit eivät Korkiasaaren (1991, 107) mukaan pysty selittämään sellaisia muuttoja, jotka ovat seurausta odottamattomista ja elämänvaiheisiin satunnaisesti sijoittuvista tapahtumista kuten avioero, asunnosta irtisanominen, sairastuminen, omaisen kuolema, työttömäksi joutuminen tai hyvän työtarjouksen saaminen. Tällaisten tapausten todennäköisyys luonnollisesti vaihtelee eri elämänvaiheissa.

Muuttajatypologiat

Muuttojen tarkastelu pelkästään tarve- ja resurssiajatteluun perustuvien motiiviluokitusten kannalta on muuttoilmiön ymmärtämisen kannalta riittämätön. Erilaiset tarpeet ja resurssit ovat luonnollisesti yhteydessä muuttajan miniin ominaisuuksiin kuten ikään, siviilisäätyyn, perheen kokoon, kolutukseen, sosiaaliseen asemaan ja ammattiin. Samallakin motiivilla voi tällöin olla toisistaan poikkeava sisältö henkilön taustasta riippuen. Elinvaihemallit antavat tässä suhteessa hieman laajempaa näkökulmaa, mutta nekin kattavat vain osan muutoista.

Tarkastelua on pyritty laajentamaan pelkkää motiiviluokittelua syvemmälle ottamalla analyseissä huomioon myös muuttajan ominaisuuksiin ja taustaan liittyviä tekijöitä. Tällöinkin muuttajan on yleensä luokiteltu ensin omiin ryhmiinsä tärkeimmän muuttomotiivin mukaan, minkä jälkeen on sitten jatkoanalyseillä selvitetty niiden demografisia yms. ominaisuuksia. Tavoitteena on ollut saada tällä tavalla kuva muuttajien tyypillisimmistä piirteistä ja laatia sen mukaan muuttajien tyyppiluokitus eli muuttajatypologia (Korkiasaari 1991, 108).

Eräs tunnetuimmista typologioista lienee Taylorin (1969) case study -tutkimuksiin perustuva luokitus. Muuttajat jaettiin siinä neljään tyyppiryhmään, jotka perustuivat lähinnä kahteen motivationaaliseen kriteeriin eli siihen kuinka voimakkaasti muuttaja "pyrki elämässä eteenpäin" (aspiration) ja missä määrin hän oli sidoksissa lähtöympäristöönsä (dislocation). Viime mainittu kriteeri liittyi läheisesti henkilön juurettomuuteen, turhautuneisuuteen ja riittämättömyyden tunteisiin. Muuttajaluokituksen perusdikotomia tavoite - pakko -ulottuvuus on myös tässä luokituksessa selvästi havaittavissa (Korkiasaari 1991, 109).

Taylorin tyyppiluokat ovat seuraavat:

* resultant migrants ei lähinnä työn ja sosiaaloudellisten syiden takia muuttavat henkilöt, joille muutto on vaihtoehto vaikkapa työttömyydelle tai toimeentulovaikeuksille. Heillä on kuitenkin vahvat siteet lähtöalueeseensa eivätkä he koe itseään turhautuneiksi tai ole tyytymättömiä ympäristöönsä.

*aspiring migrants eli edistyshaluiset muuttajat, joille muutto antaa mahdollisuuden ja keinon toteuttaa omia pyrkimyksiä ja kunnianhimoa. Nämä muuttajat ovat tyytymättömiä elinolosuhteisiinsa ja haluavat jotain erilaista ja parempaa itselleen ja lapsilleen.

*dislocated migrants eli juurettomat muuttajat, joiden sosiaaliset siteet lähtöyhteisöönsä ovat löysät tai olemattomat. Muutto ei välttämättä sisällä tällöin suuria lupauksia, mutta ei myöskään irrottautumisen vaikeutta.

*epiphenomenal migrants eli seurannaismuuttajat, joilla muutto on seurausta erilaisista elämään liittyneistä henkilökohtaisista tapahtumista esim. avioero, omaisen kuolema, epäonnistuminen jne.

Fielding (1992, 203) esittää oman näkemyksensä mahdollisuuksista tutkia muuttamista kulttuurisena ilmiönä ja muuttajien tyypittelystä kulttuurisiin perusteisiin muotoutuviin luokkiin. Hän luokittelee muuttamisessa kulttuurisesti tutkittavat ongelmat kahteen yläkategoriaan, suhteisiin (relationships) ja prosesseihin (processes). Suhteet on jaettu edelleen kolmeen alakategoriaan tutkimuskohteen ja -metodin mukaan. Hän omaksuu termin näkemistapa (way of seeing), jolla hän kuvaa suhdekategorioita kulttuurin ja muuttamisen välillä. Suhdekategoriat ovat:

- a) tapoja, joilla aktuaaliset tai potentiaaliset muuttajat näkevät paikkoja
(the way of seeing places by actual or potential migrants)
- b) tapoja, joilla muutto itsessään nähdään eli miten muuttaja koki muuttamisen
(the ways of seeing migration itself, how migration was experienced by the migrant)
- c) tapoja, joilla muuttajat nähdään paikoissa, joihin muuttaminen kohdistuu
(the ways of seeing migrants by those living in the places affected by the migration)

Fieldingin mukaan (1992, 203) tutkimustehtävänä paikkojen näkemisessä on tapa ja aste, jolla kulttuuri vaikuttaa muuttoon tapana, jolla paikkoja nähdään ja ymmärretään. Hän argumentoi, että paikkoja luetaan kulttuurisina teksteinä, ja että paikkojen lukemistapa vaihtelee ajan mukana. Esimerkkinä tutkimustehtävästä, jossa paikkojen näkeminen on keskeistä, hän esittää suhteen paikallisidentiteetin vahvuuden ja muuttamisen välillä. Hänen mielestään vahvan paikallisen identiteetin omaavilla paikoilla on pieni lähtömuutto ja suuri tulomuutto.

2. LÄHTÖ JA IRTAUTUMINEN

MUUTTOPÄÄTÖS TILASTOJEN VALOSSA

Eteläisen Kymenlaakson lähtö- ja tulomuuttajat eroavat ikärakenteeltaan ja perhesuhteiltaan toisistaan selkeästi. Kyselyvastausten perusteella tehdyssä analyysissä nuorten, 18-25-vuotiaiden lähtömuutto on selkeästi vastaavan ikäisten tulomuuttoa suurempi ja tulomuuttajissa taas 46-65 -vuotiaiden "kypsien työkäisten" ryhmä vastaavaa lähtömuuttajien ryhmää suurempi. Tyypillinen lähtömuuttaja on nuori yksinasuja ja vastaavasti tyypillinen tulomuuttaja perheellinen, avo- tai avioliitossa asuva tai yksinhuoltaja.

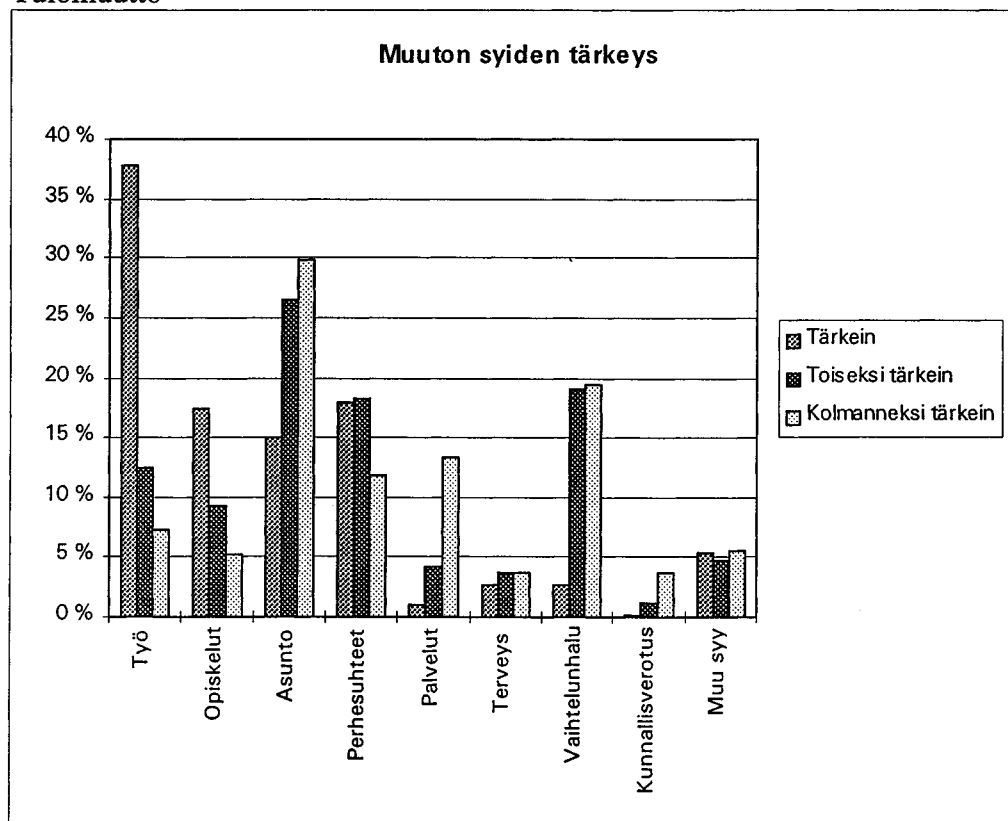
Kyselyyn vastanneiden tulomuuttajien koulutustaso on lähtömuuttajien koulutustasoa korkeampi. Tulomuuttajia, jotka ilmoittivat ylimmäksi koulutukseksi opisto/koulutason tutkinnon tai korkeakoulututkinnon, oli kyselyyn vastanneista 62 %, lähtömuuttajia taas 53 %. Eri koulutuskategorioissa suurin ero oli ylioppilastutkinnon suorittaneissa - tulomuuttajista 9 % oli suorittanut ylioppilastutkinnon, lähtömuuttajista 21 %. Kyselyyn vastanneissa näkyy myös muuttoliikkeen valikoivuus: eteläisen Kymenlaakson kunnissa yli 15-vuotiaista oli vuonna 1995 kunnasta riippuen 40-60 % jäänyt peruskoulun varaan (Tilastokeskus 1997, 79), kun muuttajista vain 7-10 % oli vain peruskoulun suorittaneita.

Kyselyyn vastanneiden muuttosuuntia tutkittaessa voidaan havaita jo edellä todettu valtakunnallinen trendi: lähtömuuttajia vetävät pääkaupunkiseutu ja muut korkeakoulupaikkakunnat, mutta myös tulomuuttajissa näkyy se, että muuttaja ei enää välttämättä hae toisentyypistä asuinalueita vastapainoksi entiselle - kaupunkilaisten maallepakoa ei enää samanlaisena ilmiönä kuin muutama vuosi sitten ole olemassa. Muuttovirrat näyttävät vievän väkeä kaupunkimaisesta ympäristöstä toiseen kaupunkimaiseen ympäristöön (ks. myös Kuntaliitto 1997, 16). Osa tulomuutosta on opiskelijoiden paluuta takaisin kotiseudulle, mutta myös työllisen työvoiman osuus alueellemme vaikkapa pääkaupunkiseudulta muuttavista on suuri.

Tarkastelen yksilön ja perheen muuttopäätöksen tekoa ensin puhtaasti tilastoaineiston avulla ja rikastan tilastojen antamaa kuvaa avointen vastausten antamalla materiaalilla. 563 eteläisen Kymenlaakson alueelle muuttanutta henkilöä otti kantaa alueellemme muuttonsa syistä ja kertoi tärkeimmäksi muuton syyksi

- 1) työn 38%:lla vastaajista,
- 2) perhesuhteet 19%,
- 3) opiskelun 17%,
- 4) asunnon tai asuinympäristön 15%.

Kuvio 4
Tulomuutto

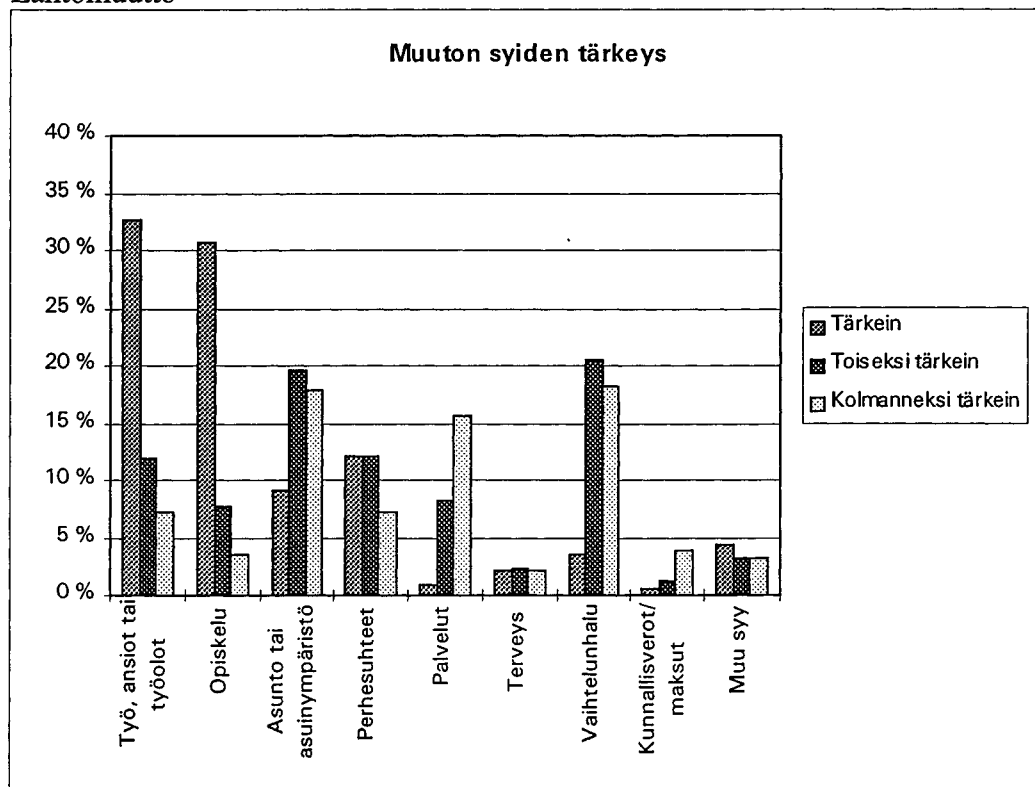

Vastaavasti lähtömuuttajista 835:stä lähtömuuttajasta piti muuton tärkeimpänä syynä

- 1) työtä 34%
- 2) opiskelua 32%
- 3) perhesuhteita 13% ja
- 4) asuntoa 9%

Kuvio 5

Lähtömuutto

Muuttajat ovat siis olleet järkevää väkeä ja käyttäytyneet juuri niin kuin muuttotutkijat ovat kertoneet, he ovat muuttaneet leivän perässä tai opiskelun takia, järkisyistä.

Tutkimusprosessin edetessä olen myös joutunut huomaamaan, että kyselyvastaajat eivät välttämättä toimi niin suoraviivaisesti, kuin kyselyiden laatijat olettavat. Muutto on kuitenkin suuri ratkaisu perheen ja yksilön elämässä, ja sen järkevyyttä ja onnistumista liene hyvä puolustaa ja selittää se mahdollisimman selkein syin. Kuitenkin heti, kun mennään päällimmäisenä mielessä olevan rationaalisen muuttosyyntä taakse, käy esille mielenkiintoisia seikkoja. Pelkkä toivo työpaikan löytymisestä riittää muuton syyksi - jopa 8% tulomuuttajista oli työpaikkaa muuton syynä eritellessään rastittanut toivon työpaikasta riittävän muuton syyksi! Tutkimuksen kohteena oleva ajanjaksohan oli laman aikaa ja lamasta varovaista nousemista. Kertoneeko se, että muuttajan työpaikan ei tarvitse

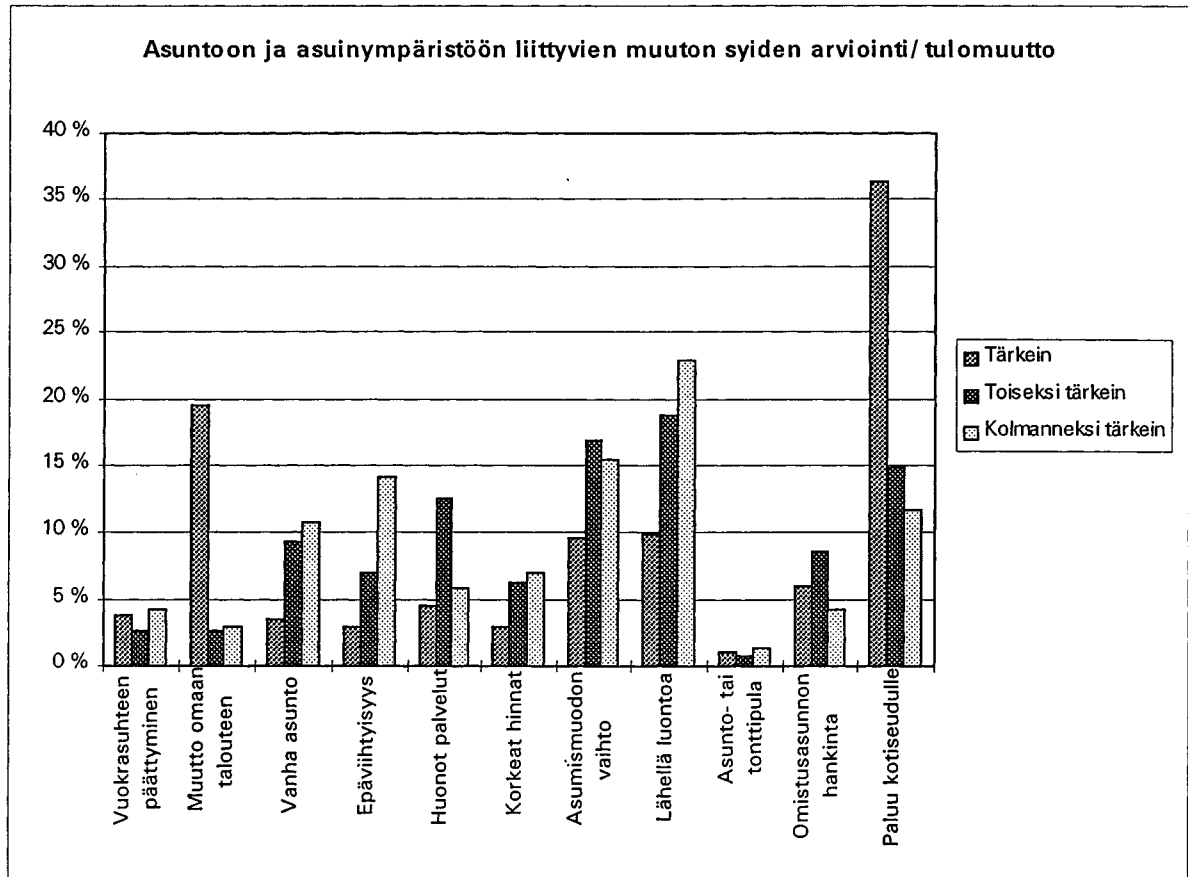
muuttopäätöstä tehtäessä olla mitenkään varma, ihmisten epätoivosta vai lujasta uskosta parempaan?

Mielenkiintoista oli myös se, miten tärkeä muuton syy pelkästään vaihtelunhalu on. Tärkeimmäksi muuton syyksi sen ilmoitti 2% tulo- ja 4% lähtömuuttajista, mutta toiseksi ja kolmanneksi tärkeimpänä muuton syynä se lähtömuuttajilla oli yleisin ja tulomuuttajillakin toiseksi yleisin mainita. Yleistäen voidaan todeta, että työn ohella opiskelu, palvelut ja vaihtelunhalu vievät asukkaita eteläisestä Kymenlaaksosta, ja asuinympäristö ja perhesuhteisiin liittyvät seikat taas tuovat heitä.

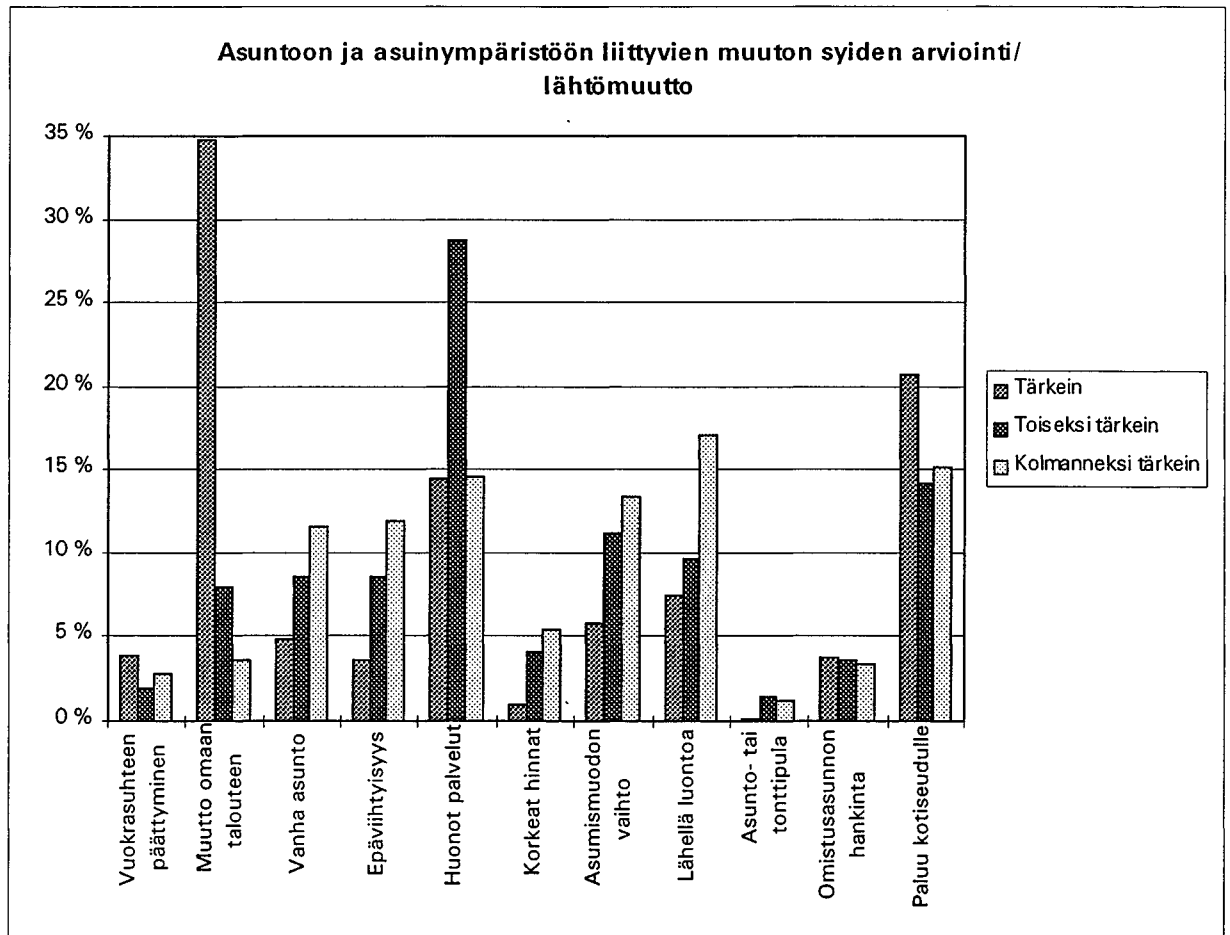
Asuinympäristöä muuton syynä analysoitaessa kiinnittyy huomio erityisesti kotiseudun merkitykseen. Tässä on mielenkiintoinen ero tulo- ja lähtömuuttajien välillä. Jopa 36% tulomuuttajista ilmoitti tärkeimmäksi muuton syyksi paluun kotiseudulle, lähtömuuttajista 21%. Olen miettinyt tätä eroa, ja mielestäni ei ole kyse tilastollisesta harhastakaan, joka johtuisi aineistoni rakenteesta. Mielestäni myös lähtömuuttajat (vaikka he ovat levinneet ympäri maata) olisivat voineet perustella muuttoaan kotiseuturakkaudella - olisihan heitä jokainen voinut muuttaa **omalle** kotiseudulle, vaikkei lähtömuuttajien tuloalue muodostakaan samanlaista yhtenäistä aluetta kuin tulomuuttajille Etelä-Kymenlaakso. On kuitenkin myönnettävä, että kotiseututunne on piirre joka leimaa erityisesti palumuuttoa, ja tämä saattaa aiheuttaa aineistossa vinoutumaa. Myös avoimet vastaukset vahvistavat tulomuuttajien kotiseuturakkauden. Tällaiset piirteet muuton syinä ovat juuri niitä, joiden vaikutus ulottuu muuttoprosessin ääripäihin - ei voida erottaa toisistaan kotiseututunnetta muuttosyyinä ja kotiseudun tuttuutta sopeutumisen helpottajana.

Muista asumiseen liittyvistä muuton syistä tulomuuttajilla tärkeimpinä muuton syinä oli muutto omaan talouteen 20%:lla vastaajista, toive asua lähempänä luontoa 10%:lla vastaajista ja asumismuodon vaihto 9%:lla vastaajista (Tulomuuttajista tärkeintä syytä arvioi vastauksissaan 413 vastaajaa, toiseksi tärkeintä 313 ja kolmanneksi tärkeintä 247 vastaajaa). Lähtömuuttajat ottivat tähän kysymysosioon kantaa siten, että lähes 35% piti tärkeimpänä muuton syynä muutto omaan talouteen, paluuta kotiseudulle siis 21%, entisen asuinalueen huonoja palveluita 14% ja toivetta asua lähellä luontoa 7%. (Lähtömuuttajista tärkeintä syytä arvioi 648 vastaajaa, toiseksi tärkeintä 467 ja kolmanneksi tärkeintä 332 vastaajaa).

Kuvio 6

Kuvio 7

MUUTTAJAN ARVOSTUKSET

Arvostamista ja arvostuksia liittyy lähes kaikkeen inhimilliseen. Arvostaminen suuntautuu sekä konkreettisiin kohteisiin, vaikkapa asuntoihin tai rahaan että abstraktimpiin asioihin, menestykseen, paremmuuteen, koulutukseen, palveluihin, harrastuksiin. Suomalaisten arvostuksiin lasketaan yleensä myös rehellisyys, luotettavuus, tasapuolisuus tai oikeudenmukaisuus, joita voi kutsua yläkäsitteellä *ihanteet*. Ne ovat oma arvojen alue ja luokka. Samoin arvostetaan tietysti myös klassisia ns. *varsinaisia arvoja*, totuutta, kauneutta ja hyvyttä. Arvostaminen on ihmisielen perusreaktio, joka esiintyy lähes kaikkien asioiden yhteydessä. Se tekee kohdatut asiat arvokkaiksi tai päinvastoin epäarvokkaiksi. Kohdearvojen, arvostusten kohteen voi yleensä varsin selvästi osoittaa ulkomaailmassa, esineenä, ilmiönä, instituutiona tai tapahtumana. Arvostus ei ole yksittäinen ja erillinen ilmiö, vaan kyse on käytännössä arvostusryppäistä, joissa arvostukset punoutuvat toisiinsa ja tukevat toisiaan.

(Turunen 1997, 96-98).

Pieniä valintoja ja päätöksiä jokainen ihminen tekee päivittäin. Muuttamisessakin on pohjimmiltaan kyse sarjasta valintoja ja päätöksiä. Turusen mukaan (1997, 99) yksilöt perustavat valintansa pääasiassa, ehkä lopulta yksinomaan arvostuksiin. Arvostukset voivat olla niin vakiintuneita ja tavanomaisia, että ihminen ei huomaa niiden läsnäoloa päätöstä tehdessään. Ihmismieli luo päämääriä, elämä ei ole ajateltavissa ilman tätä ilmiötä. Arvostukset ohjaavat elämää erityisesti luomalla päämääriä.

Me kiinnymme tuttuihin ja läheisiin kohteisiin tai ehkä muuten vain arvostamme niitä. Tällaisia kohteita voi olla esimerkiksi elineinot, ruoka, tavat, seremoniat, murre, luonto, maisema tai elämäntapa. Turunen näkee nämä kansallisina arvostuksina ja lähteenä identiteetille ja itsearvostukselle. Hän pitää kansallista identiteettiä välttämättömänä ihmiselle, mutta myöntää toki kansallisen muodostuvan kansainvälisten vaikutteiden paineessa ja vuorovaikutuksessa (Turunen 1997, 115)

Muuttajan arvostuksista meillä on jo tieto muuttopäätöksen takana olleista arvostuksista: työhön, opiskeluun, perheeseen ja asuinympäristöön liittyvät arvostukset saavat muuttamaan. Muutto on myös useimmille muuttajille edistymistä elämässä, jonkin paremman saavuttamista tai ainakin uskoa paremman saavuttamiseen.

MUUTTO ELÄMÄNVAIHEISIIN LIITTYVÄNÄ TAPAHTUMANA

Tutkimus vahvistaa käsityksiä siitä, että muuttajilla on tiettyihin elämänvaiheisiin liittyviä herkkyyksia joiden aikana muuttopäätös on helppo tai helpompi tehdä. Elinvaihemalleja on kritisoitu siitä, että ne eivät ota satunnaisia onnen tai onnettomuuden aiheuttamia muuttopäätöksen tekoa edistäviä asioita huomioon. Mielestäni kritiikki on sikäli aiheutonta, että tietyt tapahtumat ovat erittäin paljon todennäköisempiä tietyissä elämänvaiheissa ja sattuma kuuluu elämään ja sitä kautta elämänvaiheisiin. Olen seuraavassa kategorisesti käsitellyt erilaisia muuttajien avoimissa vastauksissa esiintyviä muuttajan elämäntilanteisiin liittyviä muuttomotiiveja.

Opiskelemaan lähtö

Koulutukseen lähtö on eräs erittäin tärkeä syy muuttoon. Edes omassa kotikunnassa oleva vastaava oppilaitos ei välttämättä estä muuttoa, koska muuttamiseen liittyy vahva initiaatoriitin ajatus, ajatus itsenäistymisestä, siirtymisestä omaan elämään. Ystävien merkitystä korostetaan sekä nostalgisen kaipuun kohteena että uuteen asuinpaikkaan sopeutumisen auttajina. Usein opiskelijat kokevat muuton myös pakkomuuttona - on

lähdeittävä, koska alueeltamme ei löydy haluttua koulutusta. Vastauksissa näkyy myös tietynlainen pessimismi suhteessa tulevaisuuteen ja sen suunnittelumahdollisuuksiin, vain harvat opiskelijat kertoivat toteuttaneensa muuton opiskelupaikkakunnalle suunnitellusti. Usein toistui ajatus "hain, ja kun yllätyksekseni pääsin, lähdin". Opiskelemaan lähtijät aliarvioivat mahdollisuuksiaan päästä opiskelemaan.

Kotipaikkakunnallani ei ollut opiskelumahdollisuutta. Yliopisto-opinnot pakottivat muuttamaan Helsinkiin (59)

Muutto opiskelemaan pois Kymenlaaksosta koska siellä ei kiinnostavaa koulutusta (1074)

Kotkassa ei ole yliopistoa, jossa voi opiskella alaani. Poikakaveri oli muuttanut aiemmin samasta syystä. (2023)

Opiskelua kyseiselle alalle ei järjestetä Suomessa missään muualla (2424)

Opiskelu oli suunniteltu, pääsy iloinen yllätys (2442)

I. oli ainoa opiskelupaikkakunta minne pääsin (3130)

Sain (yllättäen) opiskelupaikan yliopistosta (1068)

Opiskelupaikka tuli yllättäen, peruutuspaikkana (1604)

Tieto opiskelemaan pääsystä tuli viime tingassa ja yllätyksenä (2576)

En osannut odottaa pääseväni X:n yliopistoon opiskelemaan vaikka sinne hainkin (2613)

Päätös muutoksesta oli pikainen ja yliopistoon (valintani) pääsystä vielä yllättävämpi (3638)

Opiskelupaikka löytyi kolmen päivän varoitusajalla (3670)

Opiskelun päättymisen on eräs taitekohta, jolloin muuttopäätöksen tekeminen on todennäköistä. Aineistossa on havaittavissa erilaisia kategorioita opiskelun päätyttyä muuttaneissa henkilöissä. Ensimmäinen kategoria saa töitä ja muuttaa työn perään. Toinen ryhmä muuttaa työn toivon perässä. Työtä ilman jääneet palaavat herkästi kotiseudulle vanhempiensa luo. Tähän päätökseen vaikuttavat luonnollisesti taloudelliset syyt - asunto ja ruoka. Nuorilla muuttajilla myös ystävien merkitys muuttopäätöksessä on erittäin tärkeä. Nuoret puhuvat usein ilmiöstä, jota muuttotutkijat nimittävät ketjumuutoksi: nuori muuttaa paikkakunnalle, jossa hänellä on valmiiksi ystäviä. Ystävät perehdyttävät uuden muuttajan

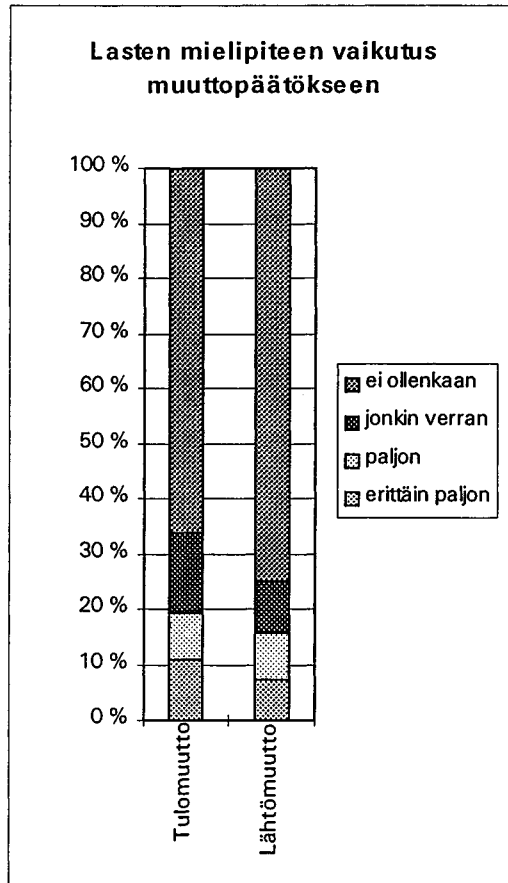
paikkakunnan olosuhteisiin ja auttavat näin muuttajaa sekä päätöksen tekemisessä että sopeutumisessa.

Perheen perustaminen ja muuttaminen perheenä. Avo- tai avioliiton solmimistilanteessa luonnollisesti toinen puolisoista muuttaa toisen luo. Se, kumpi muuttaa, päätetään muuttamisen etuja ja haittoja punniten. Eräitä päätökseen vaikuttavia näkökulmia ovat mm. se, jos jommalla kummalla puolisoista on "parempi" tai pysyvä työpaikka tai vuokra-asunnon sijasta omistusasunto. Se puolisoista jonka vaakakuppiin kertyy vähemmän painoa, muuttaa etu-/haittaharkinnassa painavimmat argumentit keränneen puolison luo. Sukulaisuussuhteet vaikuttavat muuttosuuntaan sikäli, että ajatellaan esim. lasten tilapäishoidon olevan helpompi järjestää, mikäli sukulaisia asuu lähellä.

Arkipuheissa perheen perustaneet potentiaaliset muuttajat mainitsevat usein tärkeinä ja arvostettuina asioina perheelle ja varsinkin sen lapsille uudella asuinalueella suunnatut palvelut. Tällaisen arkipuheen perusteella voisi ajatella, että muuttajat miettivät tarkkaan etukäteen sen, millaisia hoitopaikkoja tai koulutusmahdollisuuksia lapsille uusi asuinalue tarjoaa. Onko hoitopaikkoja yleensäkin tarjolla ja jos on, niin millaisia, mitä kieliä lapsi voi koulussa valita tai onko musiikin harrastamiseen hyviä mahdollisuuksia?

Mielestäni oli hämmästyttävää se, että niin vahva arkikäsitys ei pidä paikkaansa tosielämässä. Kyselykaavakkeessa haluttiin kartoittaa muuttaneen ruokakunnan lasten mielipiteen tai edun vaikutusta muuttopäätökseen. Sen lisäksi että kysymyksellä haluttiin kartoittaa, kuinka paljon muuttava perhe ottaa huomioon lasten mielipiteen muuttopäätöstä tehtäessä, kiinnitettiin huomiota siihen, miten paljon vanhemmat selvittävät etukäteen tuloalueen lapsille tarkoitettuja palveluita. Kaikista tähän kysymykseen vastanneista tulomuuttajista vain 11 % ja lähtömuuttajista vain 7 % vastasi lasten edun vaikuttaneen erittäin paljon muuttopäätökseen.

Kuvio 8

Avoimissa vastauksissa kerrottiin sukulaisten läheisyyden vaikuttaneen tai haluttiin tarjota lapselle pienen paikkakunnan tuomaa turvallisuutta tai puhdasta ympäristöä. Palveluista nousivat vain kouluasiat esille. Vastoin oletuksia ei päivähoidosta tai lasten harrastusmahdollisuuksista ollut kuin muutamia mainintoja.

Viihtyisä ja tilava asunto sekä paikan rauhallisuus (3887)

Turvallinen kasvuympäristö (388)

Lasten kasvatus mieluummin muualla kuin pääkaupunkiseudulla (3867)

Lapset ovat nyt lähempänä isovanhempiaan...Sukulaisten läheisyys, luonnon läheisyys, mahdollisuus omakotitalon hankkimiseen (3847)

Lapsen etu pienempi kaupunki ja isovanhemmat lähellä...lapselle luonnollisempi leikkiympäristö, ystävällinen vastaanotto kunnalliseen päivähoitoon; Helsingin helvetti oli korkea aika jättää taakse jne (3840)

267Heidän mielipidettä kysyttiin ja koulu ja tarha tarkistettiin

Lapsen mummin ja papan kodin lähelle yritettiin päästä ja päästiin (454)

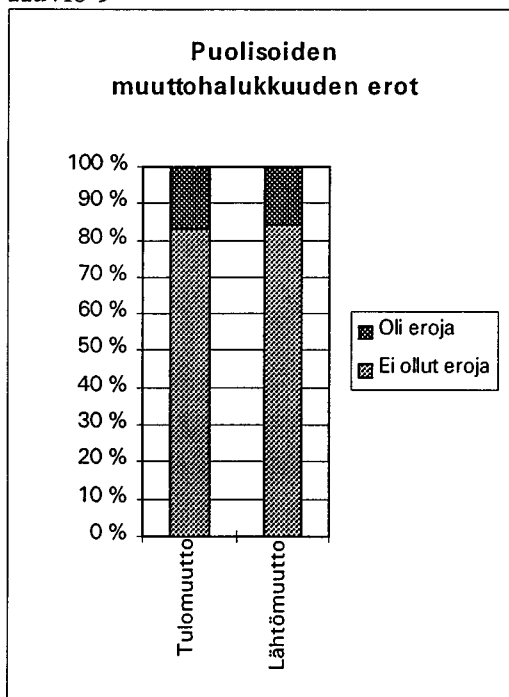
Harkitsemista, keskustelua, rohkeutta vaadittiin kaikilta (uusi koulu, uudet ystävät jne...) (707)

Puolison vanhemmat ja suku lähempänä ja helpompi näin järjestellä tilapäishoidot (957)

Perheen yhtenäisyyttä tai eroja muuttopäätöksen tekemisessä luodattiin tiedustelemalla, oliko vastaajan omalla ja mahdollisen puolison muuttohalukkuudella eroja. Tämän kysymyksen taustalla oli arkitieto siitä, että osa perheenä muuttavista on muutossa voittavia ja saavuttajia, osa kenties häviäjiä ja menettäjiä.

Puolisoiden muuttohalukkuudessa oli eroja 17%:lla tulo- ja 16%:lla lähtömuuttajista. Mikäli eroja oli, vastaajalta pyydettiin kannanottoa myös siitä, millaisia erot olivat. Eroja perusteltiin esim. puolisoien eriävillä käsityksillä siitä, mikä on kummallekin sopiva ympäristö ja miten toisistaan eriävät toiveet sovitetaan yhteen. Toinen viihtyy paremmin pienessä kunnassa, meren äärellä, kotiseudullaan ja toinen puoliso joutuu luopumaan omasta toiveympäristöstään. Myös sosiaalisten suhteiden merkitys (niiden menetys tai saavuttaminen) korostui näissä vastauksissa. Muutamat avoimet vastaukset viittasivat uramuuttaja-pakkomuuttaja -ongelmaan, so. toinen puolisoista muuttaa vapaaehtoisesti työn perässä, toinen seuraa "väkisin" mukana.

Kuvio 9

Seuraavassa on poimintoja muuttajien puolisoitten muuttohalukkuudessa ilmenevistä eroista kertovista kyselyvastauksista.

Aina joutuu kompromisseja tekemään. Esim. itse olisin mieluummin muuttanut enemmän maaseudulle ja olisin myös pysynyt A:lla...Puoliso viihtyy paremmin kun on ystävät ja sukulaiset lähempänä. Itselleni on luonnon läheisyys tärkeää (3866)

Puoliso halusi muuttaa K:aan - Minä suostuin muuttamaan K:aan. (3847)

Vastaaja halusi innokkaammin muuttaa kotiseudulleen kuin puoliso. Puolisolla oli hyvä työpaikka L:ssa, joka vaikutti muuttohaluihin (3774)

Poikakaveri vierasti H:aan muuttamista, mutta on nyt kuitenkin viihtynyt ihan hyvin. Itse minun on pakko asua täällä opiskelun takia. (3385)

Vastaaja ei välttämättä halunnut suureen kuntaan asumaan. Välimatka ystäviin + sukuun piteni vastaajalla (3015)

Itselläni odotukset uudesta työpaikasta suuret. Puolisolla huoli ystävien ja sukulaisten jääminen kauemmaksi (2930)

Puoliso oli hieman halukkaampi muuttamaan uuden paremman työpaikan vuoksi. Minä en ollut niin halukas, koska jouduin jättämään hyvän työpaikkani! (2665)

Itse olisin muuttanut H:aan mutta puolison hyvän opiskelupaikan takia uhrauduin ritarillisesti muuttamaan K:aan. (2462)

Puoliso on kotoisin K:sta, joten tämä on hänelle "omaa seutua". Itse olisin halunnut Hämeeseen. (1366)

Puolisoni halusi riittävän "isoon" taajamaan, jossa kunnon palvelut. Minulle asialla ei ollut väliä. Toisaalta suonin myös itse "isoja" taajamia (386)

Avopuoliso halusi muuttaa pohjoisemmaksi, n. Mikkelin seudulle. Itse saattaisin asua rannikolla. (37)

Työuralla eteneminen. Työn, nimenomaan entistä paremman työn, perässä muuttaminen on muuttajan kommentteissa ehdottomasti tärkein muuttamiseen vaikuttaja. Edistymisen arvostus on nyky-yhteiskunnassa tärkeää, menestyminen ja työssä eteenpäin pääseminen on muuttajien vastauksissa ehdottomasti tärkein muuton syy.

Työpaikkani siirrettiin saman firman pääkonttoriin...Uusien työtehtävien monipuolisuus ja mielenkiintoisuus. Hyvät aikuiskoulutusmahdollisuudet (22)

Vaikka työpaikkaa (vakituista) ei heti olisi ollut saatavissa, on pääkaupunkiseudulla Suomen parhaat mahdollisuudet koulutetulle ihmiselle saada töitä lyhyen ajan sisälläkin (68)

Vanhat ystävät, koulutusta vastaava työpaikka sekä hyvät mahdollisuudet vaihtaa jatkossa työpaikkaa, loistavat kulttuuripalvelut, hyvät ja edulliset liikenneyhteydet, poikkeuksellisen halpa pysyvä vuokra-asunto (27)

Opiskelupaikan varmistuminen, puolisoilla työpaikan varmistuminen. Työpaikan saaminen opiskelun yhteydessä...Mahdollisuudet edetä elämässä, kouluttaa itsensä haluamaansa ammattiin (103)

Mikäli paremman työpaikan perässä muuttajan mukana seuraa perhe, sille muutto ei välttämättä merkitse samaa innostuksen aihetta kuin sille perheenjäsenelle, jolle muutto on eteenpäinmenoa kuten edellä olevista esimerkeistäkin käy ilmi. Puolison selviytymiskeinoja pakkomuutossa ovat, että hyvällä onnella ja yrittämisellä hän saa töitä tai äitiysloma ja /tai hoitovapaa antavat puolisolalle aikaa etsiä töitä - tässä näyttäisi osalla olevan perhesuunnittelun paikka sikäli, että lapsen syntymä ajoitetaan niin, että se antaa aikalisän työn löytymiseen puolisolalle. Opiskelu on eräs pakkomuuttajan valinnoista. Mukana "väkisin muuttaneet" ovat alttiita turhautumiselle, mikäli heille ei löydy työn kautta muotoutuneita sosiaalisia suhteita ja työn tuomaa riippumattomuuden tunnetta.

Avio- tai avoero. Toinen tai molemmat muuttavat pois yhteisestä kodista, usein toinen myös pois paikkakunnalta. Muuttosuuntaa näyttäisi vahvasti ohjailevan sukulaisten asuinpaikka, varsinkin jos muuttajalla on lapsia (tilapäishoidot on helppo järjestää tms. syitä). Muuttaminen on eroavan tapa ottaa etäisyyttä entiseen puolisoon ja eron kenties tuomiin kipeisiin asioihin. Avio- tai avoero ei aina toki ole kipeä kokemus, sen voi kokea vapautuksenakin.

Avoliitto purkautui...Töihin tuttuun kaupunkiin. (793)

Avoero. Konkurssi, halusin etäisyyttä ikävistä asioista.(1058)

Ero avoliitosta.Ero pojasta, mutta asialle ei voinut mitään. Minä lähdin, hän jäi (1376)

Avioero...Viihtyisä asuinympäristö, vanha kotiseutu, harrastusmahdollisuuksien läheisyys...Ko. elämäntilanteen huomioon ottaen sain etäisyyttä asioihin (1411)

Eronnut [Vastaaja muutti kotiseudulleen]Millään seikoilla ei ole sellaista vaikutusta, että edes harkitsisin muuttoa täältä pois. Oma rauha, oma koti, oma kotimäki, oma kotiseutu (1593)

Avioero.Väkivalta. Paluu kotiseudulle (2359)

Työttömyys. Työttömien muutoissa on havaittavissa kaksi erilaista kategoriaa: toisaalla on työttömien ryhmä joka muuttaa työn toivossa, pätkätoihin tai kurssipaikkakunnalle, he elävät siis toivossa siitä, että muutto olisi jonkinlaista eteenpäinmenoa, elämän paranemista.

[Vastaaja muutti olosuhteiden pakosta]Työn takia...Työttömyys työsuhteen jälkeen...Työpaikka joksikin aikaa, eli elämän alkuun kiinni pääseminen (2752)

Työttömyys. Yleensä ottaen tuttavat ja sukulaiset asuvat kaukana. Monet ystävät, joihin olen täällä tutustunut, ovat muuttaneet pois tilaisuuden tullen...Olemme olleet aika yksimielisiä siitä, että muutamme täältä pois kunhan mieheni valmistuu (673)

Toivo paremmista työmahdollisuuksista...Rahapula (työttömyys omalla kohdalla) (1019)

Muuttoliikkeen valikoivuus on kaksinapaista: toisaalta ovat nuoret, koulutetut, perheettömät muuttajat, joiden on "helppo" lähteä ja toisaalta ajelehtijat, joita ei sido työpaikka eikä enää kenties menetetty perhekään. Tutkimusaineistossa on havaittavissa pieniä häivähdyksiä muutoista, jotka eivät ole olleet toivottua eteenpäinmenoa, vaan kenties jo syrjäytyneiden työttömien ajelehtimista. On luonnollisesti myönnettävä, että tämä ryhmä tuskin on innokkaimpia massakyselyihin vastaajia, mutta mielestäni myös tähän ryhmään kuuluvia oli aistittavissa eräistä kyselyvastauksista. Näyttäisi siltä, että kotiseutu kiehtoo osaa näistä ajelehtijamuuttajista, osaksi ehkä aivan käytännön syistä. On helpompaa ja halvempaa asua äiti-vanhan jääkaapin äärellä kuin lähteä omineen vieraaseen paikkaan. Myös näissä muutoissa ystävyysuhteilla on oma merkityksensä.

Onnettomuus, sairaus, konkurssi tms. vaikeudet elämässä

Näyttäisi siltä, että omaisen kuoleman tai muita yllättäviä vaikeuksia kohdanneet muuttajat muuttaisivat mielellään kotiseudulleen ja/tai sukulaisten läheisyyteen. Myös omaisten tarpeet sanelivat muuttajien ratkaisuja: muuttajissa erottui vaikkapa ryhmä, jonka muuttopäätöksen takana oli hoitoa tarvitsevan omaisen tarpeet.

[Muutto tuli eteen melko yllättäen]Puolison kuoleman johdosta. Poikani perhe on lähempänä (462)

Mieheni kuolema. Poikani asuu H:ssa perheineen. Olimme sopineet mieheni kanssa asiasta, kumman muutto tulee ensinnä - minun tuli. "veri on vettä

sakeampaa" - sukulaisuus velvoitti. Halusin pojan perheen lähelle muuttaa (1706)

Miehen kuolema. Muutto lähemmäs synnyinseutua. (2916)

Poikani kuoltua muutin H:aan, jossa tyttärenti perheineen asuu (3511)

Asun aikuisen tyttärenti kanssa. Tyttärenti sairaus... Tyttärenti ei olisi sairautensa vuoksi pystynyt asumaan yksin (930)

Äiti ja tytär. Sairaus. Olemme lähellä omaisiamme ja juuriamme missä olemme syntyneet ja viettäneet lapsuutemme (1945)

Eläkkeelle jäänti. Usein on todettu, että eläkeläiset muuttavat palvelujen perään. Tämä on arkitietoa, joka on tutkimuksellisesti helppo todentaa. Eläkeläiset mainitsevat hyvin usein palveluiden saavutettavuuden merkityksen. Eläkkeelle siirtyvän muuttajan muuttokohtena on usein myös oma synnyinseutu. Myös seudun tuttuus esim. kesänviettopaikkakuntana näyttäisi olevan tärkeä muuttokohteen valintakriteerinä.

Puoliso pääsi eläkkeelle. Kesämökin sijainti. (1216)

Eläkkeelle pääsy... Muutto kotiseudulle takaisin. Omakotitalo S:n rannalla, puutarha, marjametsät, lenkipolut. Muutto virkasuhdeasunnosta omakotitaloon (1658)

Eläkkeen tulo varmistui; syntymäpaikka H. Meitä ei savustaisi H:stä mikään! Nuoruuden kaverit, sukulaiset ja muut ystävät ja reipas ja älyllinen-hurtti karjalainen luonteenlaatu asukkailla (1704)

Jäin leskeksi, sain töitä, pääsin eläkkeelle. Kesäasunto on täällä. Poika perh. asuu K:ssa. Olen itse asunut K:ssa 1955-87. Joka viikonloppu kävin täällä (1785)

Eläkkeelle jääminen. Halu maaseudulle, paikkakunta tuttu entuudestaan (1963)

MUUTTOPÄÄTÖS PROSESSINA

Muuttaminen on elämää hyvinkin pitkälle konstruoiva tapahtuma, jonka seuraukset voivat olla kauaskantoiset. Muuttamiseen sisältyy toiveita ja odotuksia ja pelkoja. Pelkät muuttamiseen liittyvät käytännön toimenpiteet voivat olla niin työläitä, että muuttaminen vaatii tarkkaa harkintaa ja mikäli yhdessä muuttavia on useita, myös yksilöiden intressien yhteensovittamista. Muuttajan täytyy myydä asuntonsa ja tehdä päätöksiä uuden

hankinnasta, järjestää kuljetus ja hoitaa muut muuttoon liittyvät käytännön toimenpiteet, ja näiden lisäksi tulee vielä entisen jättäminen ja uuteen liittyminen, kokonaan uuteen ympäristöön liittyminen sekä fyysisesti että henkisesti. Muuttaja on uudella asuinpaikallaan tapaamiensa ihmisten silmissä vailla historiaa ja menneisyyttä, hän voi aloittaa tai joutuu aloittamaan nk. puhtaalta pöydältä. Tämä voi olla sekä vapauttava että raskas kokemus. Olen tässä seuraavassa kartoittanut muuttajien muuttopäätöksen tekoon liittyviä puheita tarkemmin. Taustana olen käyttänyt muuttoja kulttuurisena ilmiönä tutkineen brittiläisen tutkijan Tony Fieldingin (1992, 203-207) jaottelua muuton näkemistavoista.

Fielding mainitsee muuton näkemistavoista, että ne menevät niin syvälle ihmisen ajatus- ja tunneverkko, että niiden tutkiminen muuttotutkimuksen standardimetoodeilla on mahdotonta. Hän tunnustaa, että vain etnografisilla metodeilla on mahdollisuus tavoittaa muuttajan kokemus, joka hänellä on muutto- (tai muuttamatta jättämis-) päätöksen syntymisprosessista ja itse muuttamisesta. Muuttamisen näkemistavat hän luokittelee kahden eri otsikon alle, Portaas taivaaseen- muuttamisen jännitys ja haaste, ja Sisäisesti raajarikkoinen- muuttamisen juurettomuus ja surullisuus. Olen tutkimusaineistooni sisällyttävistä muuttajien kommentteista etsinyt esimerkkejä Fieldingin kokemista muuttamisen näkemistavoista. Näiden kommenttien etsiminen on opettanut havaitsemaan sen, että kaikki muuttamisesta tehdyt kategorioinnit ovat karkeita yleistyksiä, muuttajien pienistä muuttokertomuksista voi löytää piirteitä useista eri kategorioista. Muuttajalla voi olla hyvin ristiriitaiset ajatukset omasta muutostaan, yksittäisen muuttajan luonnehdinnoista löytyy useita erilaisia näkemistöpoja. Yhä monimutkaisemmaksi kuvio muuttuu, kun tarkastellaan perheen muuttamista - yksilöiden intressit ja tätä kautta myös näkemistövat saattavat erota toisistaan hyvinkin merkittävästi.

Positiiviseen Portaas taivaaseen kategoriaan Fielding lukee viisi eri alaryhmää:

a) muutto vapauden kokemuksena

Fielding määrittelee tämän kategorian seuraavasti: Vapaus tuttuudesta, perhe-elämän ikävyydestä, rajoituksista, jotka ilmaantuvat kun yksilön asema yhteiskunnassa on tunnettu ja vakiintunut, vapaus velvollisuuksista perhettä kohtaan, vapaus yhteisön moraalisisista säännöistä, vapaus päättää siitä, minkä moraalikoodin mukaan elää, vapaus tulla erilaiseksi ihmiseksi

Se, että sain H:sta sopivan asunnon ja opinnoista puuttui gradu.

Suvaitsevampi ilmapiiri! Homojen ja lesbojen on helpompi elää suuremmassa kaupungissa, jossa ihmiset eivät ole niin "tasapäistettyjä", kuin esim. K:ssa.

Epävarmuus työpaikasta. Sosiaalinen verkostoni on pitkälti muodostunut tänne. K. on riittävän lähellä, jos siellä on käytävä (2086)

Kaikki mitä Suomessa voi saada on käden ulottuvilla, jos ei halua mitään voi olla rauhassa. Isossa kaupungissa on vapaus, voi olla mitä vaan, eikä kukaan ihmettele (505)

Vapaus on aina suhteellinen käsite, seuraavan muuttajan kertomus lienee esimerkki tästä:

[Muuton syy:] Opiskelupaikan varmistuminen

[Viihtymistä parantavat tekijät:] Opiskelutoverit ja se, että kun ei viihdy paikkakunnalla niin tulee opiskeltua paremmin (hyväksi opiskelulle!)

[Viihtymistä vaikeuttaneet tekijät:] Pikkupaikan sulkeutunut ilmapiiri, aina samat naamat vastassa. En viihdy täällä sen paremmin kuin V:llakaan, mutta oli kuitenkin pakko päästä V:lta pois, ja parempi täälläkin vähän aikaa kuin V:lla (2435)

b) muutto uutena alkuna

Muutto sallii aloittaa uudelleen "puhtaalta pöydältä", unohtaa entiset häviöt. On monia tapoja, joilla menneisyys voi olla muuttajallekin taakka. Köyhyys, perhetausta, taloudelliset vaikeudet, konkurssi

Lopetettiin yritystoiminta, eikä minulle löytynyt koulutustani vastaavaa työtä. Vanhin sai käydä lukion ensimmäisen luokan K:ssa, keskimäinen siirtyi täällä ammattikouluun eli sai yläasteen loppuun vanhassa koulussa. Lisäksi muutettiin kesällä, ettei lasten koulunkäynti häiriinny. Ennen pitkää olisi kuitenkin muutettu, vaikei lapset olisi ajatuksesta pitäneetkään. Minun oli muutettava työn vuoksi, [puoliso] joutui muuttamaan minun mukana. Hänelle olisi eläkeläisenä ollut sama asuuko täällä vai K:ssa. Ei kuitenkaan vastustanut muuttoa, koska asui lasten kanssa 4kk K:ssa, minun jo ollessa töissä V:lla... K:n jääminen olisi ollut sekä taloudellisesti että henkisesti katastrofi. Lastenkin kannalta on parempi, että he näkevät, että vaihtoehtoja on. Koko elämä voi keikahtaa nuriniskoin mutta jälkeen silti ja vähän ajan päästä voi todeta, että se oli hyvä! (3704)

Velkajärjestely vaikea (voitettu). Maaseudun ihana rauha. Omavaraisuus... luonto, hiljaisuus. Palvelut kaukana. Lapset kaukana. Huonot kulkuyhteydet. Yksinäisyys talvella.(3750)

Entinen avoliitto palasi ennalleen (paremmaksi). Vaimo sai opiskelupaikan lähempää kotiansa. Minä tulin rauhoittumaan (liian rankasta kesästä.. HUH-HUH)...Huonommat "sielulliset virkistymismahdollisuudet", maisemat, meri (täällä jotenkin kylmempi)...Vaimo viihtyy - minä en oikein hyvin ... mutta suht. kuivilla... siis täältä on taas hyvä suunnistaa eteenpäin...Jos tämä menee ulosottoviranomaisille tai vastaaville installeille, niin tulen syyttämään teitä virheellisestä salassapitolupauksesta. Hyvää kevättä!! (553)

Pakenin urautumista, millään ei 22-vuotiaana viitsinyt kangistua kaavoihin. [Muuttosyy] nainen...Ihmiset on yhtä maalaisjunteja täällä kuin pikkukaupungissakin, niitä on vain enemmän. Pääsi irti viinasta ja huumeista

kun ei tarvitse hajottaa päätään pikkukaupungin kuvioihin ja ihmisten suvaitsemattomuuteen.(3572)

Muuttaja kokee itsensä puhtaalta pöydältä aloittajaksi, mutta myöskään ympäristö ei aseta häntä heti mihinkään malliin eikä rooliin. Marja Mattlar on tulkinnut omien käytännön kokemustensa kautta maallemuuttajan tunteja (1988, 86). Hänen mielestään maallemuuttajan asema on monen kanta-asukkaan näkökulmasta kadehdittava sikäli, ettei hänellä ole menneisyyttä, joka kylällä tunnettaisiin. Tämä vapauttaa hänet toimimaan ja elämään myös ilman tuon menneisyyden taakkaa. Muuttajaa ei ympäristö voi heti luokitella helluntailaiseksi tai kommunistiksi, kun hänestä tai hänen vanhemmistaan ei tiedetä tarpeeksi.

c) muutto liittymisenä johonkin

Paikallinen sosiaalinen elämä koetaan usein virike- ja variaatioköyhäksi, jopa olemattomaksi. Muutto paikkaan, joka tarjoaa paljon virikkeitä ja sosiaalistumismahdollisuuksia, voidaan kokea mukaan tulona, liittymisenä toisiin, eristäytymisen päättymisenä. Liittymiskokemus muutossa saattaisi esiintyä maaseudulta kaupunkiin muuttaneiden nuorten käsityksissä.

Hain "huvikseen" yhteishaussa, pääsin ja päätin lähteä, vaihtaa maisemaa radikaalisti. Palvelujen läheisyys, monipuolisuus, hyvät liikenneyhteydet, yleisten liikennevälineiden monipuolisuus (bussi, metro, junat, ratikat). Asunnon vaihdon vaikeus, kalliit vuokrat. Viihdyn ja nautin pääkaupunkiseudun värikkästä, monipuolisesta elämästä. Ihmiset välittävät vain omista asioistaan!!! (70)

Yhteinen päätös, muu [syy muuttoon]: Paikalleen jämähtämisen estäminen (1852)

d) muutto poistumisena jostakin

Muutto "oravanpyörästä" pois hyppäämisenä, muutto maalle tai pieneen kaupunkiin vaikkapa huonommin palkattuun ja vähemmän vaativaan työhön, pois kaupungin melusta

Perhe koko kasvoi. Halu asua maalla. Luonnon rauha. Pitkät matkat asioille. (3953)

Perhe jäi edelliseen asuinkuntaan. Olen aina halunnut muuttaa saaristoon jatkamaan suvun perinteitä: työsuhteen loppuminen ulkomailla mahdollisti sen. (2279)

Fieldingin ajattelu muutosta hyppynä pois oravanpyörästä lienee ilmiö, joka voisi lähemmin liittyä nk. maallepakoon, muuttoliikeilmiöön joka toi väkeä kaupungista

maaseudulle vielä 1980-luvun loppupuolella. Sen taustalla oli mielestäni jonkinlainen maaseutuelämän romantisointi. Maaseutu nähtiin jollakin tavalla kaupunkia ylevämpänä asumismuotona. Kaupunkikulttuuriin sisäänkasvaneelle muuttajalle maaseutu voi olla myös hyvin ristiriitainen kokemus.

Lapsi syntyi. Maalla omakotitalossa mukavampi asua kuin kaupungissa kerrostalossa. Olisin viihtynyt myös K:n kokoisessa kaupungissa, puoliso ei...Maaseutu. Suku lähellä. Ystävät vähissä. Työpaikka kaukana (85 km suunta) ja uuden työpaikan saanti tänäpäivänä huonoa. Hullu anoppi!! Puoliso asunut aina "kotona", viihtyy tietysti eihän mikään ole muuttanut. Vastajalla muuttui kaikki liikaa kerralla, en ole kotiutunut kuntaan. (3444)

Muutin miehen luokse. Mies vakituudessa työssä ja maatila V:lla. Ulkonaolo helppoa; ei tarvitse lähteä kauas erikseen ulkoilemaan. Uusi, outo asuinympäristö. Ei ystäviä eikä omia sukulasia. Suurehkon kaupungin jälkeen maalla olo joskus "tukahduttavaa". Tottuminen tuntuu vievän yllättävän kauan. Jonakin päivänä kaikki on ok ja sitten toisena taas...(1959)

e) muutto saavuttamisena

Muutto liikkeenä, kehityksenä ylöspäin. Muutto voidaan osittain tulkita myös "oikean paikan" etsintänä, joka jatkuu eliniän. Fieldingin mukaan ihminen voi olla myös "muuttoaddikti", jolle muuttaminen paikasta toiseen on huumetta.

Työpaikalla jatkuvat muutokset - työilmapiirin heikkeneminen + aika sitoutua parisuhteeseen - epävarmuus työn jatkumisesta. Työssä ja ammatissa kehittyminen ja eteneminen, eteneminen uralla...Muutokset elämässä on välillä hyväksi. Tarvitsee rohkeasti tehdä päätöksiä eikä valittaa olemassaoloa. Mitään ei saa jollei yritä. Iso elämän muutos, mutta pitkään harkittu vaihtoehto. Matkustaminen kahden paikkakunnan välillä loppui. (38)

Halusin vaihtaa ammattia. Päätös muutoksesta oli pikainen ja yliopistoon (valintani) pääsytin vielä yllättävämpi. Mieluisa opiskelupaikka, ystävät, harrastusmahdollisuudet. Minulla on nyt "sisäinen rauha". Täällä on nyt minun paikkani ja hyvä olla. (3638)

Tieto puolison saamasta uudesta työpaikasta [sai muuttamaan]. Kysyimme lapsen mielipidettä muutosta ja sen ollessa myönteinen, muuttopäätös oli helpompi tehdä. Puoliso oli hieman halukkaampi muuttamaan uuden paremman työpaikan vuoksi. Minä en ollut niin halukas, koska jouduin jättämään hyvän työpaikkani! Palvelutaso on parantunut paljon. Esim. liikuntapaikat ja palvelut, kulttuuripalvelut, vapaa-ajanpalvelut. On enemmän mahdollisuuksia. Uuteen ympäristöön / ihmisiin tutustuminen Viihtymisessä ei [ole] eroja. Aluksi sopeutumisessani oli pieniä vaikeuksia (kaikki uutta), koska jouduin mieheni työn vuoksi muuttamaan eli periaatteessa "jouduin" muuttamaan.

Työpaikat ovat hyviä, asuinympäristö on viihtyisä ja ihmiset ovat ystävällisiä. Uusi elinympäristö tuo vaihtelua ja kotiseuturakkaus tulee tärkeämmäksi. (2665)

Lehdessä yllättäen virka auki, haku ja valinta ja muuttopäätös + muutto nopeasti. Monipuolisempi työ. Luontoystävällisyys, rauhallisempi asuinympäristö, rauhallisempi kasvu- ja kaveriympäristö lapsille. Luonnonläheisyys, kerrostalosta rivitaloon, asumiskustannuksien vähenemisestä johtuva käyttövarojen kasvu, viihtyisä "oma" asunto pihoineen (vaikkakin uusi omakotitalo olisi paras). Puolison työ paljon kauempana, nähdään vain viikonloppuisin, yleisten palvelujen puute! Ystäväperheet kaukana, sisäänpäinlämpiävä yhteisö. Puolisolla enemmän mahdollisuuksia metsästys- ja kalastusharrastuksiin, omat liikuntaharrastusmahdollisuudet vähissä / olemattomat. [Muutto oli onnistunut ratkaisu] Taloudellisesti, vast. työn kannalta oli. (3791)

Negatiivinen Sisäisesti raajarikkoinen -kategoriaansa Fielding on muodostanut neljä erilaista esimerkinomaista alakategoriaa:

a) muutto katkaisuna

Läheisten henkilösiteiden rikkoutuessa koetut negatiiviset tunteet, muutto katkaisee lapsen koulunkäynnin tai toisen puolison uran, muutossa myydään talo, josta on muodostunut koti

Avioeron vireillepano + toinen vielä kotona olleista pojista muutti pois... Eron takia torppa meni jakoon ja kaikki muukin oli mietittävä uudelleen... Joku ratkaisu oli pakko tehdä. Täällä on ystäviä ja tekemistä (seurakunnan + kirpparin puitteissa). En tunne itseäni tarpeettomaksi. Muualla olisi pitänyt raivata itselleen kokonaan uusi elintila (465)

Tuli ero. No sit se oli pakko muuttaa. Vaihdoin rakennusalan kuljetusalaan. Ex-emäntää ei olisi saanut pois K:sta kirveelläkään ja mä en kahdessa vuodessa kotiutunut sinne ollenkaan...Ikävä lasta ja ex-eukkoa. Ilman eroa tuskin olisin muuttanut takas...(3616)

[Muutti uuteen avoliittoon toiselle paikkakunnalle]1) Kaupunki ei järjestänyt minulle asuntoa, jättäen minut ja tavarani kadulle. Minusta tehtiin ennakkotapaus!!! 2)vakituisen työn puute 3)Lapseni muutto sairauden vuoksi isänsä luokse. Olisin asunut ja käynyt työssä mieluummin lähempänä lastani ja sukulaisia, mutta nyt oli pakko lähteä, kadullakaan ei voi asua. (2964)

Vastaaja ei viihdy kerrostalossa 2- ja 4-vuotiaiden lasten kanssa. Vuokra-asunto heikkokuntoinen. Lapsia ei tilanne paljon häiritse, paitsi 4-vuotiasta joka ikävöi välillä "pensaskotia" eli edellistä asuntoa...Huonoa: Vastaaja menetti vakituisen työpaikkansa. Myimme oman todella laadukkaan asuntomme eikä vastaavaa ole löytynyt tilalle (876)

b) muutto tyytyväisyyden menetyksenä

Menetyksen tunne voi olla syvä. Tunne liittyy paikalliseen fyysiseen ympäristöön, maisemaan, ilmastoon, tai sosiaalisen elämän kontekstiin, kerhoon, publiin, kirkkoon. Menetyksen tunne on usein suurimmillaan tiettyinä erityisinä ajanjaksoina, vaikkapa jouluna. Tutun, luotettavan ja pysyvän menetys voi tuoda turvattomuutta, eksesissä olemisen tunnetta

Päätös jatko-opiskelusta tuli yllättäen. [Mitkä tekijät ovat parantaneet viihtymistäni nykyisellä asuinpaikalla]: Ei mitkään... Kymenlaaksolainen aina kymenlaaksolainen. Kotiseuturakkaus, kadun päätöstäni syvästi. Ympäristö ei ole sellainen missä viihtyisin! (262)

Mielenkiintoinen pieni nyanssi muutosta menetyksenä on taustalla siinä, että Haminassa keväällä 1998 järjestettiin neuvolassa luentosarja, joka kosketteli lapsen surua ja aikuisen mahdollisuutta auttaa lapsi surun yli. Kurssiesitteessä puhuttiin toki ensisijassa kuoleman aiheuttamasta surun tunteesta, mutta heti tämän syvimmän menetyksen tunteen jälkeen siinä mainittiin lapsen muuton aiheuttaman surun ja menetyksen tunteet ja niiden yli auttamisen mahdollisuudet. Muutto voi siis olla myös pieni kuolema.

c) muutto väistämättömän kohtaamisena

Muutto voi olla väistämätön, ei haluaisi lähteä mutta tietää, että vaihtoehtoja ei ole. Elämä on tilanteessa, josta ei ole muuta ulospääsyä kuin muutto

Asumusero. Liikenneonnettomuudesta aiheutunut pitkä toipumisjakso sekä perheen hajoaminen - asumusero... Perheolot vaativat kotoa muuttamista. Siitä olivat myös lapset samaa mieltä. Perinteinen turvallinen maalaismiljö, rauhallinen sijainti, kaunis koskematon luonto. Hyvät naapurit. (1646)

Käsketty virka X:n varuskunnassa. Merihenkisyys, luonnon läheisyys, ystävällinen taloyhtiö. Urheilutarjonnan suppeus, huonot linja-autoyhteydet, elinkeinopalvelujen hajanaisuus. Tässä tilanteessa jossa on pakko olla täällä tämä on luultavasti paras vaihtoehto (1906).

Työt kävivät vähiin kunnassa, jossa työskentelin. Siirryin "sisäisenä siirtona" naapurikunnan palvelukseen... Minulla ei ollut käytännöllisesti katsoen mahdollisuutta valita työ- tai asuinpaikkaa. Alunperinkin ajattelin, että on pakko, mutta heti kun voin, vaihdan työ- ja asuinpaikkaa [Muutto ei ollut onnistunut ratkaisu] Koska en halunnut muuttaa. (1516)

Asuntopula. Asunnon irtisanominen. Pakko (1269)

Puolison yritys loppuminen. Talouspakkotilanne. Kahdella paikkakunnalla asuminen... Nyky taloustilanteen hoitaminen ja seuraaminen paikan päällä. (2306)

d) muutto häviön kokemuksena

Luopuminen menestyksen toiveista, yritys asettautua paikoilleen, mutta joutuu myöntämään häviön, muutto ihmissuhteen menettämisen ilmauksena

Lääkärin erikoistumiskoulutus. Toivoa saada koulutuspaikka H:sta (ei saatu). Työpaikkatoiveen pettämistä -> 400 km työmatka, omakotitalon arkihuolet varsinkin kun ne on joko viikonloppuna tai lomalla tai sitten yksin vaimon kannettava. Vaimo ei kovin paljon viihdy (ei jaksa), johtuu [edellisestä] seikasta, olen vain viikonloppuisin kotona. Työ-koulutuspaikkaa ei saatu toivotusta kaupungista ja muutto oli siten ennenaikainen. Joudutaan ilmeisesti pian uudelleen muuttamaan (suurella tappiolla). (42)

Kolmantena näkemistapa-kategoriana Fielding (1992,207) esittelee tapoja, joilla muuttajat nähdään muuton kohteena olevissa paikoissa. Mielestäni muutamat hänen tässä kategoriassa esittämänsä argumentit ovat niin paljon sidoksissa brittiläiseen yhteiskuntaan, että niiden soveltaminen tässä tutkimuksessa ei ole relevanttia. Ne viittaavat niin vahvasti yhteiskunnan luokkasidonnaisuuden välisiin ja puoluepoliittisiin eroavaisuuksiin Suomen ja Iso-Britannian välillä. Otan esille kaksi mielestäni mielenkiintoisinta kategoriaa:

a) suhde liikkuvuushistorian ja paikallisen kulttuurin välillä

Voitaisiin väittää, että vahvan liikkuvuuden omanneet yhteisöt voisivat tuottaa ei-paikallisia kaupunkimaisia yhteisöjä, kun taas ei-liikkuvia yhteisöjä voisivat leimata helposti tunnistettavat rakenteet ja selkeys. Tämä ajatus liittyy kulttuurin globalisaation ajatukseen ja globaalin kulttuurin paikkojen erilaisuutta vähentävään luonteeseen

b) Suhde muuttamisen ja paikan statuksen välillä

Paikkoja, joihin muutetaan paljon, pyritään pitämään arvokkaampina kuin paikkoja joihin muutetaan vähemmän. Vastaavasti paikkoja, joista muutetaan enemmän, pidetään taantuvina. Mielipiteet ja käyttäytyminen perustuvat arkipäivän uskomuksiin, eivät faktoihin.

3. SAAPUMINEN JA SOPEUTUMINEN

MUUTTAJIEN MIELIKUVIA VIIHTYVYYSTEKIJÖISTÄ

Kaikki 1398 kyselyvastausta ovat olleet mukana kartoitettaessa niitä tekijöitä, jotka saavat muuttajan tuntemaan viihtyvän uudella asuinpaikkakunnallaan. Lähtö- ja tulomuuttajien vastaukset on analyysivaiheessa erotettu toisistaan, ja mikäli näiden ryhmien välillä on löydetty eroja, niihin otetaan kantaa ja niitä vertaillaan.

Arkipuheessa viihtyminen ja sopeutuminen ovat ajatussisällöltään samansuuntaisia, joten kysymyksen katsottiin olevan helpommin hahmotettavissa, mikäli kysellään viihtymisestä eikä sopeutumisesta. Tällä ilmaisulla haluttiin nimenomaan etsiä jotakin parempaa kuin vain asumaan alistuminen, joka merkitys sopeutumisella voi myös olla.

Eniten vastaajat olivat kiinnittäneet huomiota **henkiseen ilmapiiriin, palveluihin ja ympäristöön liittyviin kysymyksiin**. Näitä mielipiteitä olen tarkastellut mielikuva-käsitteen läpi - näin pystyin antamaan yleisönsikon hyvinkin isolle asioiden kirjolle. Muuttajat ottivat kantaa hyvin voimakkaasti puoleen ja toiseen, sama asia joka ärsytti toista, ilahdutti toista. Mielikuva-käsite ei ota kantaa mielipiteen arvoon totuutena, oikeana tai vääränä. Tutkijan asiantuntemus ei riitä arvioimaan kaiken sen totuusarvoa, jonka muuttajat ovat halunneet vastauksissaan hänelle kertoa. Mielikuva-käsite pelastaa tutkijan tämän arvion tekemiseltä, jokainen lausuma on yhtä tärkeä ja arvokas muuttajan subjektiivisena kokemuksena.

Olen nimittänyt vastauksista löytämäni kategoriat viihtyvyystekijöiksi. Käytän tätä positiivisella arvovarauksella varustettua käsitettä sikäli väärin, että viihtyvyystekijä voi olla myös viihtymättömyystekijä. En ole halunnut karsinoida viihtyvyyks- ja viihtymättömyystekijöitä eri kategorioiksi, sillä se olisi hyvin keinotekoinen jako jo senkin vuoksi että muuttajat saattavat olla eri mieltä samasta asiasta: meri on sekä viihtyvyyks- että viihtymättömyystekijä - toiselle se on vapauden tunteen antaja ja kauneuden lähde, toisen mielestä meri tekee asuinalueen tuuliseksi ja epäterveelliseksi asua. Myös vaikkapa palvelut ovat ehdottomasti viihtyvyystekijä sanan positiivisella varauksella, mutta palvelun oikea määrä, laatu ja riittävän helppo saatavuus tekevät siitä viihtyvyyks- tai viihtymättömyystekijän.

Viihtyvyystekijä on käsitteenä monitahoinen ja sen takia sekä rikas että problemaattinen. Toisia viihtyvyystekijöitä voisi kuvata janana, jonka alkupäässä on viihtymättömyys ja

loppupäätä kohden viihtyisyys lisääntyy. Osaa näistä viihtyvyystekijöistä olisi helppo luonnehtia janan alku- ja loppupään nimillä, esimerkkinä dikotomia turvattomuus-turvallisuus. Jos tällaisesta viihtyvyystekijästä piirtäisi janakuvaajan, sen alkuna olisi turvattomuus ja turvallisuus lisääntyisi oikealle mentäessä. Jos muuttaja tällaiselle janalle piirtäisi oman "viihtyvyysepisteensä" se sijaitisi todennäköisesti janan positiivisessa päässä, tuskin kukaan haluaa elää turvattomassa ympäristössä.

Toiset viihtyvyystekijät taas ovat ongelmallisia, jos niitä pitäisi ajatella kuvallisessa muodossa tai pukea dikotomioina sanoiksi. Esimerkiksi vesi on elementti, joka tulee suomalaisten muuttajien kannanotoissa hyvin usein esille. Se on siis viihtyvyystekijä, ja ehkä sen voisi myös kuvata janana meri-järvi. Nämä elementit eivät sisällä kuitenkaan yleistä alkupää huono-loppupää hyvä

-arvovarausta, vaan muuttajan oma sisäinen kuva hänen toiveympäristöstään säätelee sen pisteen paikan, jonka hän janalle omana viihtyvyysepisteensä piirtäisi. Vaikea sanoiksi puettava on anonymius viihtyvyystekijänä, ehkä vastakkainasettelu yksityisyys-yleisyys voisi olla lähellä sitä, mitä muuttajat kannanotoissaan ovat tarkoittaneet. Myös asuin ympäristön rauhallisuus viihtyvyystekijänä on vaikea dikotomiaksi puettava, sillä rauhallisuuden vastakohtana voisi muuttajan mielikuvien mukaan olla sekä rauhattomuus ehdottoman negatiivisena asiana että vilkkaus toivottuna ja haluttuna asiana. Olen siis valmis myöntämään, että viihtyvyystekijä-käsitteessä on ongelmia, mutta mielestäni se monitahoisuudestaan huolimatta tuo hyvin yleiskäsitteenä esille sen, mitä muuttajat kommentteissaan haluavat esittää

MIELIKUVAT HENKISESTÄ ILMAPIIRISTÄ VIIHTYVYYSTEKIJÖINÄ

Muuttajat tutkailevat uutta asuin ympäristöään herkin tuntosarvin. He tekevät varsin nopeasti - usein jää sellainen tunne että jopa varsin hennoin perustein - johtopäätöksiä uuden asuinpaikkansa henkisestä ilmapiiristä. Muuttajalla saattaa olla myös raskas toiveiden ja odotusten painolasti, joka tekee hänet entistä herkemmäksi ympäristön suhtautumiselle. Ihminen on saattanut toivoa muuttamiselta vaihtelua mutta muutossa saattaa myös muuttua "liian" moni asia. Muuttaminen on saattanut merkitä montaa isoa siirtymää: työelämästä eläkkeelle, omakotitalosta kerrostaloon, pienestä maalaiskunnasta suureen kaupunkiin, vanhojen sosiaalisten suhteiden jättämistä ja uusien etsimistä.

Se, millä tavalla muuttaja kokee ympäristönsä ottavan hänet vastaan, on eräs tärkeä solmukohta muuttajan sopeutumisessa. Ympäristö saattaa kokea vaikeana asiana arvioida, haluaako uusi tulokas olla yhteydessä naapureihinsa vai toivooko hän itsensä jätettäväksi

rauhaan. Myös muuttaja voi kokea naapureiden lähentymisyrietykset usealla eri tavalla: toinen on mielissään, jos naapurit tulevat toivottamaan uuden asukkaan tervetulleeksi, toinen taas kokee saman tilanteen uteliaisuutena ja tupatarkastuksena.

Ilmapiiriin liittyvät viihtyvyystekijät olivat mielenkiintoista kartoitettavaa sikäli, että ne kaikki ovat hyvin vaikeasti määriteltäviä käsitteitä: kukaan ei pystyne tarkkaan selittämään, mitä sisäänlämpiävyys tai vireys pohjimmiltaan tarkoittavat. Niitä on myös mahdoton mitata metrein tai litroin. Tästä huolimatta muuttajilla oli hyvin varma käsitys siitä, millainen heidän entinen tai nykyinen asuinpaikkansa oli tai on, kuinka vireä, kuinka sisäänlämpeä. Muuttaja punnitsee ilmapiiriä sen abstraktiudesta huolimatta hyvin tarkalla vaa`alla, ja tekee johtopäätöksensä.

Muuttajat mainitsevat kokemansa ilmapiirin hyvin usein vaikuttavan viihtymiseensä ja sopeutumiseensa uuteen asuinympäristöön - jopa käsite "ilmapiiri" sinällään esiintyy usein kommentoissa. Ilmapiiri-sanalle eivät muuttajat ole käyttäneet synonyymeja, vaan mikäli ilmapiiriä kommentoidaan, puhutaan arvottavilla ilmauksilla esim. "vireä kaupunki"

...urbaani ilmapiiri (96)

...ilmapiiri, erilaisuuden kunnioittaminen (122)

...korkeakoulun ilmapiiri (165)

...leppoisa ilmapiiri (263)

Kaupungin erittäin miellyttävä ilmapiiri ja kauneus...(1577)

Kotkan sanoinkuvaamattoman itsekeskeinen ilmapiiri jota ei löydy mistään Suomesta, saatikaan ulkomailta (3)

Tylyt ihmiset, huonot palvelut erityisesti asiakaspalveluliikkeissä "negatiivinen ilmapiiri" - tulevaisuus??? (730)

Suvaitsevampi ilmapiiri! (2086)

Kaupungin pienehkö koko. Lattea henkinen ilmapiiri (1981)

Parempi työpaikka. Sukulaiset ja ystävät lähellä - Ilmapiiri virikkeellisempi, positiivisempi (3630)

Muuttajilta saavat tasapuolisesti kiitosta ja moitteista niin savolaiset kuin ylpeät hesalaisetkin. Tuntuu kuitenkin siltä että kyselyyn vastaaja on keskittynyt arvioimaan niitä asioita, joista on arvellut tutkijan olevan erityisesti kiinnostunut, eli Etelä-Kymenlaaksoa ja jättänyt muuttomatkinsa toisen pään vähemmälle arvioinneissaan.

Paitsi uuden asuinkunnan asukkaat myös uusi asuinkunta voi osaltaan tehdä parhaansa uuden asukkaan perehdyttämiseksi kunnan oloihin ja saatavissa oleviin palveluihin - eräs muuttaja ehdottikin erityistä muuttajille suunnattua tiedotepakettia, jollaisen hän on saanut aina uuteen paikkaan muutettuaan. Hänkin käytti mielikuvakäsitettä, mielestäni kahdessa eri merkityksessä. Toisaalta hän tarkoittanee todella sitä, että tällainen perehdyttämispaketti kertoo niistä asioista, joita muuttaja arkipäivän avuksi ja sujumiseksi tarvitsee, mutta luen myös tästä sellaisen merkityksen, että muuttaja tuntisi itsensä enemmän tervetulleeksi, kun kotikunta häntä näin muistaisi.

Pieni asia, mutta tärkeä: olen muuttanut usein ja olen aina saanut uudelta kotikunnalta tervetulopaketin (kuntaesite, kartta, palvelutarjonta yms). Kotkassa en ole sitä saanut. Itse palasin 16 vuoden jälkeen vanhaan kotikaupunkiini, joten paikka ei ole ihan outo. Toinen tilanne on uusmuuttajilla, koska kaupunki on rakenteeltaan hajanainen ja sekava. Pelkkä kirjekin antaisi paremman mielikuvan (774)

Etelä-Kymenlaaksoon tulleet muuttajat eivät esittäneet juurikaan perusteluja tai syitä tuntemuksilleen. Ilmapiiriin viittaavissa vastauksissa oli yksi sellainen, jossa vastaaja halusi ottaa kantaa myös syihin, jotka vastaajan mielestä ovat vaikuttamassa henkisen ilmapiirin syntyyn:

Yliopiston puuttuminen. Haju (rahan haju: EG, Vaasan mylly). "Piipun varjossa" -elämisen asenne ihmisissä. Työläiskaupungin henki; ei yksilöllisyyttä (757)

Lähtömuuttajat mainitsevat silloin tällöin juuri yliopiston uuden kotipaikkakuntansa ilmapiiriin tuoman "toisenlaisen" tunteen.

Viihtyisä opiskeluympäristö ("yliopistomaailma"), vapaa elämisen tapa, mukavat ihmiset, loistava asunto (1068)

Kotkas ei oo yliopistoa...Asunto sopivan lähellä luontoa ja keskustaa. OPISKELIJAELÄMÄ. Palvelut: "tääl Hesas on kaikkee!" (2070)

Palvelut, ihmiset, yliopistokaupunki (2098)

Työtarjouksia puolisolalle, nuorekas vireä yliopistokaupunki ... Ollaan kotona! (2657)

Kaunis kesäkaupunki ja ihmiset ovat avoimia ja ystävällisiä. Korkeakoulu tuo omat mahdollisuudet (218)

Avoimuus, ystävällisyys

Muuttajien sopeutumista oli erityisesti auttanut uuden asuinpaikkakunnan asukkaiden ystävällisyys ja avoimuus. Seuraavat arviot ovat tulomuuttajien eteläisestä Kymenlaaksosta antamia:

Kotka on kaikin puolin ystävällisempi, lämminhenkisempi ja eläinystävällisempi kaupunki. Muita kaupunkeja ei tosissaan edes harkittu (737)

Ystävät, meri, kotkalaisten rento kansanluonne, Venäjän läheisyys, sukulaiset (3857)

Ihmisten avoimuus ja ulospäinsuuntautuneisuus (748)

Ihmisiin helpompi tutustua kuin S:ssä (1929)

Ihmisten välittömyys...En sopeutunut A:n, se oli liian sisäänpäinlämpiävä (2359)

Ihmiset ovat täällä välittömiä ja ystävällisiä. Virastoissa asioiminen on ollut huomattavasti miellyttävämpää kuin ennen (3704)

Sisäänlämpiävyys

Sisäänpäinlämpiävä oli eniten käytetty adjektiivi eteläistä Kymenlaaksoa moittineissa lausunnoissa. Mielikuva paikkakunnan sisäänpäinlämpiävyydestä ei kuitenkaan ollut harvinainen muidenkaan paikkakuntien kuvauksissa - se lienee yleisin mielikuva lähes minkä tahansa suomalaisen paikkakunnan ilmapiiristä. Ristiriitaisia tuntemuksia esiintyi jonkin verran. Toisaalta saatettiin kiittää ihmisten mukavuutta ja karjalaiseksi luonteenpiirteeksi miellettyä välittömyyttä, mutta moitittiin nurkkapatriotismista ja sisäänlämpiävyydestä (1830, 1831). Pääkaupunkiseudulle ja muihin suuriin kaupunkeihin muuttaneet kohdistivat epäsuoran moitteen kiittämällä uuden kotikaupunkinsa toisenlaista, ei-sisäänlämpiävää ilmapiiriä.

"Sisäänpäin lämpiävä kylä". Kaikki tuntuvat tietävän toistensa asiat...Sopeutuminen vaikeaa. Ja mieli tekisi ehkä tulevaisuudessa muualle, jopa pois Suomesta (1020)

Kotkalaiset ovat sisäänpäinlämpiäviä, muualta tulleita ei hyväksytä! (3118)

Paikkakunnan sisäänpäinlämpiävät piirit (3271)

...Jatkuva epävarmuus ihmisten suhteen. Paikkakunnan "sisäänlämpöisyys" (475)

Paikkakunnan sisäänpäinlämpiävyys! Ihmiset kyselevät sellaisia asioita jotka ei heille kuulu (1728)

Ihmiset liikkuu ja kehittää itseään enemmän (1475)

Anonyymius

"Kaikki ei tunne kaikkia" -lausahdus esiintyi usein pois muuttaneiden kiittämänä asiana. Pienellä paikkakunnalla asumisen sekä haitta että hyvä puoli on se, että ihmiset tuntevat toisensa ja saattavat puuttua toistensa tekemisiin niin positiivisessa kuin negatiivisessakin mielessä. Suurkaupunki koetaan anonyymiksi juuri suuren väestömäärän takia.

...suurkaupungin ilmapiiri (ei tunne jokaista vastaantulijaa) (1532)

Pääsin pois pienistä piireistä (2505)

Hyvät palvelut, harrastusmahdollisuudet vaihtoehdot, enemmän ihmisiä - ei kaikki tunne kaikkia (3560)

...vapaa ilmapiiri = paljon ihmisiä (3611)

Ympäriällä tapahtuu asioita. Tuntuu, että on elämässä kiinni. Ei oo kuollutta...Mun elämä nyt vaan sattuu olemaan täällä (ystävät, työ, harrastukset, hyvät kulttuurimahdollisuudet, tilaa hengittää, "kaikki ei tunne kaikkia"jne (2059)

Se, että kun lähtee asunnosta ulos, niin todennäköisesti ei näe kaiken aikaa samoja tyyppisiä. Nykyisellä paikkakunnalla ei tarvi myöskään kuunnella kylän juoruja (2075)

Hieman liian pieni paikkakunta. Tunne että toiset tietävät asiani paremmin kuin minä itse (991)

Normaali pienen paikan sosiaalinen kontrolli (3762)

Anonyymius on myös sellainen viihtyvyystekijä, josta vain muuttaja itse voi määrittellä, minkä asteinen nimettömyys on juuri hänelle itselleen sopivaa. Se myös jakaa muuttajia eri tyyppisiin puolesta-vastaan -ryhmiin. Maaseudulta pois muuttanut nuori on sekä iloinen uudesta tuntemattomuudestaan, että saattaa kaivata entisen asuinpaikkansa ihmisten välittömyyttä ja tuttavallisuutta.

Ihmisten välinpitämättömyys, naapurit ei edes moikkaa (3385)

Maaseudulle muuttaja voi olla hämmästynyt ja kiusaantunut naapurin osoittamasta mielenkiinnosta, mutta toisaalta taas saattaa tuntea nimettömyyden taaksejäämisen myös niin, että ympäristö välittää hänestä ihmisenä aivan eri tavalla kuin suuressa kaupungissa.

Vireys

Muuttajien mielipiteissä esiintyi usein käsite vireys sekä arvostettuna että kaivattuna piirteenä. Vireyden käsitteen määrittelemisen muuttajien tuntemusten perusteella on hyvin vaikeaa. Vireys toistuu usein muuttajien kommentoissa ja siihen liitettiin useita tyyppi-piirteitä: hyviä harrastusmahdollisuuksia, riittävästi kiinnostavia tapahtumia, ympäristön myönteistä suhtautumista uusiin ihmisiin ja innostusta uusiin asioihin. Kyse on siis useista eri tekijöistä koostuvasta mielikuvasta, joka vaikeasta määriteltävyydestään huolimatta on arkielämän kommentoijille selkeä: he ovat tehneet vireyden mittauksen ja arvioivat asuinpaikkaansa hyvinkin armottomasti tämän mittauksen avulla. Näyttäisi siltä, että muuttajat eivät pidä seutukuntaamme erityisen vireänä alueena.

Emme viihtyneet K:ssa. N. viehätti vireänä, yrittäjähenkisenä paikkakuntana (3594)

Pääsin suurempaan ja henkisesti vireämpään kaupunkiin (2133)

Ystävien jääminen (vuosien) taakse, toiminnan /virikkeiden puute. Tutustun helposti, mutta täällä ihmiset ovat suppeampikatseisia, varauksellisia, "sieluni" kuolee, henkinen ravinto puuttuu keskusteluista. Tämä ei ole ylimielisyyttä... Pitäisi löytää hengelle ravintoa (kirkko ei kiinnosta!) (3935)

Suvaitsevaisuus

Täällä on paljon tarjottavaa minulle verrattuna edellinen asumispaikkakunta. "Mahdollisuus". Täällä ihmiset ovat paljon suvaitsevampia verrattuna pienessä sulkeutunut varuskunnassa asuvia juntteja joten ihmiskunnioitus aivan eri luokka. Ei minulle sattunut yhtään vaikeutta, päinvastoin olen parantunut. Mä olen tutustunut täällä paljon ystäviä erilaisesta maista, myös minulla on saman ikäisiä suomalaisia ystäviä jotka käyttäytyvät paljon suvaitsevampia verrattuna ne jotka olen tuntenut V:ssa. Olen myös saanut minun unelma koulutus täällä (2985)

Paremmat kulttuuripalvelut; paremmat liikenneyhteydet + kaupan palvelut. Mielenkiintoisempi työpaikka. Vireämpi, avoimempi, suvaitsevampi ympäristö. Ystävät...Elämänlaatu parempi: virikkeitä ja "tekemistä" enemmän. Helppo lähteä 'maailmalle', aviopuoliso ulkomaalainen, hänen elämänsä helpompaa kansainvälisessä ympäristössä (2581)

Suvaitsevaisuus tarkoittanee lähinnä toisten ihmisten tapojen, perinteiden, arvostusten tai ominaisuuksien suvaitsemista tai kunnioittamista. Siihen liittyy ajatus jonkin vallitsevasta poikkeavan hyväksymistä tai vähintäänkin sietämistä. Tyypillisimmillään lienee kyse yhteiskunnan toisenlaisista, vähemmistöön kuuluvista yksilöistä. Toiseus saattaa liittyä rotuun, uskontoon tai muuhun aatteeseen, seksuaalisuuteen, vammaisuuteen tai vaikkapa niin arkipäiväiseen kuin ulkonäköön, elämäntapaan, arvostuksiin, ihanteisiin tai käytökseen.

Suvaitsevaisuus liittyy muuttajien mielikuvissa usein edellä mainittuun anonyymiuteen. Yksilöt tai valtakulttuurin edustajat voivat olla hyvin torjuvia toiseutta kohtaan. Suuri kaupunki, jossa on jo valmiina tietty perinteistä kyläyhteisöä suurempi yksilöiden kirjavuus, on itsensä erilaiseksi kokevalle tai ympäristön erilaiseksi leimaamalle yksilölle helpompi elinympäristö.

Paremmat palvelut, liikenneyhteydet, julkiset kulkuvälineet, opiskelumahdollisuudet, harrastusmahdollisuudet, vireämpi kulttuurielämä, enemmän samanhenkisiä ihmisiä; värikkäämpi, kansainvälisempi, vireämpi, suvaitsevampi ilmapiiri (1334)

Mielekäs asuinympäristö, suvaitsevat asukkaat, paremmat harrastusmahdollisuudet (3027)

En ole alunalkaenkaan tuntenut oloani täällä kotoisaksi tai viihtyisäksi. Suvaitsemattomat ihmiset (3928)

Omaakohtaiset kokemukset toiseudesta eivät liene edellytys mielikuville suvaitsevammasta yhteisöstä.

Käsitykset omasta ryhmäidentiteetistä ja kanta-asukkaista

Sosiaalista maailmaa koskeva tietomme on varastoitunut mieleemme skeemoiksi. Skeemat jäsentävät ja järjestävät sosiaalisen maailmamme. Henkilöskeemojen yksi tyyppi ovat stereotypiat. Stereotypia on alunperin Walter Lippmanin vuonna 1922 lainaama kirjapainotermi, jonka hän lainasi tarkoittamaan erilaisista ryhmistä mielessämme olevia kuvia. Stereotypia on siis joukko ominaisuuksia joka liitetään johonkin ryhmään (Helkama et al. 1998, 121). Kun yksilö elää vain yhdessä ryhmässä, hänen identiteettikokemuksensa on suppea. Muuttaminen etäännyttää, ja ihminen herää selkeämmin huomaamaan oman kuuluvuutensa tiettyyn ryhmään ja kenties tätä kautta oman identiteettinsäkin. Muuttajat ottavat kantaa suomalaisiin ryhmäidentiteetteihin, sekä omaksi kokemansa ryhmän identiteettiin että kanta-asukkaiden ryhmäidentiteettiin. Välillä mukana on tosin huumorimieltä, mutta asia ei liene olisi tullut mainituksi, ellei siinä olisi totuutta mukana.

Suomalaisilla on vankkoja stereotyyppisiä käsityksiä toisistaan ja Suomen eri osien kansanluonteesta. Karjalaiset ovat niiden mukaisesti vilkkaita ja iloluonteisia, uteliaita, puheliaampia, ystävällisiä - jo Topeliuksen Maamme-kirja tarjoaa tätä käsitystä koreilunhalulla, kerskailulla ja kauppaan taipuvaisuudella maustettuna. Näitä piirteitä on muissa yhteyksissä toistettu ja ne tulevat usein esille suomalaisten mielikuvissa. Vastapainoksi hämäläiset ovat jäyhiä, jäykkiä ja suora- ja harvapuheisia, mutta luotettavia, asiallisia ja työteliäitä. Yleensä länsisuomalaiseen elämänasenteeseen liitetään myös vakaus ja säästäväisyys, jonka vastakohtana on karjalaisten yritteliäisyys, elämänmyönteisyys ja huoleton, jopa hilpeä ja leikkisä elämänasenne. Stereotyyppinen käsitys joka ei saa vahvistusta todellisessa elämässä, ei todennäköisesti elä pitkään sellaisten kesken, jotka joutuvat paljon tekemisiin keskenään (Sallinen-Gimpl 1994, 28).

[Puolisoiden erot muuttohalukkuudessa] Vastaja (on) karjalainen, puoliso pohjalainen. (1047)

Pienet ympyrät, kaikki tuntevat toisensa. Kainuulaisia on tosi vaikea monesti ymmärtää (1148)

Keskisuomalaiset poikkeavat paljon esim. kotkalaisista. Keskisuomalaiset ovat mielestäni näennäisen avoimia tiedonhankkijoita omaa peliään varten. Pelissään he puukottavat heti tilaisuuden tultua: paljon riitoja ihmisten kesken, myös keskisuomalaisten kesken. Kotkalaiset ovat suurempia ja luotettavampia (1197)

Karjalaisten "vilkkkaus", palvelut lähellä, hyvät harrastusmahdollisuudet. "takapajuisuus" = pitkät välimatkat -> nurkkakuntaisuus. Karjalaisuuden liiallinen korostus (1425)

Ehkä liian pieni kaupunki, huono keskusta, ihmiset ovat erilaisia kuin Keski-Suomessa (1795)

Ihmiset liian "helsinkiläisiä" (2004)

Luonto ja ihmiset. Itä-Suomen ihmiset ovat avoimempia (3804)

...olen saanut kokea kokonaisvaltaisesti Etelä-Suomesta eroavan kulttuurin ja ihmisiä (2442)

Kuopiolaiset ihmiset ("haisee") ja on juntteja (2462)

Synnyinseudulle takaisin. Pois hitaiden hämäläisten seurasta (3712)

Savolaisten kanssa ei tullut samalla työmaalla toimeen!

Syrjintä. Täällä pidetään ihmisinä - toisin kuin Savossa! Edellinen kotikuntani H. oli "sisäänlämpiävä" jossa syrjittiin etelästä muuttaneita - tyypillinen PIÄLLYSMIESTEN -kunta! Muuten - savolaiset on nuijia! (3925)

En olisi muuttanut Satakuntaan jos olisi ollut töitä
Kymenlaaksossa...Ahdasmieliset, leuhkat, ahneet, kateelliset ihmiset, joihin
vaikea tutustua... Työt ovat hyvä asia, ympäristö ei (559)

Suomen kokoinen maa riittää myös kielivaikeuksiin - suomea puhuvien välisiin. Uusi, outo murre on vaatinut monelta muuttajalta erityistä orientoitumista. Kotkan murre sai kaksi moittivaa mainintaa (847, 1823) joista toinen jopa piti sitä junttiuden ohella syynä mahdolliseen poismuuttoon.

"kieliongelmat", savvoo on pitänyt opetella ainakin
ymmärtämään...sukulaiset kaukana etelässä (1154)
Vaikeus sopeutua kotkalaiseen elämäntyyliin ja murteeseen (1823)
...murre tekee, ei tajua, vaikka samaa asiaa tarkoittaa, mutta eri sanoilla
(3450)

Muuttajien mielipiteissä esiintyi myös jonkin verran kommentteja eräästä suomalaisesta lempiaiheesta, naapureista. Yllättävää kyllä, muuttajat useammin kiittelevät ystävällisiä ja avuliaita naapureita kuin moittivat kummallisuuksista tai häiriöstä. Erityisesti maaseudulle muuttaneet näyttävät arvostavan naapureita. Tässä lienee kysymys siitä, että maaseudun asuja tarvitsee naapuriapua useammin kuin kaupungissa asuva: naapurista voi ostaa perunoita, sieltä joutuu pitkien etäisyyksien takia lainaamaan sokeria tai sieltä saa traktoriapua lumenluontiin.

Puhdas ilma, hyvät kulkuyhteydet esim. Helsinkiin, hyvät naapurisuhteet,
mielekäs työ (puolisolla opiskelupaikka) (1574)

Perinteinen turvallinen maalaismiljö, rauhallinen sijainti, kaunis koskematon
luonto. Hyvät naapurit.(1646)

Luonnon kauneus. Meri. Uudet tuttavat. Ihana koti. Lasten hyvät koulut,
sukulaiset (paikkakunnalla as.) Hyvät naapurit. Lasten kaverit. Kissalla kiva
asua omakotitalossa. Ongelmatilanteissa avuliaat ihmiset (2855)

Ystävälliset naapurit, puhdas luonto, elämän vapaus, mahdollisuudet toimia ja
harrastaa rajattomasti (2988)

Luonto + ympäristö, loistava naapuri ym (3785)

Häiriöt naapurissa (1881)

Vuokra-asunnon "ongelma"naapurit (1957)

K:n ihmiset tuntuvat olevan vähän vaikeita tavoittaa, esim. naapureitten kanssa ei olla tekemisissä oikein yhtään (2163)

Typerät naapurit, ystävien vähyys, rahan vähyys (2753)

Naapureiden kateus kun on ulkolainen vaimo (3062)

YMPÄRISTÖMIELIKUVAT VIIHTYVYYSTEKIJÖINÄ

Vesi maisemana

Eteläisen Kymenlaakson vahvuus joka nousee esille muuttajien ympäristömielikuvissa on ehdottomasti meri. Sitä kiitettiin, sen kauneutta ihailtiin, se loi mielikuvan mahdollisuuksista päästä vaikka minne. Hamina ja Kotka ovat molemmat merenrantakaupunkeja, mutta vaikuttaisi siltä, että muuttajien mielikuvissa Kotka on Haminaa merellisempi. Toki meren arveltiin tuovan mukanaan myös haittoja, vaikkapa tuulisuuden ja huonommat hiihtokelit, mutta negatiiviset kommentit olivat vain pieni mauste. Merestä keskustellessaan muuttajat käyvät myös mielenkiintoista keskustelua siitä, onko meri vai järvi heille sopivampi maisemaelementti.

Myös muuttokäyttötymisessä veden läheisyys ja makeusaste näyttäisi olevan ohjaava tekijä! Meren rannalla elänyt jää kaipaamaan sitä muuttaessaan pois tai sitten hän on siihen niin kiintynyt, että valitsee muuttokohteen meren ääreltä tai korkeintaan siedettävältä etäisyydeltä. Järvenrantaihmiset ottavat kantaa järven puolesta. Harva muuttaja kuitenkaan ottaa kantaa mereen tai järveen toiminnan kohteena, vesielementti on todellakin "maisema" johon suhtaudutaan vähän kuin tauluun, sitä katsellaan ulkopuolelta. Tämä on yllättävää, kun tosielämässä meri on suurelle osalle ihmisiä tosiasiaassa aktiivisen toiminnan kohde. Merelle lähdetään kalaan, siellä uidaan ja sen selkää myöten ajetaan mökille tai saareen teltailemaan.

Kauniit vesistöt, kun katsoo olohuoneen ikkunasta (1150)

V:ssa tiivistyvät aikaisempien asuinpaikkojen hyvät puolet: yliopisto, merimaisema, asumisen väljyys; lisäksi on tullut vielä puhtaampi ilma (2783)

meriympäristön kauneus (3119)

Kun on kotoisin sisämaasta, niin vaatii paljon tottua tai paremmin ei ikinä totu meren rannalle. Lisäksi olen sairastellut täällä Kotkassa luvattoman paljon (684)

Koska olen Keski-Suomesta kotoisin, tunnen olevani kotona järven läheisyydessä (1690)

... ja sisämaan ihmiselle talvinen merituuli on kauhistus (2171)

Mereen liitetään usein myös luonnehdinta merihenkisyys jonkinlaisena kattoilmaisuna paikkakunnan ilmapiirille.

Halusin lähteä tänne opiskelemaan ja nähdä mitä tämä merihenkisyys on (712)

Merihenkisyys, luonnon läheisyys, ystävällinen taloyhtiö (1906)

Olen täysin merihenkinen, avovaimo ei niin hirveesti (3821)

Ympäristön puhtaus

Muuttajat ottavat hyvin usein kantaa asuinympäristöönsä sen puhtauden kannalta.

Puhtauden he myöntävät olevan subjektiivinen kokemus, harvalla on ympäristönsä puhtauteen liittyvää muuta kuin empiiristä tietoa. Erityisesti lapsille haetaan puhtaampaa asuinympäristöä. Toinen useissa vastauksissa esiin noussut ympäristöön liittyvä elementti ovat Kymenlaakson tehtaot ja ilmanlaatu. Mielestäni mielikuvat ilmanlaadusta ja ympäristöstä on helppo liittää alueemme tehtaisiin. Korkeat piiput tupruttavat savua, jonka laatu ei silmin voi olla määriteltävissä, mutta nenä haistaa sellutehtaan epämiellyttävän hajun.

Teollisuus ja niiden päästöt: hajut ovat SUURI HAITTA (2171)

Tehtaiden aiheuttamat hajuhaitat, ainainen tuuli, liikenteen aiheuttamat hajuhaitat ja melu (806)

Sunilan hajut! (2209)

Teollisuusalue Mussalossa /melu (1917)

Hyvä asunto ja rauhallinen ympäristö. Työpaikan saaminen. Linja-auton seutulippu. Puhdas ilma ja ystävälliset ihmiset...Heikot palvelut, esim. ei pankki- eikä maksuautomaattia. Heikot tiet ja ympäristönhoito (=vanhat rojut ja rakennelmat) (1354)

Kaupunkirakenne

Muuttajat olivat valveutuneesti kiinnittäneet paljon huomiota asuinpaikkansa fyysiseen rakentamiseen. Suomalaiset kaupungit saivat moitetta sekavuudesta ja hajanaisuudesta ja market-rakentaminen herätti myös huolestuneisuutta.

Tehtaat, kaupungin hajanaisuus (390)

Kehno kulttuuritarjonta, heikot kaupalliset palvelut, heikot julkiset liikenneyhteydet. Peltomarkettien takia kuihtuva keskusta (3847)

Moottoritie, huono hammashuolto, kallis energia ja vesi, pirstaloitunut kaupunkirakenne (3300)

Kaupallisten palvelujen vähyys, selvän keskustan puuttuminen Kotka-Karhula-akselilta (3212)

Hamina oli niitä harvoja kaupunkeja, joista ei voi käyttää hajanaisuus-käsitettä sen tiiviin rakenteen ja erikoisen ympyräasemakaavansa takia. Haminaa arvioidessaan muuttajat käyvät mielenkiintoista keskustelua kaupungin koosta, sen pienuudesta joko heille sopivana tai liian pienenä paikkakuntana. Ihmisen ympäristömielikuvaan liittyy arvio siitä, mikä on "sopivan kokoinen" elinympäristö juuri hänelle.

Vaimo + lapset viihtyvät hyvin eivätkä muuta pois Helsingistä. Itse voisın asua pienemmällä paikkakunnalla (3397)

Paikkakunta sopivan kokoinen, ei liian iso eikä liian pieni (663)

Viihtyvyyden on taattu. Kaupunki on sopivan kokoinen ja palvelut pelaa suht hyvin (1738)

Kaupungin pieni koko on koettu viihtyvyydestekijänä, mutta useille muuttajille Hamina on "liian pieni" (650, 3705, 3734). Kaupungin sijainti koetaan eräänlaisena tilan laajennuksena, sitä mitä Haminassa ei ole, voidaan tarvittaessa hakea toisaalta

Meren läheisyys, Kotkan läheisyys (456)

Sijainti Etelä-Suomessa. lyhyet matkat ja hyvät kulkuyhteydet...Suurten keskuksien läheisyys (Kotka-Kouvola) (485)

...hyvä sijainti esim. suht lyhyt matka pääkaupunkiseudulle (3695)

Kaiken kaikkiaan muuttajien ajattelussa on havaittavissa eräänlainen alueellinen ajattelu, johon palaan palvelumielikuvien arvioinnissa.

Luonnonläheisyys ja rauhallisuus

Suomalaisten suhde luontoon on vahva myös kaupunkiympäristössä. Luontoa kaivataan ja ympäristöä arvotetaan myös kaupungissa sen mukaan, millainen yhteys rakennetun

ympäristön ja luonnon välillä on. Suomalainen ei anna kaupungillekaan anteeksi luonnonläheisyyden puutetta, vaan luontoa kaivattiin myös urbaaniin ympäristöön. Ei liene yllätys, että maalaiskuntia koskevissa ympäristömielikuviissa esiintyy luonnon ja/tai veden läheisyyttä kiittäviä vastauksia.

Iso oma tontti meren rannalla, rauhallinen alue, pienehkö kyläkoulu (1941)

Luonnon läheisyys. Kiireettömyys (3935)

Luonto, ulkoilumahdollisuudet, meri, kalastus (3901)

Silmiinpistävän usein näihin mielikuviin liitetään ajatus rauhasta ja rauhallisuudesta

Muuttohetkellä oli tarve päästä rauhalliseen ympäristöön (1006)

Hyvä asunto ja rauhallinen ympäristö (1354)

Luonto suorastaan ottaa syliinsä suojaan. Levottoman Hämeen asunnon jälkeen taivaallinen RAUHA (3879)

Rauhallinen asuinseutu, ei liikenteen melua eikä kovaa liikennettä (1969)

Merellä läheisyys, maaseutu (rauhallisuus, luonto)...(1256)

Luontoystävällisyys, rauhallinen asuinympäristö, rauhallisempi kasvu- ja kaveriympäristö lapsille...puolisolla enemmän mahdollisuuksia metsästys- ja kalastusharrastuksiin (3791)

Luonnon läheisyys, puhtaus/ lapsen näkökulma...tila (3986)

Rauhallisuus näyttäisi muuttajan diskurssissa olevan sekä vastakohta kiireelle tai rauhattomuudelle että hiljaisuuden synonyymi. Muuttajat moittivat usein kaupunkia meluisaksi asuinpaikaksi - raitiovaunun kolina, muu liikenteen meteli, lentokoneet. Asuinpaikan äänimaisema on osa ihmisen kokonaiskäsitystä omasta ympäristöstään

Hulina ja hälinä, melske ja pauhaus, kolina ja kitinä, liikenne (2986)

Mikäli muuttaja ottaa esille ympäristönsä äänet, kyseessä on lähes poikkeuksetta negatiivinen kannanotto ja moitteen kohteena on melu. Äänten lisäksi muuttajat kommentoivat myös hajuja. Nämä liitetään yhteen liikenteen meluna ja pakokaasun hajuna tai sitten tehtaan kolinana ja vaikkapa sellunkeitosta johtuvina hajuhaittoina.

Liikenteen melu /saasteet (15)

Yleinen korkea hintataso, ihmisten pinnallisuus ja kyynisyys, katuväkivalta ja sen pelko, pitkät etäisyydet, liikenteen melu ja saasteet (68)

Tehtaiden aiheuttamat hajuhaitat, ainainen tuuli, liikenteen aiheuttamat hajuhaitat ja melu (806)

Teollisuusalue Mussalossa / melu (1917)

Huono ilma + vähäinen luonto, pakokaasut. Ihmisten kiire, välinpitämättömyys. "rauhattomuus", melu (2045)

Muutimme isosta ok-talosta rivitaloon -> tilojen ahtaus ja oman "alueen puute". Teollisuuden ja liikenteen tuomat haitat, melu, haju (2828)

Turvallisuus

Rauhallisuuden ja rauhattomuuden mielikuvien kanssa rinnan kulkee ajatus turvallisuudesta ja turvattomuudesta. Puhuttaessa perusarvoista tai -tarpeista liitetään mukaan vaatimus turvallisuudesta. Senkin lähtökohta on kokemuksessa - lukuisat seikat vaikuttavat turvallisuuteen ja yksilöt hahmottavat ja kokevat sen eri tavalla. Aikaisemmat kokemukset vetävät rajoja turvallisuuden ja turvattomuuden tunteiden välille. Toisaalta turvallisuuden tunteissa rakennuspuina ovat myös yhteiskunnalliset toimenpiteet: yhteiskunnallisten ja muidenkin tapahtumien ennakoitavuus, luottamus ja usko tulevaisuuteen ja selviytymisen mahdollisuuksiin, oikeusturva ja yhteiskunnallinen järjestys.

Turvallisuus, puhtaus, luonto ja palvelut (2288)

Metsä ja hiljaisuus aivan liian kaukana! Keskusta-asumisen varjopuoli: liikaa ihmisiä, autoja, melua, saasteita... turvallisuustekijät (vaarallista liikkua yksin iltaisin)(1328)

Palvelut, turvallisuus (902)

Isompi asunto lapsiturvallisella omakotialueella. Hinnat alhaiset (elinkustannukset alhaisemmat) (27)

Halusimme tarjota lapsille rauhallisemman ja turvallisemman kasvuympäristön
...Toinen lapsi tulossa ja ensimmäinen 4-vuotias joka tarvitsi jo rauhallisempaa pihaa ja kotiseutua (460)

Luonnon läheisyys, hyvät mahdollisuudet käydä lenkillä metsässä (koirien kanssa), rauhallisuus, turvallisuuden lisääntyminen, halvemmat asunnot (etsimme uutta taloa) (373)

Kalliit vuokrat ja vaikeus saada asuntoja. Suurkaupungin sosiaaliset ongelmat ja turvallisuuden pelko (59)

Ei metsiä, ei puita, ei kyläkauppaidylliä. Myös fyysistä turvattomuutta, etenkin ilta-aikaan (3611)

Turvallisuutta haetaan itselle, mutta useissa mielipiteissä on erityisesti mukana ajatus tarjota lapselle turvallinen kasvuympäristö. Suurkaupunki koetaan turvattommaksi kuin perinteinen kyläyhteisö, mutta esimerkiksi Hamina ei pienestä koostaan huolimatta ole turvallinen paikka ihmisten mielikuvissa. Turvattomuudesta ja rauhattomuudesta kertovat mielikuvat liittyvät usein mainintoihin liikenneongelmista, rikollisuudesta ja/ tai huumeista. Näissä mielipiteissä ei turvallisuutta tai turvattomuutta mainita sanana, mutta kyse on ehdottomasti tähän mielikuvakategoriaan liittyvistä asioista.

...huumeongelma + venäläiset jengit (467)

Venäläiset, vt 7: liikenne, huumenuorison näkeminen (468)

...alueella esiintyvä huumeiden käyttö ja rikollisuus (1954)

...enemmän rikollisuutta, mikä aiheuttaa pelkoa oman terveyden ja omaisuuden puolesta (2354)

7-tien rekkaliikenne ja venäläiset kaaharit (3867)

Erityisesti Haminan seudulla korostuvat huumeiden käytöstä huolestuneet arviot. Haminan alueella on paikallislehdissä jonkin verran kirjoitettu huumeongelmasta, mutta kaikki mielikuvat eivät voine syntyä vain lehdistä luetun perusteella. Ihmisten arkikokemuksiinkin täytynee liittyä näitä mielikuvia vahvistavia kokemuksia. Esimerkeistä voi todeta myös sen, että muuttajien mielikuvissa esiintyy myös jonkin verran negatiivisia mielikuvia venäläisistä. Nämä mielikuvat liittyvät valitettavan usein juuri liikenteeseen ja huumeisiin.

Turvallisuuden ja turvattomuuden tunteiden synnyttäjinä ei tarvitse olla mikään edellä mainituista asioista, ne voivat liittyä vaikkapa ajatuksiin taloudellisesta turvallisuudesta. Pertti ja Liisa Suhonen (1973) ovat tutkineet suomalaisten turvattomuuden kokemuksia. Turvattomuus määriteltiin tilaksi, jossa yksi tai useampia perustarpeita uhkaa jäädä tyydyttämättä. Turvattomuus tulojen suhteen mainittiin useimmin kolmen tärkeimmän turvattomuuden aiheuttajan joukossa.

Nimenomaan työn tuoma taloudellinen turvallisuus, elintason nousu, mahdollinen puolison työpaikka (2171)

Vakituinen työ lisää turvallisuuden tunnetta (3912)

Toimeentulon turvaaminen (3245)

PALVELUMIELIKUVAT VIIHTYVYYSTEKIJÖINÄ

Palveluihin liittyvät mielikuvat olivat ehdottomasti useimmin avoimissa vastauksissa toistuva aihepiiri, ne sekä viihdyttivät että aiheuttivat paljon kritiikkiä. Muuttajat kiinnittivät paljon huomiota palvelukokemuksiinsa sekä negatiivisessa että positiivisessa mielessä, ja niitä myös vertailtiin mielellään entisen ja uuden asuinpaikan välillä. On yllättävää, miten keskeinen osuus juuri palveluilla on avoimissa vastauksissa, kun vertaa niistä saatua aineistoa kvantitatiiviseen aineistoon sisältyviin palveluarviointeihin. Muuttajat eivät mielellään arvioineet palveluita valmiiden vastausvaihtoehtojen pohjalta (liite 1, kysymys 21), mutta arvioidessaan viihtymistään uudella asuinpaikkakunnalla parantaneita tai vaikeuttaneita seikkoja omin sanoin (kysymykset 27 ja 28), palvelut tulivat hyvin usein esille. Palveluiden arvioinnissa sivuutan kvantitatiivisen käsittelyn juusi siksi, että vastauksia ei ole riittävää määrää tuloksen luotettavuuden takaamiseksi.

Palvelujen riittävä määrä on eräs niistä kysymyksistä, joiden mittarit perustuvat muuttajan tarpeisiin ja aikaisempiin kokemuksiin. Muuttaja kiinnittää luonnollisesti huomionsa niihin asioihin, jotka hänelle itselleen ovat tärkeitä, niihin palveluihin, joita hän ja hänen perheensä tarvitsee. Tämä kävi ilmi sekä valmiiden vastausvaihtoehtojen pohjalta annettuihin arvioihin että avoimissa vastauksissa. Nuoret arvioivat nuorille suunnattujen palvelujen määrää, lapsiperheitä kiinnostavat päivähoido, koulutus ja asuminen, ja vanhemmat muuttajat kommentoivat erityisesti terveyspalveluja. Usein palveluita kommentoitiin myös yhtenä kokonaisuutena, erittelemättä sen tarkemmin mistä palveluista on kysymys. Palvelut ovat myös selkeästi piirre, joka vie muuttajia pois eteläisen Kymenlaakson alueelta, pois muuttajat kiittävät uuden asuinalueensa palveluita verraten niitä entisiin ja tulomuuttajat muistavat entisen asuinalueensa parempia palveluita haikeudella. Se, millaisiin palveluihin on tottunut, säätelee hyvin pitkälle muuttajan tyytyväisyyttä ja sopeutumista. Mikäli uusi asuinpaikka pärjää vanhalle muuttajan suorittamassa palveluvertailussa, hän on tyytyväinen ja kertoo viihtymisestä uudella asuinpaikkakunnalla.

Tulomuuttajien palveluarvioinneissa näyttää siltä, että alueen pienemmälle kaupungille Haminalle muuttajat antaisivat helpommin anteeksi palvelurakenteessa havaitsemansa puutteet kuin Kotkalle, jolta jo sen suuremman koon takia edellytetään parempaa

palvelutasoa kuin Haminalta. Samanlaista anteeksiantoa näkyy mielestäni myös siinä, että esim. Kotkan ja Haminan kaupunkien kulttuuripalvelut saavat runsaasti kritiikkiä osakseen, maalaiskuntiin muuttaneet taas harvoin jaksavat niiden puutetta kritisoida. Kyse tuskin on kuitenkaan siitä, että kulttuuripalvelut vaikkapa Pyhtäällä olisivat Kotkaa paremmin hoidettuja vaan siitä, että em. palveluihin kohdistuvat odotukset ovat pienessä maalaiskunnassa erilaiset kuin keskikokoisessa kaupungissa. Muuttajat näyttäisivät ajattelevan hyvin alueellisesti erityisesti palveluita arvioidessaan: Vehkalahden palveluita arvioineet muuttajat eivät erotelleet oman kotikuntansa ja Haminan tarjoamia palveluita toisistaan ja Kaakonkulman asujat kertoivat käyttävänsä Kotkan ja Kouvolan palveluita täydentämään oman kotikuntansa tarjoamia palveluja. Myös alueelle muuttaja saattoi arvioida aluetta ensin kokonaisuutena ja tehdä sitten asuinkunnan valinnan sen tarjoamien palvelujen perusteella.

Palvelujen sijainti ja helppo saatavuus ovat usein toistuvia teemoja. Palvelut lähellä - palvelut liian kaukana -arvioinnit toistuvat hyvin usein viihtyvyyden arvioinneissa. Saatavuuskysymykset näyttävät olevan tärkeitä kaikille palvelujen tarvitsijoille, ei vain niille joille liikkuminen palvelujen luo on jostakin syystä vaikeaa (vanhukset, autottomat, pienten lasten äidit).

Osin myös palveluiden saatavuuteen liittyy ajatus liikkumisen helppoudesta tai vaikeudesta, jota on kommentoitu usein. Tulomuuttajien vastauksissa valtatie 7:n (Pyhtää-Vaalimaa) liikenne ja tukkoisuus ovat aiheuttaneet jonkin verran kriittisiä kommentteja, varsinkin venäläisten autoilijoiden liikennekäyttäytyminen. Julkisten kulkuvälineiden riittävyttä ja käytön helppoutta on kommentoitu hyvinkin ristiriitaisesti. Julkisten liikennevälineiden varassa liikkuvat perustavat mielikuvansa luonnollisesti aikaisemmista asuinpaikoistaan saamiinsa kokemuksiin. Helsingissä julkisilla kulkuvälineillä liikkunutta muuttajaa on vaikea tyydyttää alueemme tarjoamilla palveluilla, mutta samat palvelut saavat Pohjois-Suomesta muuttaneen päivittelemään lyhyitä välimatkoja ja tiheitä linja-autovuoroja. Palvelujen helppo saatavuus on tärkeää kaikille palvelujen tarvitsijoille

Hyvät liikenneyhteydet (=paikallis- ja seutubussit)...(439)

Työpaikalle Kotkaan pääsee suht kätevästi, busseja menee tarpeeksi usein ja seutukortti (mahtava keksintö) vain 300 mk. En olisi lähtenyt Kotkaan töihin, jos olisi ollut kalliimmat matkakustannukset... Autottomalle kulkuyhteydet L:an verraten huonot, haja-asutusalueelta vaikea kulkea iltaisin kaupunkiin. Se on huonoa ja surkeata! Esim. työväenopiston palveluja en voi käyttää (454)

...Miehen työmatka lyhyt. Hyvät liikenneyhteydet (971)

Lähin bussipysäkki on 3 km:n päässä. Oma auto välttämätön (1941)

Palvelut kaukana. Lapset kaukana. Huonot kulkuyhteydet. Yksinäisyys talvella (3750)

suhteellisen kaukana kaupungista, ei vapaa-ajankäyttömahdollisuuksia (3753)

Huonot kulkuyhteydet, huonot palvelut, yksipuoliset harrastusmahdollisuudet... Harrastusmahdollisuuksissa eroja -> suuri vaikutus viihtyvyyteen, pitkä työmatka rajoittaa (3766)

Kauppa-auto ei enää kulje. Huonot julkiset liikenneyhteydet, ei työtä omalta alalta, ei kovin monipuoliset palvelut, lauantaina on kirjasto kiinni, posti menee kiinni joka päivä klo 15.30 (1256)

Paikkakunnan huonot/ vähäiset kaupalliset palvelut, kalliit palvelut, teiden huono kunto (3921)

Palveluita arvioineissa mielikuvissa esiintyi mielenkiintoinen ajatus vierauden ja tuttuuden teemasta. Palaan tähän teemaan tarkemmin Onko paikalla väliä-pohdinnassa. Jos muuttomatka ei ollut pitkä, tuttuja palveluita haettiin entiseltä asuinpaikkakunnalta erityisesti sellaisissa asioissa, jotka ovat jollain tavalla henkilökohtaisia, esim. kampaaja- tai lääkäripalveluita. Samoin saatettiin jäädä kaipaamaan entisellä kotipaikkakunnalla tavaksi muodostunutta palvelun käyttöä, vaikkapa tapaa käydä jossakin tietyssä paikassa torikahvilla.

Kuntien palvelurakenteesta ja siitä saaduista kokemuksista muuttajat näyttävät tekevän nopeasti johtopäätöksiä siitä, mihin väestöryhmiin kunta suhtautuu myönteisesti. Onko kunta "tarkoitettu", so. ovatko sen palvelut suunnattu vanhuksille, nuorille tai lapsille. Myös tätä mielikuvien osa-aluetta näyttää leimaavan kuvan nopea syntyminen, muuttajalle näyttää riittävän yksikin vastoinikäminen tai onnistuminen hänelle tärkeällä palvelujen osa-alueella ja sen perusteella syntynyt mielikuva

Huonot terveyskeskuspalvelut. Lapsiperheille leikkipuistojen ja viheralueiden vähäisyys. Yleinen ilmapiiri suosii vanhusväestöä, ei lapsia (1707)

K. on lapsikielteen kaupunki, kaikki keskitetään eläköityvien X-saarelle, koulut esim. [koulun nimi] varataan puliukoille (1652)

K:n ummehtunut politiikka, ei nuorisoystävällinen ilmapiiri. [Kaupunginosan nimi] viedään pois kaikki palvelut/ edut. Ne siirretään 8 km päähän pienelle saarelle

...hyvä työpaikka, harrastusmahdollisuudet, nuorison huomioon otto (37)

Terveystieteiden ala-arvoisuus, "vanhusten" suhteen diskriminointi sekä terveyskeskuksessa että Kymen läänin keskussairaalassa!!! (47)

Pääsi asumaan ensimmäiseen "omaan" asuntoon, omaan rauhaan ja nuorisoystävällisempään kaupunkiin (193)

Opiskelu on mukavaa, mielenkiintoista ja J. varsin miellyttävä & opiskelijaystävällinen kaupunki (1068)

"Mikään ei ole muuttunut" = ei lisää työpaikkoja, uusia opiskelupaikkoja -> eläkeläiset valtaa alueen ja nuoret lapsiperheet muuttavat pois (1956)

Tapa, jolla palvelut tarjotaan, on asiakkaalle tärkeä. Muuttajat ottavat usein kantaa palvelualltiuteen.

Virastoissa ei turhaa byrokratiaa, kaikki sujuu yleensä helposti ja melko nopeasti (460)

Palvelut lähempänä, byrokratia joissakin paikoissa vähemmän haittaava (467)

Ystävällinen palvelu Kelassa, työvoimatoimistossa, neuvolapalvelut, kauppaliikkeet (1375)

Lyhyet välimatkat, "kaikki kaupat, virastot yms. torin laidalla", ei tarvitse jonottaa niin kuin pääkaupunkiseudulla, kunnalliset palvelut toimivat (1956)

Ihmiset ovat täällä välittömiä ja ystävällisiä. Virastoissa asioiminen on ollut huomattavasti miellyttävämpää kuin ennen (3704)

Tuttujen puute, kotkakalaisten kauppojen yms. ja varsinkin kunnan palveluita tarjoavien yritysten yrmeä suhteutuminen asiakkaisiin (841)

4. LÄHTÖ JA SAAPUMINEN

Tässä seuraavassa osiossa käyn läpi eräitä muuttamiseen vaikuttavia piirteitä, joiden erittely erityisesti lähtö- tai saapumisprosessiin vaikuttaviksi piirteiksi on vaikeaa. Ne ovat asioita, jotka vaikuttavat muuttopäätökseen mutta niillä on vahva merkitys myös sopeutumisprosessin edistämässä tai vaikeuttamisessa.

SOSIAALISTEN SUHTEIDEN MERKITYS

Sosiaaliset suhteet ovat eräs merkittävimpiä piirteitä muuttopäätösten tekemisessä ja muuttajan sopeutumisessa, niin negatiivisessa kuin positiivisessakin merkityksessä. Kuten edellä on jo todettu, ihmissuhteet saavat muuttamaan, niillä on vahva merkitys muuttamisessa sekä veto- että työntekijöinä. Tyypillinen ihmissuhteen vaikutustapa muuttokäyttäytymiseen on luonnollisesti avo- tai avioliiton solmiminen tai liiton purkautuminen. Myös ystävien ja kavereiden merkitystä ei voida ainakaan nuorten muutoissa väheksyä - kaverit uudella asuinpaikkakunnalla houkuttelevat ja opettavat uutta asujaa.

Erityisen suuri merkitys ihmissuhteilla näyttäisi olevan juuri muuttajan sopeutumisprosessissa. Etäisyys entisiin ystäviin ja tuttaviiin ja ihmissuhteiden katkeaminen on usein mainittu nostalgian kohde.

Pitkä etäisyys vanhoista kavereista/ perheestä (2120)

Pitkä matka siskon, muun perheen (äiti + isä) ja vanhojen ystävien luokse. Avopuolisoni on T:sta ja hänen tutut on täällä (2127)

Sukulaiset ja ystävät ovat toisella paikkakunnalla (2136)

Uudella asuinpaikkakunnalla olevat sukulaiset ja ystävät mainitaan viihtymistä erityisesti parantavina asioina.

Työpaikan hyvä henki ja uudet ystävät (3753)

Hyvä asunto, viihtyisä ympäristö, oma rauha, hyvät naapurit, hyvät palvelut, luontoa lähellä...Puoliso viihtyy paremmin kun on ystävät ja sukulaiset lähempänä. Itselleni on luonnon läheisyys tärkeää (3866)

Tuttavapiiri (koulukaverit, tuttu ympäristö) (1700)

Hyvä työpaikka, asunto, lasten hoitopaikka, lapsuuden kaverit, vanhemmat ja sisarukset lähellä, lyhyempi talvi (1928)

Eräs mielenkiintoinen piirre ihmissuhteiden vaikutuksesta muuttopäätöksiin tulee esille niissä tapauksissa, joissa suvun jäsen tarvitsee hoitajaa. Tämä tarve saa suvun nuoren perheen muuttamaan vanhuksen lähelle tai päinvastoin, jotta vanhus voisi elää turvattua

elämää suvun hoivissa ja/ tai omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. Tämän hoidontarpeen ennakointi on myös esimerkki perhesuhteiden vaikutuksesta muuttopäätöksiin: isoäiti, isoisä tai muu sukulainen hoitaa perheen lapsia niin kauan kuin pystyy ja kun hän ei enää tähän työhön kykene, hoivan antajaksi vaihtuu äskeinen hoivapalvelusta nauttinut.

Korkea ikä vaikeutti yksin asumista, kun omaiset olivat toisella paikkakunnalla Ikä (88 v.) vaikeutti asumista yksin omakotitalossa, nykyisin oma asunto tyttären pihapiirissä - huolto pelaa.(3458)

Avioero. Yksinhuoltajana kaukana sukulaisista -? Ei olisi ollut mahdollisuutta opiskella tai mennä työhön. Lapsi pääsi isovanhempien lähelle ja äidin opiskelun ja työskentelyn vuoksi hoitoon l. sosiaaliset ympyrät suurenivat. Elämän sisällön lisääntyminen. Hyvät opiskelumahdollisuudet ja töitä. Ystävät ja muut läheiset ovat lähellä. Mahdollisuus harrastaa ja käydä virkistymässä ulkona (3639)

85-vuotiaan äidin kanssa omaishoitajana. Äiti (85v.) heikossa kunnossa, ei suostunut muuttamaan virkapaikkakunnalleni. En jaksanut/ voinut päivittäin ajaa väliä K.- K., eikä äiti olisi enää kauaa selvinnyt yksin edes päiväsaikaan. Ei tarvitse enää päivittäin vaihtaa paikkakuntaa... sidottuna oleminen. Huonokuntoinen vanha talo. Äiti-vanha on kiintynyt tölliinsä (vsta 52). Itselläni arkirutiinit rappeutuvassa talossa käyvät voimille. Äiti-vanha on tyytyväinen! Ei enää ainaista hätää siitä, mitä kotona poissaollessani tapahtuu (3859)

Jäin yksin, ei yhtään omaista koko Kymenlaaksossa - ei naapureitakaan näköetäisyydellä...Rauhallinen ympäristö, hyvä omakotitalo vuokralla yksin, serkkuja ympärillä, ihmiset tosi ystävällisiä, korkealla mäellä. Sisareni perhe asuu myös täällä. Oma avara piha...Pikku koirani "Roosa" (3kg) on oikein tyytyväisen näköinen ja oloinen. Pakko oli [muuttaa], en olisi jaksanut tehdä yksin sen Kotkassa olevan omakotitalon pihatöitä (puutarhurin piha) ja lumitöitä. Ja jos olisin sairastunut ei kukaan olisi käynyt vilkaisemassakaan... (345)

Perhe

Muuttaminen sekä yhdistää että erottaa perheitä. Avio- tai avoero vie perheen jäsenet muuttamaan, mutta muuttajissa on myös paljon sellaisia, jotka ovat vaikkapa laman myötä joutuneet tai joutumassa erilleen toisistaan, kun jomman kumman vanhemman on (ollut) pakko muuttaa työn perässä toiselle paikkakunnalle. Tutkimusaineistossani on myös paljon perheitä, jotka nyt, varovaisen nousukauden alussa, ovat pystyneet palamaan yhteen kun molemmat vanhemmat ovat löytäneet työtä samalta paikkakunnalta.

Perheenä muuttavat näyttäisivät muuton takia jollain tavalla sitoutuvan tiukemmin yhteen. Perhe menettää entiset sosiaaliset kontaktinsa ja herkästi hakee toisistaan turvaa uudella asuinpaikkakunnalla. Oma perhe muodostaa pohjaverkoston, joka ehkäisee täydellisen yksinäisyyden niin kauan kuin uusia sosiaalisia verkostoja syntyy. Perheen yhteys muodostaa yksilöä ympäröivän ja suojaavan kehän. Muuttajat saattavat vastauksissaan viitata siihen, että joku perheenjäsenistä takertuu erityisen tiukasti muihin, vaikkapa siinä tapauksessa että häneltä puuttuu vaikkapa työpaikka sosiaalisten suhteiden syntyä stimuloivana ympäristönä.

... yksinäisyys, ei työpaikkaa. Puoliso viihtyy paremmin. On läheltä kotoisin. Lapset viihtyvät, lapsiystävällinen ilmapiiri. Tällä hetkellä en viihdy, työpaikka auttaisi viihtymistä (1831)

Koulunkäynti (oma), työpaikan saaminen, ystävien löytyminen, ajokortin saaminen. Yksinäisyys alkuun. Mies ja lapset sopeutuivat nopeasti. Miehellä oli jo muuttaessa työ täällä (sosiaalinen piiri). Lapset löysivät nopeasti omat kaverinsa. Minä en. Itseasiassa ei hullumpi kylä asua ja elää kun tottuu ympäristöönsä. Kiva rauhallinen paikka (3309)

Minun oli muutettava työn vuoksi, [puoliso] joutui muuttamaan minun mukanani. Hänelle olisi eläkeläisenä ollut sama asuuko täällä vai K:ssa. Ei kuitenkaan vastustanut muuttoa, koska asui lasten kanssa 4kk K:ssa, minun jo ollessa töissä V:lla...12-vuotias on sopeutunut parhaimmin, on ulospäin suuntautunut. Vanhemmat lapset ovat saaneet koulusta ystäviä, mutta eivät kesällä tykänneet olla täällä. Minulla taas työ tekee selkärangan olemiseen. Miehellä selvä juttukaverin puute, koska on yksin päivät kotona (3704)

Perhe on muuttajalle paitsi "oma" yhteisö, myös vastapeluri, jonka kanssa joutuu sovittelemaan omat tarpeet ja toiveet. Suurin osa perheenä muuttaneista on tehnyt muuttopäätöksen yhteisesti, sulassa sovussa, mutta osa muuttajista on saattanut tehdä suuriakin kompromisseja.

845 [Vastaajan] Opiskelupaikkakunta oli liian kaukana miehen työpaikkakunnasta. Puoliso ei halunnut muuttaa [vastaajan opiskelupaikkakunnalle]. En minäkään siellä viihtynyt lapsen kanssa, vaikka opiskelupaikka olikin hyvä. Opiskella pitäisi mutta täällä ei ole sopivaa koulua (taidekoulu) siis lievä turhautuminen. Mieheni haluaisi pois K:sta (mutta ei kovin kauas!) koska on ollut täällä melkein aina. Mie voisin asua täällä jos olisi mielekästä tekemistä. Näitä asioita on tullut paljon mietittyä. Miten löytää ratkaisu kaikkien parhaaksi. Perhe vai oma tyytyväisyys työstä/ opinnoista...

Yksinäisyys

Jo edellisistä lainauksista voi nähdä, että yksinäisyys on hyvin tavallinen muuttajan kokema tunne. Yksin oleminen voi olla positiivinen tunne ja jopa kaivattua siinä tapauksessa että muuttaja on halunnutkin saavuttaa muuttamisella etäisyyttä vaikkapa perheeseensä - silloin muuttaja puhuu yksin olemisesta, ei yksinäisyydestä. Sosiaalisten suhteiden puute on muuttajien ongelma, joka saa muuttamaan tai joka on vastassa muuttamisen jälkeen. Yksinäisyys on myös sekä muuttopäätökseen vaikuttava työntekijä että tulopaikkakunnalla viihtymistä ja sopeutumista estävä tekijä. Työntekijänä se toimii silloin, kun muuttaja muuttaa yksinäisyyttä "karkuun" vaikkapa puolison kuoltua lähelle muita sukulaisia.

Miehen kuolema. Muutto lähemmäs synnyinseutua. Lapsuudesta ja nuoruudesta tuttu ympäristö. Olen yksinäinen leski (2916)

Jäin yksin, ei yhtään omaista koko Kymenlaaksossa - ei naapureitakaan näköetäisyydellä (345)

Tulopaikkakunnalla yksinäisyys on hyvin tavallista, se toistuu usein muuttajien tuntemuksissa. Aineistossani oli kymmenittäin mainintoja yksinäisyyden tuomasta viihtymättömyyden tunteesta. Yksinäisyys vaivaa kaikenikäisiä muuttajia, joilla ei ole muuttopaikkakunnallaan valmiina sosiaalista verkostoa, vaan he joutuvat sen muuton jälkeen alusta lähtien luomaan. Yksinäisyys voi olla tilapäistä ja se häviää, kun muuttaja saavuttaa oman paikkansa uudessa asuinympäristössään.

Mies on halunnut "aina" pois T:sta minä en. Koulunkäynti (oma), työpaikan saaminen, ystävien löytäminen, ajokortin saaminen...Huonot liikennepalvelut (Linja-autoyhteydet) yksinäisyys alkuun. Mies ja lapset sopeutuivat nopeasti. Miehellä oli jo muuttaessa työ täällä (sosiaalinen piiri). Lapset löysivät nopeasti omat kaverinsa. Minä en. (3309)

Ystävyyssuhteiden luominen, vapaa-ajan toiminta...Yksinäisyys alussa, ystävien jääminen Kotkaan (3518)

Kalliit asumiskustannukset. Kaipuu luontoon ja hiljaisuuteen...Ystäviä ei uusia, vanhat on vanhalla paikkakunnalla -> yksinäistä joskus . Tyttöystäväni menossa koko ajan koska seutu hänelle tuttua niinkuin myös ihmiset...(83)

Aina eivät valmiit sosiaalisen kontaktitkaan riitä estämään muuttajan yksinäisyyden tunnetta. Perhe ja sukulaiset eivät riitä kattamaan kaikkia sosiaalisia tarpeita vaikka ne olisivat "omia", eivät puolison. Seuraavista esimerkeistä näemme myös, että työpaikalla ja sen luomilla sosiaalisilla suhteilla on merkitystä muuttajan sopeutumiselle. Myös niin

arkinen asia kuin liikkuminen ja kulkuyhteydet on merkityksellinen yksinäisyyden tunteen syntymiseen tai tunteesta eroon pääsemiseen. Ajokortti, oman auton hankinta tai julkisten kulkuvälineiden käytön helppous on ollut helpottamassa monen muuttajan yksinäisyyttä ja integroimassa häntä ympäröivään yhteisöön. Vapaa-ajantoiminnoilla on tärkeä merkitys muuttajalle myös yksinäisyyden torjumisessa, ongelmana saattaa olla se, että kun yksinäisyys menee tietyn toleranssirajan yli, ei enää osaa lähteä etsimään yhteisyyttä muihin ihmisiin. Töissä oleva tai muuten menevä puoliso on vertailukohta, johon muuttaja suhteuttaa oman elämänsä ja yksinäisyyden tunteensa.

Ystävät ja sukulaiset asuvat liian kaukana. Välillä tunnen olevani yksin...Puolisolla on oma ystävä- ja tuttavapiiri täällä lähellä. Minulla ne jäivät Kotkaan ja kotipaikkakunnalleni... Perhe on minulle tärkein asia. Olen onnellinen kun voimme asua ja elää yhdessä turvallisesti (217)

Avioero...Kotiseutu...Ympäristö, palvelut. Omaiset /sukulaiset lähellä. Yksinäisyys, ystävyys- ja ihmissuhteiden vähyys. Ystävät ovat kaukana. Vaikea löytää mielekästä toimintaa (470)

Yksinäisyys, vanhojen ystävien ja sukulaisten puuttuminen sekä puolison ollessa arkisin toisella paikkakunnalla, meren puuttuminen ympäristöstä (2655)

Mies on syntynyt täällä, joten kaikki helpompaa ja itsestään selvää, on paljon poissa kotoa, ei koe yksinäisyyttä "naisen tavoin", työ kuljettaa... [Muutto oli onnistunut ratkaisu:] perhe-elämä "kivaa". [Muutto ei ollut onnistunut ratkaisu:] "suku- ja koti-ikävä", ystävien vähyys (3784)

Velkajärjestely vaikea (voitettu)...Omavaraisuus. Maaseudun rauha, luonto, hiljaisuus...Palvelut kaukana. Lapset kaukana. Huonot kulkuyhteydet. Yksinäisyys talvella (3750)

Yksinäisyys. Palvelujen luokse pitkä matka...Nuori 17 v ei viihdy tapahtumaköyhässä maaseutumiljöössä (3879)

Initiaatio

Muutto voi nuorelle muuttajalle olla varsinainen initiaatoriitti, eroaminen entisestä lapsen elämästä äidin ja/tai isän luona ja siirtymä omaan itselliseen elämään, jossa on pärjättävä ilman toisten kustantaman asunnon ja täyttämän jääkaapin turvaa. Sitä kommentoitiin myös elämän luonnollisena osana, eräänä vääjäämättä elämänkulkuun liittyvänä vaiheena, jolloin kotipesä täytyykin jättää. Muuttajien kommenteissa on pieniä kertomuksia niin onnistuneesta siirtymisestä kuin yksinäisyyden tunteesta ja kaipuusta entiseen. Nuori siirtyy muulle paikkakunnalle opiskelemaan siksi, että hänen toivomaansa opiskelualaa ei ole

omalla paikkakunnalla mutta myös itsenäistymisen takia, vaikka toivottu opiskeluala löytyisi omankin paikkakunnan oppilaitoksesta. Opiskelun päättymisen on sitten uusi taitekohta, jossa varsinkin työttömiksi jäävät palaavat herkästi takaisin perheen huomaan.

Muutto opiskelemaan...Luonnollinen tapahtuma, helppo lähteä hakemaan "oikeaa tietä" (2910)

Uudet ystävät, opiskelupaikka. Tottuminen yksinoloon ja selviytymiseen (2048)

Lapsuudenkodista yksin asumaan. Jouduin vaihtamaan paikkakuntaa opiskelun takia, kun en päässyt kotikuntaani opiskelemaan. Muutto pois kotoa vanhempien luota oli aluksi "ikävä".Pääsin opiskelemaan haluamaani paikkaan (2178)

Muutin vanhempieni luota avoliittoon. Opiskelupaikan saaminen toiselta paikkakunnalta. Yksinäisyys, vanhojen ystävien ja sukulaisten puuttuminen sekä puolison ollessa arkisin toisella paikkakunnalla, meren puuttuminen ympäristöstä
...on itsenäistynyt ja tutustunut ja kotiutunut uuteen kaupunkiin, on solminut uusia ihmissuhteita, on oppinut vierasta kieltä paremmin opiskelun johdosta ja ennen kaikkea oppinut tuntemaan itseään ja saanut enemmän rauhaa (2655)

Sain opiskelupaikan Helsingistä. Yksinäisyys alussa, ystävien jääminen Kotkaan. Tämä oli juuri sitä vaihtelua, mitä kaipasinkin. Sain etäisyyttä Kotkaan ja siellä asuviin ihmisiin, näytin itselleni, että pärjään yksinkin (3518)

Pysyvyys, muuttuminen

Muuttamisessa on myös havaittavissa tietty pysyvyyden ja muuttumisen teema, mielenkiintoinen ristiriita modernisuuden kyllästävässä yhteiskunnassa, jossa mikään ei enää ole ollut pysyvää eikä liikkumatonta.

Jo muuttajien perhesuhteet itsessään ovat hyvä esimerkki muuttumisesta. Välillä oli vaikeaa, suorastaan mahdotonta saada selville vastauslomakkeissa esiintyvän perheen jäsenten suhde toisiinsa: kuka oli kenenkin lapsi, kuka muutti mukana, kuka jäi entiselle paikkakunnalle, kuka oli uudella asuinpaikkakunnalla valmiina odottamassa. Muuttajissa oli toki paljonkin perheitä, joilla ei muuttamisen myötä muuttunut muu kuin asuinpaikka, mutta hyvin monilla muuttui koko perheen stukturi. Muuttaminen lienee eräs esimerkki perheinstituution muuttumisesta vakaasta ja pysyvästä hyvinkin vaihtelevaksi ja vaihtuvaksi ilmiöksi. Pieni (mielestäni hupsukin) nyanssi myös perhekäsitteen laajentumisesta oli se, että monissa vastauslomakkeissa otettiin kantaa perheen eläinten (varsinkin koirien) viihtymiseen ja sopeutumiseen, niistä puhuttiin täysin tasa-arvoisina perheenjäseninä.

Modernisuuden viitekehyksessä voisi olettaa, että muuttaja pakkaisi matkalaukkuunsa jotakin omaa, itselleen tärkeää, joka voisi olla hänelle paikan vastine; jonka avulla hän konstruoi kulloisenkin kotinsa enemmän psyykkisellä kuin fyysisellä pohjalla.

Lasten ehdotuksesta ja muutettua pois opiskelupaikkakunnilleen toteutin muuttopäätöksen... Uuden ihmissuhteen alkaminen... Lapset käyvät harvemmin luonani - johtuu siitä, että Heidän "elämä" on kuitenkin Kouvolassa, mm. ystävät ja isä, jonka luon he nykyisin menevät... Työmatkan lyheneminen antoi lisää omaa aikaa. Matkalaukkueläminen jäi pois kun omat "tavarat" on omien seinien sisällä eikä ystävien nurkissa (711)

Työt loppuivat ja uusi työpaikka löytyi puolison opiskelupaikkakunnalta. Puoliso asui jo K:ssa. Molempien toiveena oli asua yhdessä. Perhe on koossa, "matkalaukkuelämä" toivottavasti ohitse. Työyhteisö ottanut hyvin vastaan. Muutenkin mukavia ihmisiä, joiden kanssa on helppo "tulla tutuiksi" (1154)

Hyvät harrastusmahdollisuudet, ystävät ja mukava asunto... [Mitkä tekijät ovat vaikeuttaneet viihtymistä?] Matkalaukkuelämä = viikonloppukoti poikakaverin kanssa on Haminassa (3503)

Halusin vaihtaa ammattia. Päätös muutoksesta oli pikainen ja yliopistoon (valintani) pääsyni vielä yllättävämpi. Mieluisa opiskelupaikka, ystävät, harrastusmahdollisuudet. Minulla on nyt "sisäinen rauha". Täällä on nyt minun paikkani ja hyvä olla. (3638)

Muuttajien vastauksissa kaivattiin huomattavan usein jotain "omaa", muuttavassa maailmassa olevaa pysyvyyttä tai muuta, jonka he voivat kokea selkeästi omakseen. Se on joko muutolla saavutettu tai sitten nostalgisen kaipuun kohde. Se voi olla jotakin hyvin konkreettista, oma piha, oma omakotitalo, oma "mökötupa"... tai sitten abstraktia, omaa rauhaa, omaa minää

[Olen] Eronnut. Millään seikoilla ei ole sellaista vaikutusta, että edes harkitsisin muuttoa täältä pois. Oma rauha, oma koti, oma kotimäki, oma kotiseutu. (1593)

Ikioma pääkaupunki, Helsinki, jossa syntynyt, käynyt koulua, tehnyt elämäntyön, puolustanut maata jne (47)

Oman talon rakentaminen A:lle. Oma koti ja perhe. (340)

"Oma maa mansikka..." Erittäin hyvä asunnon kunto, puhdas ilma, rauhallisuus, tutut ympyrät, perhe, hyvät palvelut lähellä. Kotona on hyvä olla! (1621)

Oma yritys, sukupolvenvaihdos maatilalla jonne muutimme. Ystävät, omat työt ja tilat (1946)

Pitkä matka kotipaikkakunnalle, jossa ovat koulukaverit ja sukulaiset ja omat metsät ja koti. (2156)

Muutimme isosta ok-talosta rivitaloon -> tilojen ahtaus ja oman "alueen puute". (2828)

Ei luontoa, ei rauhaa; eikä myöskään tarpeeksi omaa, fyysistä tilaa (piha, talo) (2904)

"Oma tupa ja perunamaa" (3775)

Pieniä eroja [viihtymisessä] on ollut. Johtuvat kai lähinnä toisen työttömyydestä sekä muiden kuin liikuntaharrastusten puuttumisesta esim. "oma paja" puuttuu (3921)

Oma rauha, mukavat ihmiset (334)

Kyvyttömyys opiskeluun, vaikeuksia ihmissuhteissa, halu omaan itsenäiseen elämään. Sain nyt oman tilan ja rauhan. Elämän suunta on selkiytynyt. Tiedän edes jotenkin mitä elämältäni haluan. (2502)

Ystävien jääminen 46 v. taakse, toiminnan / virikkeiden puute. Tutustun helposti, mutta täällä ihmiset ovat suppeampikatsaisia, varauksellisia, "sieluni" kuolee, henkinen ravinto puuttuu keskusteluista. Tämä ei ole ylimielisyyttä...Koirat ja kissat viihtyvät hyvin. Ehkä olen lämpimän alueen eläin - tai vieläkin etsin omaa minääni (3935)

Jonkin "oman" kaipaaminen ei sulje pois vaihtelunhalun merkitystä. Kuten edellä todettiin, silkka vaihtelunhalu näyttää riittävän yllättävän hyvin muuton syyksi.

Paikalleen jämähtämisen estäminen (1852)

Uusi kulttuuri ja vaihtelunhalu (2069)

Irrationaali vaihtelunhalu (3611)

Modernin ihmisen kuvaan kuuluu valmius muuttaa myös ulkomaille. Tämän vaihtoehdon ottivat monet muuttajat esille.

Ulkomaa kiinnostaa (759)

Mahdollinen muutto ulkomaille (1766)

Palaaminen USA:han työhön (1791)

Muutto ulkomaille (2279)

Toinen valtio, mitä suurempi kaupunki, sen parempi (3572)

ONKO PAIKALLA VÄLIÄ?

Muuttajat ottavat kantaa paikkoihin. He miettivät asuinpaikkaansa kotiutumista, paikkaidentiteettiin liittyviä kysymyksiä, tuttuuden ja vierauden tuntemuksia.

Kotiseudun, kotipaikan, synnyinseudun merkitys korostui yllättävällä tavalla muuttajien sopeutumistuntemuksissa. Yllättävää se oli siksi, että eräänlaisena ennako-oletuksena oli arvio siitä, että näillä asioilla ei välttämättä olisi modernisuuden läpätunkeman muuttajan ajatuksissa sijaa. Edes se ei pitänyt paikkaansa, että vanhemmat muuttajat saattaisivat pitää ajatusta kotipaikasta tärkeämpänä kuin nuori muuttaja. Ajatus kotiseudun vaikutuksesta muuttopäätökseen ja sopeutumiseen esiintyi kahdella eri ikäryhmällä. Toisaalta kotiseudusta puhuivat lähellä eläkeikää olevat muuttajat, mutta yllättävää kyllä myös nuoret, 70-luvulla syntyneet muuttajat vetosivat kotipaikkatunteisiin muuton vaikuttimina.

Osa vastaajista näki kotiseutunsa ihmissuhteiden läpi, puhui nimenomaan sukulaisista ja lapsuudenystävistä, mutta osa puhui pelkästään synnyin-/kotiseudusta tietynä alueena, jota kohtaan hän tuntee/tunsi nostalgista kaipua. Nuorten muuttajien kohdalla osa synnyinseudulle paluun tärkeydestä selittynee käytännön asioilla: jos opiskelun jälkeen ei ole löytynyt työtä, on helpompi olla työttömänä vanhempien hoivissa kuin yksin, tai nuoren pariskunnan on helpompi löytää tilapäinen lapsenvahti isovanhempien asuessa lähellä. Mutta paljon muuttajan puhuvat paikasta/alueesta ilman ihmissuhteiden tuomaa "lisäarvoa". Seuraavien kommenttien antajat ovat kaikki syntyneet 1970-luvun puolivälissä:

Kymenlaaksolainen aina kymenlaaksolainen. Kotiseuturakkaus, kadun päätöstäni (poismuuttoa) syvästi. Ympäristö ei ole sellainen missä viihtyisin! (262)

Syrjäinen sijainti. Liian pienet piirit. Lamaantunut savolaisilmapiiri. "Kymenlaakso sun laulusi soikoon..." (327)

Muutto toi vaihtelua elämäni ja on taas kiva palata takaisin omalle synnyinseudulleen (1337)

Kotkassa on ihan mukava asua ja olen tottunut tänne, mutta välillä ikävöin kotiseudulleni (3293)

Suurimmalle osalle kotiseudun, synnyinseudun tai kotipaikan esille ottaneista muuttajista kotiseudeksi koettu alue oli positiivinen asia, identifioituminen jollekin alueelle oli pois

kotiseudulta muuttaneelle vetovoimatekijä tai kotiseudulle muuttaneelle viihtymisen ja sopeutumisen aiheuttaja. Vain muutama kommentoi kotiseutua paikkana, josta pitää päästä tai pysyä pois. Kaikki kotiseutuunsa "tympiintyneet" kommentoivat tuntemuksiaan seuraavassa:

Halusin pois syntymäpaikkakunnaltani (2133)

Avopuolisoni on syntyjään täältä, joten hänen kyllästymisensä on ymmärrettävää, itse pidän paikan pienuudesta (2380)

Kyllästyi vanhaan kotiseutuun (2986)

Muuttajilla on myös vahva käsitys siitä, mikä on heille sopiva ympäristö, mikä ei. Näissä mielikuvissa esiintyy usein ajatus siitä, että ympäristö johon on syntynyt tai jossa suuren osan elämänsä on elänyt, on jollain tavalla piirtänyt mieleen kuvan "oikeasta" ympäristöstä. Tämä keskustelu toiveympäristöjen yhteensovittamisesta tuli usein esille myös puolisoiden muuttoon liittyvissä erimielisyyksissä.

Avopuoliso halusi muuttaa pohjoisemmaksi, n. Mikkelin seudulle. Itse saattaisin asua rannikolla (37)

Emme kumpikaan järin pitäneet H:sta asuinpaikkana ja olemme kotoisin Kotkasta -> paluu "kotiin" oli onnistunut ratkaisu (737)

...Kotka-Karhula-Hamina lähekkäin: siis vaihtoehtoisia maisemia ja ympäristöjä + kotoisin olen K:lta: tämä on sopivan tuttu ja uusi paikka... Mieheni haluaisi pois Kotkasta (mutta ei kovin kauas!) koska on ollut täällä melkein aina. Mie voisin asua täällä jos olisi mielekästä tekemistä (845)

..maaseudulta kotoisin olleena "tuttu" ympäristö...(961)

Asuisin mieluummin Pohjois-Kymenlaaksossa (1304)

Puoliso on kotoisin Kotkasta, joten tämä on hänelle "omaa seutua". Itse olisin halunnut Hämeeseen (1366)

Puoliso on sopeutunut paremmin. Itselle kotiseudulta lähtö on ollut vaikea asia (1504)

Puoliso oli jo Kotkassa (hänkin on kotoisin J:stä) joten alunperin oli tarkoitus, että opintojen jälkeen hän palaisi J:ään. Mutta, näin kävi ja nyt ollaan kumpikin työssä käyviä kotkalaisia...Ihmiset ovat erilaisia kuin Keski-Suomessa...Toisaalta Kotka ihan hyvä, mutta kumpikin kaipaa selvästi takaisin kotikaupunkiin (1795)

Elinehto minulle on työpaikka, se tuo taloudellisen turvallisuuden, mahdollisuuden juurtumiseen ja elämän rakentamiseen; niistä kasvaa viihtyisyys...Sain työpaikan ja kiinni elämästä. Pikkukaupunki sopii maalaistytölle (1798)

Puoliso tuli "kotiin". Itsellä uusi kokemus suurkaupunkiasumisessa (2028)

Itse haluan asua isossa kaupungissa. Avopuolisoni taas haluaisi asua jossain elämäntilanteessa maaseudulla (2132)

Perhe on paikkakuntalaisia, minä olen pääkaupunkiseudulta alkuaan, erilaiset elinympäristöt ja sopeutuminen nykyiseen (2499)

"kotiseutu", "olen kotona", Kotkassa 28 vuotta vieraampaa kuin nyt K:ssa puolentoista vuoden aikana (2622)

Paikkoja kohtaan suuntautuvissa tuntemuksissa esiintyi usein myös keskustelua "sopivan kokoisista paikoista". Tätä keskustelua on esimerkkien avulla käsitelty Haminaa koskevissa ympäristömielikuvissa.

Ympäristömielikuvan englanninkielinen nimitys on mental map. Mielenkiintoisella tavalla kartta-ajatus nousi esiin eräissä tutkimusaineistoa täydentävissä keskusteluissa. Keskustelukumppanit kertoivat piirtäneensä itselleen kartan toivotuista muuttokohteista. Toinen oli piirtänyt sen vain mieleensä mutta käytti siitä itse kartta-nimitystä, mutta toisella oli jääkaapin oveen kiinnitetty Suomen kartta, johon perhe oli yhteisestä sopimuksesta merkinnyt sen osan Suomea, johon he voisivat muuttaa. Kartalla oleviin rajauksiin olivat vaikuttaneet työnsaantimahdollisuudet, elinympäristön arviointi kaupunki-maaseutuasteikolla ja sen etäisyys vesistöistä. Tämä on eräs nyanssi sekä muuttoaineistossa että tutkimusaiheesta käydyissä vapaissa keskusteluissa: suomalaisilla on hyvin vahva mielikuva itsestään järvenranta- tai meri-ihmisinä

Kun on kotoisin sisämaasta, niin vaatii paljon tottua tai paremmin ei ikinä totu meren rannalle (684)

...meren puuttuminen (1068)

Kauniit vesistöt, kun katsoo olohuoneen ikkunasta (1150)

Saimaalle on pitkä matka, Vanaja oli pettymys, koska on niin rehevöitynyt (1565)

Meren puute...(1604)

Muuttajien suhtautuminen paikkoihin on ristiriitaista. Juuri edellä totesimme, kuinka paikat ja alueet ovat tärkeitä, mutta on myös muuttajia, jotka todistavat, että paikoilla ei ole heille merkitystä

Aina voi muuttaa takaisin ja tulipahan kokeiltua, että ei tarvitse haikailla ja tietää mitä on asua uudella seudulla (307)

Kotka on ihan mukava paikka, mutta luonteeni ansiosta viihtyisin kyllä paikassa kuin paikassa (500)

Mitä siteitä enää on jos työ ja asunto ovat poissa Kymenlaaksosta (505)

Eukko olisi viihtynyt vallan mainiosti Kotkassa, mutta meitsi on tällainen "mato matkamies maan" tai jotain...(1586)

Tässä tilanteessa jossa on pakko olla täällä tämä on luultavasti paras vaihtoehto (1906)

Mun elämä nyt vaan sattuu olemaan täällä...(2059)

Minä muutan sinne missä on töitä milloinkin vaikka into kiinaan. Siellä on kotipaikka missä parempaa keitetään ja on töitä tai kurssit (2782)

Mitä väliä paikalla on?? (3567)

On ollut hyvä olla täällä tietty ajanjakso (3777)

Aineistossa erottui eräitä ryhmiä jotka eivät käytännön syistäkään voi kiintyä paikkoihin "liikaa". Eräs esimerkki tällaisesta on "ammattimainen" muuttajaryhmä, armeijan palveluksessa olevat, jotka joutuvat siirtymään käskettyinä paikasta toiseen. He joutuvat sopeutumaan uusiin paikkoihin ja heidän perheensä on usein malliesimerkki uralla etenijän mukana seuraavista pakkomuuttajista. Paikoilla ja muuttajan ammatilla saattoi olla muutakin yhteistä kuin se, että ihmiset eivät halua asua järin kaukana työpaikastaan: meriammatissa olevat etsivät asuinpaikkansa työnsä eli meren ääreltä, opettajat päinvastoin eivät halua asua koulupaikkakunnallaan.

Ajatus jonkin paikan kokemisesta tutuna tai vieraana esiintyy usein sopeutumisvastauksissa. Osa muuttajista tarkoittaa tällä (pelkästään?) liikkumisen helppoutta tai vaikeutta, tai tietoa siitä, mitä mistäkin löytyy. Myös ihmissuhteiden mukanaan tuoma tuttuus näkyy voimakkaana vastauksissa

Mies asunut aina Vehkalahdella ja tuntee sen, minulle tuntematon enkä osaa vielä hakea palveluja (1935)

Meri/Kymijoki/metsät. Sukulaiset & ystävät = tuttuus = syntymäkaupunki (2176)

Tutut paikat vanhastaan, tutut ihmiset vanhastaan (2675)

Vaikeus liikkua tuntemattomilla alueilla (3518)

Ajatus tällaisesta käytännön tason tuttuudesta näyttäisi olevan joissakin suhteissa tärkeä muuttokohteen valinnassa. Se, että on aikaisemmin asunut alueella, josta on myönteisiä mielikuvia, on eräs vaikuttaja. Henkilösiteet, sukulaisuuden ja ystävien vaikutus on erittäin tärkeä - on helpompi muuttaa uudella paikkakunnalle, kun siellä on odottamassa joku, jonka tuntee ja joka voi olla siltana vanhan ja uuden välillä. Myös vaikkapa kesämökin sijainti on vaikuttava piirre muuttopäätöstä tehtäessä. Aineistossa on jonkin verran henkilöitä, jotka erikseen painottavat muuttaneensa lähelle kesämökkiä tai tehneensä kesämökistä ympärivuotisen asunnon. Tuttuusteema näkyy myös muuttajien palveluja koskevilla arvioissa: hyvin herkästi kaivataan tuttua lääkäriä, tuttua kampaajaa ja tiettyjä tapoja ja tottumuksia entisellä kotipaikalla

Ystävät (osa heistä) ja Kotkaan. Sukulaisia myös Kotkassa. Tavat/tottumukset (tapana käydä jossakin kahvilla ym.)(1532)

Tuttuus - vieraus -mielikuva esiintyy myös käytännön tasoa abstraktimmalla tasolla, tietynlaisena paikkojen omaksi kokemisen tunteena

Aluksi täysin tuntematon seutu, puolison etäisyys (n. 200 km) ensimmäisen puolen vuoden aikana, kulttuurierot (joihin on tosin jo tottunut) (1577)

Sain nyt oman tilan ja rauhan. Elämän suunta on selkiytynyt. Tiedän edes jotenkin mitä elämältäni haluan (2502)

Koen olevani onnellinen ja tasapainoinen. Tiedän kuuluvani tänne "omieni joukkoon" (2609)

Eroja on. Puoliso on asunut pitkään Kotkassa ja viihtyy. Luulisin olevani liian vanha sopeutumaan uusiin oloihin...koska vierauden tunne on niin voimakas että se haittaa toimintakykyä (3312)

Minulla on nyt "sisäinen rauha". Täällä on nyt minun paikkani ja hyvä olla (3638)

Eräs muuttaja esitti mielenkiintoisen ajatuksen paikan ja identiteetin suhteesta muuttoon liittyvien käytännön näkökohtien lisäksi:

(lasten) mahdollisuus nähdä biologista isäänsä useammin ok + vahvan identiteetin kasvattaminen johonkin alueeseen, asuttu Kotkassa aikaisemmin (+ kaikki kesät). Saavutimme sen mitä tavoittelimme paitsi että illuusio ja todellisuus eivät voi vastata toisiaan; koulu (nimi) aika huono; isä ei faktisesti paljon näy, mutta Kotkan identiteetti ja imago entisensä. Se oli ok.

KOTISEUDUN MERKITYKSESTÄ JA KOTISEUTUKÄSITTEESTÄ

Kotiseutu on abstraktiudestaan, epäselvyydestään ja jäsentymättömyydestään huolimatta usein käytetty käsite, joka esiintyy kuten edellä olemme saaneet huomata usein myös tämän tutkimuksen pohja-aineistossa. Vastaajat näyttävät tarkoittavan sillä joko varsinaista synnyinseutuaan tai sitten muuta aluetta, johon he tuntevat voimakkaasti kuuluvansa. Kotiseutu on paikka, josta puhuttaessa konkreettinen ilmaisu juuret tai sen vastakohta juurettomuus saa vahvan aineettoman merkityksen. Kotiseuturakkaus on paitsi kiintymys konkretiaan, maisemaan ja luontoon, myös eläytymistä kokonaisuuteen, johon kuuluvat myös sen alueen ihmiset tapoineen, tottumuksineen ja käytänteineen. Kotiseutu on ihmiselle aluetta, johon hän tuntee tietyllä tavalla olevansa enemmän oikeutettu kuin muihin seutuihin ja jossa hän osaa myös toimia oikeammin, kun tuntee sen muiden asukkaiden toimintatavat ja osaa kenties paremmin ennakoita myös heidän reagoitintapojaan. Kotiseututunne edellyttää jonkintasoista me-henkeä suhteessa "heihin", ulkopuolisten toiseuteen.

Asukkaiden aluetietoisuus on abstraktio, joka liittyy läheisesti alueellisen identiteetin käsitteeseen. Siinä on kyse tiettyyn yhteiskunnan spatiaalisen rakenteen osaan liitetystä mielikuvasta tai tietoisuudesta. Sitä uusinnetaan, vahvistetaan ja muutetaan erityyppisten institutionaalisten, kulttuuristen tai sosiaalisten käytäntöjen kautta. Alueelliset identiteetit ovat kollektiivisia kertomuksia siitä, keitä ja millaisia me ja alueemme ovat (Paasi 1996, 222). Identiteetti koostuu tiedosta, tunteesta ja toiminnasta.

Mitkä asiat sitten edistävät kotiseututunteen kehittymistä? Paasi (1984, 125-137) on löytänyt neljä tekijää, nimettömän auktoriteetin, lehdistön roolin, alueellisen kirjallisuuden ja kouluopetuksen, jotka ovat vaikuttaneet aluetietoisuuden kehittymiseen. Hän esittää alueellisen solidaarisuuden olleen perinteisesti ihmisten liikkumattomuuden synnyttämää: erilaisissa yhteisöissä me-henki syntyi historiallisen yhteenkuuluvuuden kautta. Kun yhteiskunnallinen liikkuvuus lisääntyi, joukkotiedotus syntyi ja koulutusjärjestelmä homogenisoi ihmisten tiedon tasoa, on nykypäivänä vaikea puhua historiallisesta yhteenkuuluvuudesta. Yhteenkuuluvuuden tunne on synnytettävä, se ei ole valmiina. Ihminen on vapautunut konkreettisista auktoriteeteista, kirkko, sääty-yhteiskunta tai patriarkaalinen valta ei säätele enää hänen käytöstään. Niiden tilalle on tullut nimetön

auktoriteetti, joka on piiloutunut terveen järjen, tieteen, mielenterveyden, normaaliuden, yleisen mielipiteen valepukuihin. Kyseessä on normilähde, jota on vaikea vastustaa - ryhmäsidos ei ole konkreettinen, vastustajana on "ei kukaan".

Paasi (emt. 129) näkee myös selkeästi lehdistön roolin aluetietoisuuden lisääjänä. Suomalainen sanomalehdistö on useassa tapauksessa hyvin aluesidonnaista, meillä on vain yksi valtakunnallinen lehti, muut ovat selkeästi omaan alueeseensa sitoutuneita. Tämä luonnollisesti aiheuttaa sen, että oman alueen tapahtumat painottuvat uutisoinnissa - lehdillä on tähän suuntaan kova paine, sillä levikkialueella tutkitaan hyvin tarkasti, ovatko "meidän" asiamme esillä. Sanomalehti on levikkialueensa vaikutusalueen muotouttaja, tiivistäjä ja laajentaja. Sanomalehdillä on mielestäni tässä voitettavanaan mielenkiintoinen rooliristiriita: toisaalta on otettava haltuun tiedonvälityksen globalisoituminen, toisaalta paikallisuuden vaatimukset. Paikallisuutta ajateltaessa on otettava huomioon myös se, että lehtimiehen rooli on aikojen kuluessa muuttunut, sille lienee tapahtunut sama kuin opettajan roolille. Sivistyneen kehittäjä- ja vaikuttajapersoonan tilalle on astunut palkkaa ansaitseva ammattimies. Tätä arvioidessani tulee mieleen Kymenlaakson tilanne: maakuntamme identiteettiä on "aina" moitittu heikoksi ja pirstoutuneeksi ja etelän ja Pohjois-Kymenlaakson yhteistyö on ollut vaikeaa ja niiden yhteistä hyvää ja sitä kautta yhteisesti edistettäviä asioita on ollut vaikea löytää. Mikä vaikutus voisi olla sillä, että Kymenlaakso jakautuu pohjois-etelä -akselilla myös kahden eri sanomalehden, Kymen Sanomien ja Kouvolan Sanomien, vaikutuspiiriin?

Alueellinen kirjallisuus on kolmantena Paasin (emt. 131) löytämänä identiteetin rakennuspuuna. Kotiseutukirjallisuus, regionalismi, on tarkoittanut nimenomaan kirjailijan pyrkimystä yhdistää tuotantonsa johonkin seutuun, maakuntaan, yleensä paikkaan jossa hän itse on syntynyt ja kasvanut. Regionalistisessa kirjallisuudessa tulee usein voimakkaasti esille ihmisen paikkasuhde, usein klassisen "paluu kotiseudulle" -teeman puitteissa. Se on eräs käytetyimpiä ja yleisimpiä lähtökohtia. Paikan hahmottaminen on ollut selkeintä, kun siihen on saatu etäisyyttä.

Eräs merkittävimmistä aluekirjallisuuden piirteistä on ollut me-henkeä luova murteen käyttäminen. Näen myös lähiaikoina ilmestyneet murreanakirjat ja -sarjakuvat eräänä merkinä uudesta "juuret" -buumista sitten 70-luvun ja Alex Haleyn. Regionaalinen kirjallisuus on voinut luoda myös ideaalityyppejä, jotka vastaavat perinteisiä mielikuvia siitä, millaisia ihmisiä eri puolilla Suomea asuu - nämä käsitykset elävät sitkeästi myös muuttajien arkikokemuksen kautta kuten edellä olemme saaneet todeta.

Kansanopetus on ollut meillä Suomessa eräs tekijä, jonka avulla suomalaisia on pyritty kasvattamaan kotiseuturakkauteen. Perinteisiä kotiseututunteen oppiaineita ovat olleet maantieto ja ympäristöoppi. Paasin mukaan (emt. 136) vasta peruskoulun tulon myötä koulumaantieteen oppikirjoista poistui asenteellinen käsite kansanluonne. Sitä käytettiin stereotyyppisesti sekä Suomen sisäisten alueellisten että kansainvälisten erojen kuvaajana. Hän näkee käsitteen juuret 1800-luvun nationalismissa, pyrkimyksenä eron tekemiseen eri valtioiden asukkaiden välillä ja toisaalta pyrkimyksenä tarjota suomalaisille eräänlainen alueellinen välitaso, johon ihmiset voivat identifioitua.

Kotiseutuopetus ei ole vierasta nykylle koulullekaan. Kaupungit ja kunnat ovat teettäneet omille peruskouluilleen runsaasti oppimateriaalia oman kotiseudun tuntemuksen kehittämistä varten. Perinteinen kotiseututyökään ei ole kuollut. Sen tehtävänä oli selvittää kotiseudun historiaa ja perinteitä, tallentaa menneiden sukupolvien elämää kuvaavaa aineistoa, vaalia kulttuuriarvoja ja herättää väestö menneisyyden tuntemuksen kautta edistämään kotiseudun oloja. Se elää edelleen vahvana perinteisessä muodossaan kansalaisopistojen perinnepiireissä ja todelliseksi konkretiaksi muuttuneena vaikkapa kyläyhdistysten maisemanhoitotalkoissa.

Kotiseudullisuus on jollakin tasolla tiedostettua yhteisöllisyyttä, joka voi korostettuna synnyttää nurkkakuntaisuutta, juuri sitä josta muuttajat eniten meitä kymenlaaksolaisia syyttävät. On mielenkiintoinen ristiriita siinä, että kymenlaaksolaiset itse kuitenkin kokevat, että ainakaan kymenlaaksolaista identiteettiä ja sitä kautta kotiseututunnetta ei ole olemassa. Olen miettinyt tätä ristiriitaa - ratkaisu lienee siinä, että kymenlaaksolainen kotiseututunne on pirstaloitunut kylä- tai kaupunginosatunteeksi, korkeintaan se sulkee sisäänsä yhden kunnan tai kaupungin riittämättä laajemmalle alueelle. Olisiko tähän pirstaloitumiseen oma osuutensa myös kuntien sponsoroimalla kotiseutukasvatusaineistolla - "meidän" rahalla kun ei "heitä" kehuta...?

Kotiseutukäsitteen abstraktius näyttää muuttuvan konkretiaksi ihmisten muuttokäyttäytymisessä. Muuttaminen on paikan vaihtamista, eräille muuttajille käy paikka kuin paikka, mutta kotiseutu on "erityispaikka", johon liitytään emotionaalisella tasolla. Kotiseudulle kaivataan takaisin, siihen kyllästytään ja halutaan pois, sen tutuus luo turvaa mutta myös ahdistaa. Kotiseudulle mielellään palaavan muuttajan on helppo luoda spatiaalinen sidos uudelleen. Paikkoihin sitoutuminen tapahtuu pääasiassa sosiaalisten sidosten kautta, jotka kotiseudulle palaajalla usein ovat jo valmiina verkostona häntä odottamassa. Paluumuutto kotiseudulle on eräs merkittävä osa eteläisen Kymenlaakson tulomuutosta.

5. YHTEISKUNNALLINEN VIITEKEHYS - MODERNISAATION YHTEISKUNTA VS. PERINTEINEN YHTEISKUNTA

Kun lähdin työstämään tätä tutkimusta, mielessäni oli vankka käsitys, jopa eräänlaiseksi työhypoteesiksikin nimitettävä kuva modernista ihmisestä, joka ei haikaile menneen perään, pakkaa muuttokuorman isoäidin rukiin ja muutaman sukuvalokuvan pehmolelujen kanssa ja muuttaa sinne, missä elämä paranee, vaikka kuinka kauas. Oma pieni tyttäreni kuljettaa mukanaan nunnua, vanhaa yöpaitaani, joka edustanee hänelle perhettä ja kotia, lohtua omassa kainalossa aina mukana siellä missä tarvitaan. Työprosessin kuluessa olen saanut huomata, että muuttajat eivät olekaan niin irrallisia ja joustavasti liikkuvia kuin oletin. Ensimmäinen havainto tähän suuntaan oli paikka-sanan tiheä toistuminen tutkimusaineistossani. Jos modernisuuden eräänä tyyppiirteenä pidetään paikkoihin sitoutumisen höltymistä, mistä sitten johtui muuttajien "paikattelu": he puhuivat työpaikasta, opiskelupaikasta, asuinpaikasta, hoitopaikasta, kotipaikasta, kesäpaikasta, uimapaikasta, syntymäpaikasta, pelipaikasta, venepaikasta; heidän mielestään tietty paikka on mukava, rauhallinen, tuttu, oma, uusi, ainoa, pieni, vieras, keskeinen, tylsä, paska, kiva. Tämä johti etsimään erilaisia yhteiskuntakäsityksiä, jotka antaisivat periksi muuttajieni mielipiteille. Näin löysin Ulrich Beckin, Anthony Giddensin ja Scott Lashin artikkelikokoelman Nykyajan jäljillä ja sille täydentäviä aspekteja esittäväksi kulttuuriekologian ja sen käsitykset ihmisten sopeutumisprosessista.

REFLEKSIIVINEN MODERNISAATIO, DETRADITIONALISAATIO JA EKOLOGINEN ASPEKTI

Tutkimusprosessin yhteydessä modernisaatiota koskeva kirjallisuus on toiminut työn yhteiskunnan yleisiin kehitystrendeihin liittyvänä syventäjänä. Kommentoin tutkimusaineistoni pohjalta Ulrich Beckin, Anthony Giddensin ja Scott Lashin Nykyajan jäljillä -teosta (1996), joka mielestäni tarjoaa hyvän ja kattavan kaikupohjan yhteiskunnallisen kehityksen analyysinä. Kirjoittajien näkökulma on sosiologinen mutta heidän ajattelussaan on paljon sellaista, josta etnologi kulttuurintutkijana voi löytää tuttuutta, heidän käyttämiään käsitteitä myöten. Olen löytänyt paljon vastaavuutta näiden tutkijoiden ja muuttajien ajattelusta. Näitä vastaavuuksia kommentoin seuraavassa.

Refleksiivinen modernisaatio

Giddens on puhunut modernisaation merkitsevän perimmältään sitä, miten teolliset yhteiskuntamuodot ensiksi riisuvat puitteistaan (disembed) ja sen jälkeen puitteistavat uudelleen (re-embed) perinteiset sosiaaliset muodot. Beck (1996, 12) on johtanut tästä

edelleen oman tulkintansa refleksiivisestä modernisaatiosta. Hänen mukaansa refleksiivinen modernisaatio on kaksinkertainen prosessi. Siinä yksinkertainen -tai oikeaoppinen - modernisaatio merkitsee perimmältään sitä, että teolliset yhteiskuntamuodot ensin riisuvat puitteistaan ja toiseksi puitteistavat uudelleen perinteiset sosiaaliset muodot, ja refleksiivinen modernisaatio sitä, että toinen modernius ensiksi riisuu puitteistaan ja toiseksi puitteistaa uudelleen teolliset yhteiskuntamuodot. Siten moderni yhteiskunta on sisäisen dynamisminsa ansiosta murentamassa omia rakenteitaan (ammatti-, sukupuolirooli, ydinperhe- jne muodostumiaan), se elää vaihetta, jossa yhdenlainen modernisaatio murentaa ja muuttaa toista - näin syntyy refleksiivinen modernisaatio. Lash puolestaan esittää, että refleksiivisessä modernisuudessa on kyse lähinnä siitä, että väistyvät yhteiskunnalliset rakenteet ovat korvautumassa informaation ja viestinnän rakenteina (Lash 1996, 154).

Refleksiivisen modernisaation yhteiskunta on riskiyhteiskunta, jossa sosiaaliset, taloudelliset, poliittiset ja yksilölliset riskit yhä useammin luistavat teollisen yhteiskunnan seuranta- ja turvainstituutioiden otteesta. Refleksiivien modernisaatio tarkoittaa näin sellaisten riskiyhteiskunnan seuraamusten tunnistamista, joita teollinen yhteiskunta ei kykene omilla institutionalisoiduilla normeillaan mitaten käsittelemään ja sulauttamaan järjestelmäänsä. Mielestäni muuttoliike on eräs näitä teollisen yhteiskunnan seuraamuksia, joista on tehty runsaasti tutkimuksia ja selitysyrityksiä, mutta jota ei ole onnistuttu pakottamaan malleihin ja teorioihin. Toki muuttoliikettä on ollut ennen teollistumisen aikaakin, mutta sen ennakointi ja selittäminen on muuttunut tärkeäksi vasta modernissa yhteiskunnassa.

Beck (1996, 18-19) nostaa riskiyhteiskunnan aiheuttamia aikakausi- ja järjestelmämuutoksia kolmella eri osa-alueella

I Modernin yhteiskunnan suhde niihin kulttuurisiin ja luonnonresursseihin, jota ovat sen olemassaolon perustana mutta jotka modernisaation vakiinnuttua alkavat huveta. Beck katsoo tämän koskevan yhtä hyvin ulkoista luontoa ja yleistä inhimillistä kulttuuria kuin erityisiä kulttuurisia elämäntapoja (esimerkiksi ydinperhettä ja sukupuolijakoa) ja yhteiskunnan työvoimaresursseja.

II Yhteiskunnan suhde itse tuottamiinsa uhkiin ja ongelmiin, jotka puolestaan ylittävät sen sosiaalisen turvallisuuskäsityksen perustat. Tästä syystä ne ovat omiaan horjuttamaan totutun yhteiskunnallisen järjestyksen perusolettamuksia heti, kun ihmiset tulevat tietoisiksi niistä. Tämä pätee kaikkialla yhteiskunnan osa-alueilla kuten liike-elämässä, oikeuslaitoksessa ja tiedeinstituutiossa,

mutta aivan erityinen ongelma siitä tulee poliittisen toiminnan ja päätöksenteon piirissä

III Teollisen yhteiskunnan kollektiiviset ja ryhmäspesifit merkityslähteet (esimerkiksi luokkatietoisuus tai edistysusko) hiipuvat, hajoavat ja menettävät tehoaan. Nämä ovat tukeneet läntisiä kansantalouksia pitkälle 1900-luvulle asti, ja kun ne nyt pettävät, kaikki määrittely-yritykset siirtyvät yksilön itsensä tehtäväksi. Tätä on riskiyhteiskunnan ja refleksiivisen modernisaation käsitteen sisältämä yksilöllistymisprosessi.

Simmel, Durkheim ja Weber hahmottivat aikanaan tämän prosessin ja valaisivat sen vaiheita, mutta ero heidän tarkoittamansa yksilöllistämisen prosessin ja riskiyhteiskunnan yksilöllistämisen välillä on siinä, että ihmisiä ei "vapauteta" feodaalisista ja uskonnollis-transkendentiaalisista varmuuksista teollisen yhteiskunnan maailmaan, vaan pikemminkin teollisesta yhteiskunnasta globaalin riskiyhteiskunnan pyörteisiin. Ihmisten on kohdattava koko ajan monia erilaisia, keskenään ristiriitaisia yhtä aikaa globaaleja ja henkilökohtaisia riskejä.

Tämä vapautuminen tapahtuu meidän yhteiskunnassamme hyvinvointivaltion tarjoamissa yleisissä puitteissa, millä tarkoitetaan koulutuksen laajentumista, työmarkkinoiden voimakkaita liikkuvuusvaatimuksia ja työelämänsuhteiden pitkälle kehitettyä oikeudellista säätelyä. Nämä tekevät yksilöstä yksilönä -tai oikeammin vain yksilönä -subjektin, jolla on erilaisia oikeuksia ja velvollisuuksia. Yksilöt joutuvat lisääntyvässä määrin näkemään, tulkitsemaan ja käsittelemään omina asioinaan ne mahdollisuudet, uhkat ja vaikeat elämäkerralliset valinnat, joita oli aiemmin mahdollisuus ratkaista perhe- tai kyläyhteisössä tai tukeutuen yhteiskuntaluokkaan tai -ryhmään. Eikä edes yksilön minä enää ole vanha tuttu yksiselitteinen tukipiste, vaan fragmentoitunut erilaisiksi keskenään ristiriitaisiksi minädiskursseiksi. Yksilöiden odotetaan nyt hallitsevan näitä riskialttiita mahdollisuuksia, vaikka he eivät modernin yhteiskunnan monimutkaisuuden vuoksi voi kuitenkaan tehdä tarpeellisia päätöksiä vakaasti ja vastuullisesti eli mahdollisia seuraamuksia harkiten (Beck 1996, 20).

Yksilöllistyminen ei perustu yksilöiden vapaisiin päätöksiin. Beckin mukaan (1996, 26) meidät on Sartren termiä käyttäksämme tuomittu yksilöllistymään. Yksilöllistyminen on pakkoa, mutta pakkoa tuottaa, suunnitella ja sovittaa näyttämölle oman elämäkerran ohella myös siihen liittyvät sitoumukset ja verkostot, jotka muuttuvat kunkin omien mieltymysten ja elämänvaiheiden muuttumisen myötä - koko ajan tietysti hyvinvointivaltion yleisten ehtojen ja mallien kuten koulutusjärjestelmän, työmarkkinoiden, asuntomarkkinoiden yms.

asettamissa rajoissa. Perinteiset avioliitto- ja perhemuodotkin ovat nykyisin muuttuneet päätöksenteon asioiksi, ja ne on kaikkine ristiriitoinen koettava henkilökohtaisiksi riskeiksi.

Tämän vuoksi yksilöllistyminen merkitsee totunnaisen elämäkerran muuttumista valituksi itsemuokkauselämäkerraksi tai refleksiiviseksi elämäkerraksi Giddensin termin mukaan. Yksilön yksilöllisyys rakentuu kaikesta mitä hän on tai on ollut, mitä hän ajattelee tai tekee. Tällä ei välttämättä tarvitse olla mitään tekemistä persoonallisuuden tai siviilirohkeuden kanssa, pikemminkin on kyse erilaisista valintavaihtoehdoista ja pakosta esittää ja tuottaa nämä omien ja toisten päätösten "äpäralapset" jonkinlaisena ykseytenä.

Tässä yksilöllistymisprosessin kuvauksessa näen paljon yhteistä muuttoliikkeeseen ja muuttajan asemaan. Kyse on uudesta liikkuvuudesta, uudenlaisesta suhteesta traditioon ja paikkoihin, uudenlaisesta mukaan pakattavasta "muuttokuormasta", tietynlaisesta riskinotosta uuteen ympäristöön hyppäämisen kautta ja samalla myös oman elämäkerran muokkaamisesta enemmän tai vähemmän itse tehdyn päätösprosessin kautta.

Detraditionalisaatio

Keskustelussa modernin/ postmodernin yhteiskunnan tyypillisistä piirteistä on esitetty ristiriitaisia käsityksiä modernisuuden ja traditioiden suhteesta. Modernius on aina melkeinpä määritelmällisesti suuntautunut traditiota vastaan - modernia yhteiskuntaa on luonnehdittu myös käsitteellä jälkitraditionaalinen.

Giddens näkee esimodernissa yhteiskunnassa tradition takaaajana rituaalin ja kaavallisen totuuden yhdistelmän, josta johtuu myös traditioiden poissulkevuus. Traditio erottaa aina sisäpiirin ja ulkopuoliset, traditiolle jokainen ulkopuolinen on "toinen". Traditio on siten identiteetin väline. Identiteetti syntyy ajallisesta jatkuvuudesta, menneisyyden saattamisesta yhteyteen ennakoitun tulevaisuuden kanssa. Kaikissa yhteiskunnissa henkilökohtaisen identiteetin - ja sitä laajempiin sosiaalisiin identiteetteihin liittyvien kytkentöjen - ylläpitäminen on ensisijainen ontologinen turvallisuuden edellytys. Tradition eheyteen kohdistuvan uhkan koetaan usein joskaan ei aina ja kaikkialla, kohdistuvan nimenomaan minän eheyteen. Traditio on tarjonnut ankkuripaikan identiteetin jatkuvuuden kannalta keskeiselle perusolettamukselle. Samalla se on toiminut tavallaan myös muita luottamussuhteita ohjaavana mekanismina. Georg Simmel on Giddensin mukaan esittänyt muukalaisuuden määritelmäksi "muukalainen on joku, joka tulee tänään ja viipyy vielä huomenna" ja pakottaa viipymisellään myös paikalliset ottamaan kantaa viipymiseensä. Ellei muukalainen poistu, paikalliset joutuvat ratkaisemaan, onko hän ystävä - mikä ei ole lainkaan sama asia kuin hänen hyväksymisensä yhteisön jäseneksi: tämä voi viedä vuosia

tai jäädä kokonaan toteutumattakin. Giddens esittää kysymyksen: missä olosuhteissa muukalaiseen voi luottaa. Traditio ja ne rakenne-elementit, joihin se kytkeytyy (kuten esimerkiksi sukulaisuussuhteet) toimivat luottamusvirtoja kuljettavien sosiaalisten suhteiden verkoston kantajina. Tuttuus on monasti omiin erillisiin rituaaleihinsa nojaavan luottamuksen perussävel (Giddens 1996, 114-115).

Beck (1996, 7) esittää, että kyse ei suinkaan ole yhteiskunnasta vailla perinteitä, vaan yhteiskunnallisesta järjestyksestä, jossa tradition asema muuttuu. Hänen mukaansa nykyisessä globaalissa kosmopolitanismin viitekehityksessä traditiot joutuvat koko ajan puolustautumaan: niiden kyseenalaistamisesta on tullut arkipäivää. Tässä yhteydessä hän haluaa erityisesti mainita moderniuuden "piiloisen alakerrostuman", joka sisältää sukupuoleen, perheeseen, paikallisyhteisöihin ja muihin arjen puoliin vaikuttavia traditioita ja joka tulee nyt näkyviin ja julkisen keskustelun kohteeksi. Hänen mukaansa tällä keskustelulla on yhtä aikaa syvälliset ja maailmanlaajuiset vaikutuksensa. Giddens näkee myös traditioilla olevan merkitystä refleksiivisen modernisuuden viitekehityksessä (1996, 140-150)

Edellä esitetyssä näen vahvan yhteyden tutkimusaineistooni. Muuttajat keskustelevat paljon muuttamisen vaikutuksesta identiteettikysymyksiin ja koskettelevat paikallisyhteisön tapaa ottaa "muukalainen" vastaan. Tuttuuden tema tulee usein vastaan aineistoa tarkasteltaessa. Muuttajien suhde traditioihin ja sitä kautta identiteettikysymyksiin on kaksijakoinen. Toisille näillä asioilla on hyvin vahva merkitys, toisille ei mitään painoarvoa.

Ekologia ja ekologiset kysymykset

Modernisuudesta keskusteltaessa ei ekologisia kysymyksiä voi palauttaa pelkästään ympäristöstä huolehtimiseen. Käsitteenä ympäristö mielletään tarkoittavan inhimillisen toiminnan ulkoista viitekehystä. Ekologia ja ympäristökysymykset ovat nousseet esiin juuri siksi, että ympäristö ei olekaan enää ulkoisessa suhteessa inhimilliseen yhteiskuntaelämään, vaan syvällisellä tavalla tämän läpäisemää ja uudelleen jäsentämää. "Luonnollinen" kytkeytyy nyt niin perustavaa laatua olevalla tavalla yhteiskunnalliseen, että mitään ei voi ottaa annettuna. Monen muun perinnevaltaisen elämänalueen tavoin myös ympäristöstä tulee nyt toimintakenttä, jolla on tehtävä käytännöllisiä ja eettisiä päätöksiä (Beck 1996, 8). Giddens (1996, 87) näkee juuri ekologisten kysymysten kautta modernisuuden muuttuneen globaalilla tasolla kokeelliseksi. Halusimme tai emme, olemme mukana suuressa kokeilussa, joka on yhtäältä oman inhimillisen toimintamme aikaansaannosta, mutta jota emme toisaalta pysty lainkaan valvomaan. Kyse ei ole mistään laboratoriokokeesta, sillä emme voi pakottaa tuloksia kiinteiden parametrien puitteisiin.

Pikemminkin kyse on vaarallisesta seikkailusta, johon meidän kaikkien on otettava osaa - niin yhteiskunnallisella kuin yksilötasollakin.

Yksilötason kokeista Giddens puhuu arkipäivän kokeina (1996, 87). Hän katsoo meidän kaikkien osallistuvan arkipäivän kokeisiin, joiden tulokset ovat yleisesti ottaen yhtä avoimia kuin ihmiskuntaa kokonaisuudessaan koskevien vastineittensakin. Arkipäivän kokeissa on kyse varsin perustavista minää ja identiteettiä koskevista kysymyksistä, mutta niihin liittyy myös moninaisia muutoksia ja sopeutumisprosesseja arkielämän tasolla.

Aikamme yhteiskunta ja luonto ovat kauttaaltaan refleksiivisen inhimillisen tiedon kyllästämiä, mutta tämä ei silti johda tilanteeseen, jossa olisimme kollektiivisesti kohtalomme herroja. Pikemminkin päinvastoin: tulevaisuus muistuttaa yhä vähemmän menneisyyttä, ja on eräissä perustavissa suhteissa muuttunut hyvin uhkaavaksi. Riskin ajatus on modernille kulttuurille keskeinen juuri siksi, että suuri osa ajatteluamme on pakostakin summittaista. Useimmilla yksilöllisen ja kollektiivisen elämämme alueilla joudumme jatkuvasti laatimaan potentiaalisia tulevaisuuksia, tietäen että tällainen suunnittelu jo sinänsä voi estää niiden toteutumisen. Uusia ennakoimattomuuden alueita syntyy juuri pyrkimyksistä vaikuttaa tulevaisuuteen. Näissä oloissa toteutuu tärkeitä siirtymiä arkielämässä, yhteiskunnallisten organisaatioiden luonteessa sekä globaalien järjestelmien rakenteessa. Kehitys kohti kiihtyvää globalisoitumista toteutuu vuorovaikutuksessa arkielämän muutosten kanssa ja näitä kausaalisesti ehdollistaen (Beck 1996, 9).

KULTTUURIEKOLOGIA

Ekologia-sanan loi vuonna 1869 saksalainen eläintieteilijä Ernst Haeckel. Termiä hän käytti kuvaamaan kaikkea luonnontaloutta koskevaa tietämystä, eläimen ja sen koko elottoman ja elollisen ympäristön välistä suhdetta muihin eläimiin ja kasveihin, joiden kanssa se joutuu suoraan tai epäsuoraan kosketukseen. Tähän samaan monitieteiseen suuntaukseen liittyy kulttuuriekologia, joka osin ekologisin termein ja ekologisen perusnäkömyksen pohjalta selvittää ihmisen asemaa ja kulttuuria hänen ympäristössään (Tuomi-Nikula 1982, 14).

Termiä kulttuuriekologia käytti ensi kerran vuonna 1937 Julian Steward. Termi on luotu painottamaan ekologista aspektia antropologisessa tutkimuksessa. Ihmisen ja luonnon vuorovaikutus on ollut kuitenkin jo huomattavasti aikaisemmin eri tieteenalojen ja tutkijoiden kiinnostuksen kohteena. Antiikin Kreikan oppineet esittivät ajatuksia siitä, kuinka luonto muovaa ihmistä ja hänen kulttuuriaan. Näitä ajatuksia kehittivät edelleen

1700-luvun valistusfilosofit, Skandinaviassa mm. Carl von Linné ja Christian Bastholm (Tuomi-Nikula 1982, 13).

Varhaisille luonnehdinnoille kulttuuriekologiasta oli tyypillistä ympäristödeterminismi, käsitys ympäristön määräävästä vaikutuksesta ihmiseen. 1920-luvulla alkoi possibilistinen näkökulma saada jalansijaa. Siinä ympäristöolosuhteet nähdään passiivisena taustana, jota ihminen ja kulttuuritoiminnot muokkaavat mielivaltaisesti, jopa niin että kulttuuri saattaa estää ihmisiä havaitsemasta ja käyttämästä luonnonvaroja. Välittävänä näkökulmana syntyi tutkimussuunta, jossa ihmisen ja luonnon vuorovaikutus nähtiin kompleksisempänä ja moniulotteisempänä siten, että luonnonolosuhteiden lisäksi kulttuurin muotoutumiseen vaikuttivat mm. sellaiset tekijät kuin teknologia, sosiaalinen organisaatio, rituaalit, laki, historialliset tekijät ja persoonallisuustyyppit. Tämän näkemyksen uranuurtajana on nähty kulttuuriantropologi Daryll Forde (Tuomi-Nikula 1982, 13). Uutta Forden tutkimuksessa oli se näkemys, että kulttuurin muotoutuminen oli monimutkainen, useiden eri tekijöiden aiheuttama prosessi. Paitsi luonnonympäristö, jolla on suuri vaikutus mm. elinkeinoihin ja materiaalisen kulttuurin yleiskuvaan, vaikuttavat kulttuurin muotoutumiseen lisäksi mm. tekniikka, historia, perinne, laita ja asetukset sekä persoonallisuustyyppit (Tuomi-Nikula 1985, 45).

Kulttuuriekologiassa on keskeisellä sijalla luonnonympäristön ja ihmisyhteisön vuorovaikutus (Sarmela 1984, 83). Kulttuuriekologinen ympäristö on kokonaisympäristö, johon kuuluvat maantieteellinen ympäristö (paikka), historiallinen ympäristö (aika) ja muut ympärillä olevat ihmisyhteisöt (kulttuurit ja kulttuurisuhteiden historialliset tekijät). Siten kulttuuriekologinen ympäristö on lähinnä se kilpailuympäristö, jonka yhteisöt keskenään muodostavat (Sarmela 1979, 11). Kulttuuriekologinen kokonaisympäristö käsittää myös valtarakenteet, resurssien kontrollin, ideologiset ja uskonnolliset järjestelmät sekä paikalliset traditiot (Bennet 1977, 277). Tämän perusteella tutkimuskohteena voi olla joko luonnon (natural) tai keinotekoinen (artificial) ympäristö, joita molempia ihmisen toiminta muokkaa. Ne fyysiset, kemialliset ja biologiset prosessit, joista ihminen on riippuvainen, ovat jokseenkin samanlaisia sekä luonnon että keinotekoisessa ympäristössä. Tärkeää on, että molemmissa voidaan analysoida samalla tavalla, kuinka ihmiset ovat sopeuttaneet näihin ympäristöihin sekä kulttuurinsa että käyttäytymisensä. (Gross 1983, 163).

Sopeutuminen eli adaptaatio on eräs keskeisimmistä käsitteistä, joilla voidaan tutkia ihmistä kulttuuriekologisessa kokonaisympäristössä. Sopeutuminen on prosessi, jonka avulla yksilö ja yhteisö vastaa ympäristön haasteisiin ja tuottaa ratkaisut ongelmiin. Kysymys ei kuitenkaan ole vain elämälle välttämättömien perustarpeiden tyydyttämisestä,

vaan ympäristöä hyödynnetään myös hyvinvoinnin edistämiseksi lopputuloksen ollessa kompromissi eri vaihtoehdoista (Hardesty 1977, 22-23).

Apuvälineenä muuttajan sopeutumista tutkittaessa on käytetty mm. niche-käsitettä. Niche on kulttuurin tutkimuksen lainaama biologinen käsite, jonka rinnakkaiskäsitteitä ovat nisch (ruots.), Nische (saks.) ja suomenkielisessä kirjallisuudessa esiintyvät nissi ja lokero.

Ekologisessa tarkastelussa jokaisella eliölajilla on oma ekologinen niche, evoluution määräämä toimi ja tehtävä. Ekologisessa nichessä on siis toisaalta tilatekijä eli lajin ympäristö ja toisaalta toiminnallinen tekijä eli tapa, jolla kyseessä oleva laji hankkii ravintonsa. Sovellettaessa niche-käsitettä kulttuurintutkimukseen on otettava huomioon kaksi vain ihmiselle ominaista piirrettä. Nämä ovat ihmisen käyttämä tekniikka ja toisaalta ihmisen kyky ajatella mennyttä ja tulevaa. Näiden perusteella ihmisen niche eroaa muiden elollisten olioiden nichestä. (Tuomi-Nikula 1982, 15).

Yksinkertaisimmassa muodossaan ihmisen niche sisältää ympäristön ,keinot ja välineet, joita ihminen tarvitsee elantonsa hankkimiseen (Hardesty 1977, 109, 120). Barth määrittelee nichen ei vain fyysisesti ja biologisesti, mutta myös vuorovaikutusryhmien läsnäolon ja aktiviteettien avulla. Niche on ryhmän paikka kokonaisympäristössä, sen suhde resursseihin ja kilpailijoihin (Love 1977, 29).

Modernissa kaupunkikulttuurissa niche on sopeutumisprosessin myötä saavutettu lokero, realisoitu niche, jossa luonnonympäristön merkitys jää taka-alalle. Pääasiallisin vuorovaikutus tapahtuu muussa kuin luonnon tarjoamassa lähiympäristössä. Ihmisen sopeutumisaste näkyy hänen nichessään. Mitä huonommin hän on sopeutunut, sitä heikommin hän hyödyntää kokonaisympäristönsä resursseja. (Antikainen 1989, 13-14).

6. YHTEENVETO JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen kohteena ovat olleet aktuaaliset muuttajat, ne henkilöt jotka ovat muuttopäätöksen tehneet ja sen myös toteuttaneet. Olen rajannut ulkopuolelle muuttamisen pohdinnan joka johtaa kielteiseen päätökseen, päätökseen pysyttäytyä entisessä asuinympäristössä. Muuttajat siis ovat kertoneet kertomuksia tosielämästä, todella tapahtuneista asioista, joiden tapahtumiseen he itse ovat omilla päätöksillään olleet aktiivisesti osallisina. Kyselyyni vastannut perheenjäsen on antanut myös arvionsa muiden, mukana muuttaneiden perheenjäsenten suhtautumistavasta muuttoon.

Muuttopäätös on toisille muuttajille yksinkertainen, nopea ja helppo päätös, toisille monipolvinen, jopa vaikeakin prosessi, jonka tekeminen saattaa kestää vuosia. Toiset tekevät muuttaessaan vain itseään koskevia päätöksiä, toiset joutuvat ottamaan huomioon ja sovittamaan yhteen perheen erilaiset odotukset ja toivomukset. Muuttaminen on muutosta ja muuttamista. Se vaikuttaa vahvasti yksilön elämään, mutta sillä on myös suuri yhteiskunnallinen vaikutus - se on yksilötason pohdinnan kohde mutta myös pontimena seminaareille, tutkimukselle, kunnalliselle päätöksenteolle ja laajalle lehtikirjoittelulle; syiden ja seurauksien etsinnälle.

Etelä-Kymenlaaksoon muuttaneet tulomuuttajat ovat muuttaneet asuinympäristön tai perhesyiden takia, lähtömuuttajat ovat lähtönsä syiksi ilmoittaneet työn tai opiskelun ja palvelut. Muuton ensiksi esitetyt syyt ovat siis järkeviä, elämää eteenpäin vieviä. Taustalla on kuitenkin paljon sellaista, mikä ensi näkemällä ei vaikuta kovinkaan järkevältä. Ihmisten muuttopäätöksen takana on yllättävän usein pelkkä väsyminen entiseen ja uuden etsintä, vaihtelunhalu. Vankan tiedon ja päämäärien lisäksi pelkkä toivo tiettyjen asioiden tapahtumisesta riittää muuttajalle.

Eteläisestä Kymenlaaksosta pois lähtee tavallisimmin perheetön opiskelupaikkaan lähtevä nuori, tyypillinen tulomuuttaja taas on opiskelu-uransa päättänyt ja perheellinen. Perheenä muuttavat sovittelevat erilaisia näkemyksiään yhteensopiviksi muuttopäätöstä tehtäessä. Läheskään aina eivät kaikki osapuolet päädy muuttamisessa voittajiksi, häviön ja menettämisen tunne ei ole muuttajalle tuntematon. Ihmisellä on mielikuva itselleen sopivasta ympäristöstä, johon liittyy esimerkiksi maisemakokemus, tuttuuden ja vierauden tunteita, tunne sopivan kokoisesta paikkakunnasta, itselle sopivasta anonyymiuden asteesta, kotiseuturakkaus. Näitä hyvinkin abstrakteja näkökulmia sovitellaan perheessä yhteen muuttamisen taloudellisten realiteettien kanssa: kuka voittaa tai häviää työpaikkojen vaihtumisen yhteydessä, millaiseen asumismuotoon ja millä paikkakunnalla on varaa.

Lasten etu puhuttaa arkipuheissa, todellisessa muuttotilanteessa se näyttää jäävän vähemmälle huomiolle muiden muuton osasten yhteensovittamisen paineessa.

Muuton syy vaikuttaa muuton kokemiseen. Mikäli muuttoa motivoivat uuteen asuinympäristöön liittyvät tavoitteet, se koetaan todennäköisesti myönteisempänä kuin sellainen muutto, jonka motiivina ovat vain vanhalta asuinseudulta pois työntävät tekijät. Perinteisen muuttotutkimuksen jako pakko- ja tavoitemuuttajiin näyttäisi olevan muuttajan kokemusmaailmassa keinotekoinen jako. Aineistossani on pakkomuutoksi koettu hyvin laaja kirjo muuttoja, kyse saattaa olla periaatteessa aivan mistä seikasta vain, joka saa muuttajan tuntemaan muuton olevan "pakko". Kyse näyttää olevan eräänlaisesta välttämättömyyksiä puntaroinnista ja suhtautumistavasta näihin välttämättömyyksiin. Orientaatio muuttamiseen ja tiedon hankinta uudesta ympäristöstä ovat alkua sille, miten ihmiset jatkossa suhtautuvat uuteen ympäristöönsä, sen luomiin mahdollisuuksiin ja rajoituksiin, siihen miten he sopeutuvat uudelle asuinpaikkakunnalle.

Kaikki läpikäymämme muuttoteoriat ovat jollakin tasolla kelvollisia selittämään yksilön muuttokäyttäytymistä. Muuttamisella on yhteys ihmisten arvomaailmaan ja arvostuksiin ja elinvaiheisiin. Myös muuttajatypologioista löytyy muuttajien puheista tuttuja aineksia. Empiria mahtuu siis kaikkien esiteltyjen yksilön muuttopäätöstä koskevien teorioiden asettamiin rajoihin. Mikään niistä ei kuitenkaan yksinään riitä, teoriat tarvitsevat toisiaan ollakseen edes jollain tavalla kattavia. Lisäksi täytyy ottaa huomioon myös muuttamiseen vaikuttavat muut kuin yksilötason syyt (jotka sinällään eivät kuulu tämän tutkimuksen kohteisiin): vaikkapa yhteiskunnan taloudellinen kehitys ja kulloisenkin ajan poliittiset "muodit". Taloudellisella kehityksellä on oma selkeä syy-seuraussuhteensa myös muuttamiseen, nousukausi saa muuttamaan. Poliittisen päätöksenteon trendeillä tarkoitan esimerkiksi kulloistakin suhtautumista aluepolitiikkaan, vaikkapa yliopistojen sijoittamispäätöksiin. Vaikuttaa siltä, että aluepoliittinen ajattelu ja myötätunto haja-asutusalueita kohtaan ovat pois muodista. Vahvat säilyvät ja niihin kannattaa sijoittaa - ajattelu on nouseva trendi.

Muuttajan sopeutuminen ja viihtyminen on myös yksilöllisesti hyvin vaihtelevaa niin prosessin tapahtumistavalta kuin nopeudelta ja syvyydeltäänkin. Toiset muuttajat solahtavat paikasta riippumatta omaan lokeroonsa, he eivät tunne sanottavaa nostalgiaa mennyttä kohtaan tai päin vastoin ovat jopa helpottuneita siitä päästessään. He löytävät riittävästi uusia ihmissuhteita pärjätäkseen uudessa ympäristössä. Toiset jäävät kiinni vanhaan, kaipaavat entistä asuinpaikkaa niin paikkana kuin ihmissuhteinakin. Toisille - kokemukseni mukaan tosin vähemmistölle - paikalla ei ole mitään väliä, toiset taas ovat hyvin sitoutuneita paikkoihin. Eräs tämän tutkimuksen huomioista oli vaikkapa

kymenlaaksolaisten kotiseuturakkaus. Mielenkiintoisia kliseemäisyydessään olivat myös muuttajien havainnot suomalaisten ryhmäidentiteeteistä, joita he muuton myötä olivat päässeet vertailemaan.

Työni teoriataustan olen joutunut toteamaan vajavaiseksi. Esittelemäni teoriat valottavat jokainen muuttoliikettä osittain, mutta kokoavaa teoriaa en kiihkeästi etsimisestä huolimatta ole löytänyt. Etnologit eivät ole ottaneet kantaa muuttoliikkeeseen näin laajana ilmiönä kuin se tässä työssä esittäytyy - tässä suhteessa minulta puuttuu edeltäjiä, joiden ajatteluun olisin voinut tukeutua. Tutkimukseni lähdeaineistossa olen joutunut tukeutumaan pitkälti sosiologien ajatteluun. Etnologisesta muuttotutkimusta on toki olemassa, mutta työni ongelmanasettelua vastaavaa etnologista lähdekirjallisuutta ei juurikaan ole olemassa. Mielestäni kulttuurintutkijalla on kuitenkin sekä paljon sanottavaa muuttoliikkeestä ilmiönä että velvollisuus ottaa kantaa näin paljon yhteiskuntamme rakentumiseen vaikuttavaan voimaan. On hyvä myös muistuttaa muuttoliikettä tutkivia muiden tieteenalojen edustajia siitä, että loppujen lopuksi tässäkin tilastollisesti tarkkaan seuratussa joukkoilmiössä on kyse pienen ihmisen tekemistä yksilöä ja perhettä koskevista päätöksistä, joissa taustalla on paitsi tilastojen osoittamia "järkisyitä", myös paljon sellaista inhimillistä, jonka tunteminen syventää ja osin jopa kääntää tilastotietoa selkeämmälle, pienen ihmisen ymmärrettävälle kielelle.

Olen työssäni pyrkinyt etsimään muuttamiseen kulttuurista näkökulmaa. Kulttuuri on käsitteenä erittäin ongelmallinen sen laajan ja monin eri tavoin määritellyn merkityksen takia. Jälkikäteen arvioiden Bourdieun habitus-käsitteen määrittelyssä on paljon sellaista, joka tuntuu tutulta aineistoni pohjalta muuttamista arvioitaessa. Muuttajan habitus määrittää sitä mitä hän havaitsee. Muuttaja tunnistaa ympäristöstään niitä elementtejä ja sitä järjestystä, joka on vakiintunut hänen ajatteluunsa. Näin habitus määrittää sitä, miten kokemuksia tulkitaan ja toimii välittäjänä ihmisten ja olosuhteiden kohtaamisessa. Habitus tuo uuteen tilanteeseen aiemman kokemusmaailman ja suhtautumistavan. Muuttamista yksilön näkökulmasta arvioitaessa kulttuurin käsittemäärittelynkin täytyy lähteä yksilön näkökulmasta, ja tässä habitus on hyvä työkalu.

Perinteinen etnologia on kulttuurien kohtaamista tutkiessaan etsinyt tutkimuskohteiksi eksoottisia, toisistaan paljon poikkeavien kulttuurien kohtaamistilanteita. Muuttaminen antaa samankin kulttuuripiirin - mikäli suomalainen kulttuuri katsotaan sateenvarjon kaltaiseksi kattavaksi käsitteeksi - uusia näkökulmia ja vertailun mahdollisuuden niin muuttajan ympäristön kuin siinä toimivien ihmistenkin suhteen. Muuttaja katselee asioita oman kokemusmaailmansa läpi ja tulkitsee ympäristöään ja sen tapahtumia sen kokemusmaailman värittämin silmälasein. Suomalaiset muuttajat tunnistavat suomalaisissa

ihmisissä erilaisia kulttuuripiirejä, joissa tunnistuksissa lienee paljon opittua mutta joissa lienee oltava myös arkikokemuksen tuomia vahvistavia elementtejä.

Muuttamista kulttuurisena ilmiönä tarkastellessani mieleeni on usein tullut ajatus siitä, kuinka paljon muuttamisessa on kyse ympäristöstä omaksutusta alueelliseen kulttuuriin liittyvästä piirteestä. Tarkoitan tällä sitä, että Suomessa on seutuja, joilla/joilta muuttaminen on huomattavasti vilkkaampaa kuin eräillä toisilla seuduilla. Aineistoni ei anna vastausta, mutta se esittää kysymyksen: voiko muuttaminen olla myös sikäli kulttuurista käyttäytymistä, että eteläisessä Kymenlaaksossa on totuttu muuttamaan, lähtemään ja liikkumaan. Eräät kansatieteilijät ovat esittäneet arvioita muuttamisesta myös tällaisena "opittuna" käyttäytymisenä (mm. Hustich 1964), joten esittämäni ajattelu ei ole uutta, mutta kysymys tällaisestakin muuttamisen kulttuurisesta aspektista jäi mieleeni.

Tekemäni havainnot tarvitsevat taustakseen jotakin, joka ei ole aivan sulavaa ja valuvaa. Modernisuuden käsite ei bermanilaisena "All that is solid melts into air" -ajatuksena sovi muuttajieni yhteiskunnastamme antamaan kuvaan. Tarvitaan siis yhteiskuntakäsitys, jossa modernisuudella ja globalisaatiolla on tunnustettu sija, mutta josta ei ole siivottu pois ajatusta jonkinasteisesta traditioiden säilymisestä, ympäristöjen ja lokaalisuuden merkityksestä. Osa muuttajista haluaa myös uudesta ympäristöstään miltei konkreettisen jalansijan, jotakin omaa, oman lokeron. Tämän ajatuksen taustaksi olen etsinyt Beckin, Giddensin ja Lashin ajattelusta tukea ja täydentänyt sitä kulttuuriekologisella niche-käsitteellä.

Esittelin työssäni Tony Fieldingin muuton näkemistapojen yhteydessä hänen käsityksensä suhteesta muuttamisen ja paikan statuksen välillä: Paikkoja, joihin muutetaan paljon, pyritään pitämään arvokkaampina kuin paikkoja joihin muutetaan vähemmän. Vastaavasti paikkoja, joista muutetaan enemmän, pidetään taantuvina. Mielipiteet ja käyttäytyminen perustuvat arkipäivän uskomuksiin, eivät faktoihin. Tätä Fieldingin argumentaatiota käytäntöön soveltaessa ei voi olla ajattelematta Kymenlaakson nykyistä tilannetta. Kymenlaaksosta muutetaan paljon pois, sitä pidetään taantuvana savupiippujen alueena. Sen herättämät mielikuvat eivät välttämättä ole erityisen positiivisia, sitä pidetään epäviireänä ja nurkkakuntaisena. Kymenlaakso on joutunut kehämäisen kehityksen pyörteeseen, josta on vaikea päästä pois: muuttokäyttäytyminen ruokkii mielikuvia jotka ruokkivat muuttokäyttäytymistä.

LÄHTEET:

Painetut:

Allas, Anja 1992

Ympäristömielikuva

teoksessa Marjomaa I. ja Nykyri J. Pohjolan kansainvälinen kaupunki, kaupunkikulttuurin ulottuvuuksia alkavalle vuosituuhannelle

Oulun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja 13

Andersson, Harri 1984

Sosiaalinen tila. Objektiivisen ja subjektiivisen tilan käyttö kaupunkitutkimuksessa

Turun yliopiston maantieteen laitoksen monisteita nro 4

Turku

Beck Ulrich 1996

Politiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa

Teoksessa Beck U., Giddens A., Lash S. Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio

Vastapaino

Tampere

Bennet, John W. 1977

Ecosystem analogies in Cultural Ecology/ Population. Ecology and Social Evolution. ed.

Steven Bolgar

USA

Bogue, D.J. 1969

Principles of Demography

New York

Boulding, Kenneth 1956

The Image. Knowledge in Life and Society

Univeristy of Michigan Press

Ann Arbor 1973 (9. painos, alkup. 1956)

Bourdieu, Pierre (1984)

Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste.

USA

Borofsky, R. 1994 (ed.)
Assessing Cultural Anthropology
McGraw-Hill, inc.
USA

Fielding Tony 1992
teoksessa Migration Processes & patterns, volume 1, Research Progress & Prospects
edited by Tony Champion & Tony Fielding
Belhaven Press
London and New York

Giddens Anthony 1996
Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa
Teoksessa Beck U., Giddens A., Lash S. Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio
Vastapaino
Tampere

Goodenough, Ward H. 1994
teoksessa Borofsky, R. (ed.)
Assessing Cultural Anthropology
McGraw-Hill, inc.
USA

Gross, Daniel R. 1983
The Ecological Perspective in Economic Anthropology/ Economic Anthropology and
Theories. Monographs in Economic Anthropology No.1, edited by Ortiz Sutti
USA

Hardesty Donald L. 1977
Ecological Anthropology
University of Nevada, Reno
John Wiley & Sons
USA

Hanssen Börje 1952

Österlen. En studie över socialantropologiska sammanhang under 1600- och 1700-talen i sydöstra Skåne

Ystad

Helkama Klaus, Myllyniemi Rauni, Liebkind Karmela 1998

Johdatus sosiaalipsykologiaan

Edita

Helsinki

Helsingin Sanomat 15.1.1998

Horelli, Liisa 1982

Ympäristöpsykologia

Weilin&Göös

Espoo

Karvonen, Erkki 1997

Imagologia. Imagon teorioiden esittelyä, analyysiä, kritiikkiä

Acta Universitatis Tamperensis 544

Vammala

Kaskö 1985, kontinuitet och förändring i en småstad

toim. Anna-Maria Åström

Folklivstudier XVI

Svenska Litteratursällskapet i Finland

Helsingfors

Knuuttila, Seppo 1994

teoksessa Kulttuurintutkimus. Johdanto, toim. Jari Kupiainen ja Erkki Sevänen

Tietolipas 130

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Jyväskylä

Kodolányi et al. 1993

Interacting Communities

Studies of Some Aspects of Migration and Urban Ethnology

4. suomalais-unkarilainen etnologinen symposium

Koivukangas Olavi 1996

teoksessa Suomi Euroopassa - maassamuuton uudet ulottuvuudet

Muuttoliikesymposium 1995

Siirtolaisuustutkimuksia A 18

Siirtolaisuusinstituutti

Turku

Korkiasaari, Jouni 1991

Liikkuvuus ja rakennemuutos. Maassamuuton ja työvoiman liikkuvuus osana yhteiskunnan rakennemuutosta. Työpoliittinen tutkimus nro 11. Työministeriö

Helsinki

Korkiasaari, Jouni 1991b

Teoksessa Muuttoliikesymposium 1990, toim. Olavi Koivukangas, Raimo Narjus, Timo Virtanen

Siirtolaisuustutkimuksia A 15

Siirtolaisuusinstituutti

Turku

Kroeber A.L. & Kluckhohn C. 1952

Culture: a Critical Review of Concepts and Definitions

Kultalahti, Olli 1986

Teoksessa Muuttoliikesymposium 1985, Siirtolaisuustutkimuksia A 14,

Siirtolaisuusinstituutti

Turku

Kultalahti Olli 1990

Yhteiskunta ja alue, johdatus alueelliseen käsittelytapaan

Finnpublishers

Jyväskylä

Kuntaliitto 1997

Suomi keskittyy ja autioituu

Muuttoliike alueittain 1985-1996

Lauri Yli-Pekka, Matti Saari, Timo Nikander, Ulla-Maarit Saarinen, Liisa Kanerva

Suomen Kuntaliitto
Helsinki

Lash Scott 1996
Refleksiivisyys ja sen vastinparit: rakenne, estetiikka, yhteisö
Teoksessa Beck U., Giddens A., Lash S. Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio
Vastapaino
Tampere

Lewis G.L. 1982
Human Migration
Billing and Sons Limited
London

Love Thomas F. 1977
Aikak.lehti American ethnologist 1977;4:1
Washington

Lynch, Kevin 1960
The Image of a City
MIT Press
Cambridge

Mangalam, J.J. 1968
Human Migration. A Guide to Migration Literature in English 1955-62
Lexington

Mattlar Marja ja Tapio 1988
Muuttasitko maalle?
Keuruu

Merton Robert K. 1968
Social Theory and Socila Structure. Enlarged edition (1949)
New York

Miller G.A., Gallanter E., Pribram K.H. 1960
Plans and the Stucture Of Behavior

Holt, Rinehart and Winston
New York

Naukkarinen, Arvo 1983
Pohjoissuomalaisesta muuttoliikkeestä eräiden yhteiskunnallisten ja alueellisten kehitysnäkymien valossa. Teoksessa Melkas, Jussi (toim.): Pohjoissuomalaisesta ihmisestä
University of Oulu
Research Institute of Northern Finland C 50

Paasi, Anssi 1984
Aluetietoisuus ja alueellinen identiteetti ihmisen spatiaalisen sidoksen osana
Suunnittelumaantieteen yhdistyksen julkaisuja 13
Joensuu

Paasi, Anssi 1996
Alueellinen identiteetti ja alueellinen liikkuvuus: suomalaisten syntypaikat ja nykyiset asuinalueet
Terra 108:4, 210-224

Rapoport, Amos 1977
Human aspects of Urban Form. Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design
Pergamon Press
New York

Roivainen, Irene 1992
Lähiöpuheet: sosiaalinen tapa tuottaa kuvauksia omasta ympäristöstä
Alue ja ympäristö 2/92, 20-33

Sallinen-Gimpl, Pirkko 1994
Siirtokarjalainen identiteetti ja kulttuurien kohtaaminen
Kansatieteellinen arkisto 40
Suomen Muinaismuistoyhdistys
Jyväskylä

Sarmela, Matti 1979
Paikalliskulttuurin rakennemuutos. Raportti Pohjois-Thaimaan riisikylistä
Helsinki

Sarmela Matti 1984
Kirjoituksia kulttuuriantropologiasta
Suomen antropologinen seura, toimituksia 15
Tietolipas 96
Helsinki

Sarmela Matti 1989
Rakennemuutos tulevaisuuteen, postlokaalinen maailma ja Suomi
Wsoy
Juva

Seppänen, Paavo 1986
teoksessa Muuttoliikesymposium 1985 Siirtolaisuustutkimuksia A 14 Siirtolaisinstituutti
Turku

Simpanen Matti 1985
Turun lähtömuuttotutkimus. Turusta vuonna 1984 muualle Suomeen muuttaneet.
Tutkimuksia nro 4. Siirtolaisuusinstituutti
Turku

Suhonen Pertti ja Liisa 1973
Turvattomia suomalaisia. Tutkimus turvattomuuden kokemisesta.
Rauhan ja konfliktintutkimuslaitos, tutkimuksia nro 4
Tampere

Suojanen Päivikki 1992
Näkökulmia siirtolaisen kulttuuri-itseyteen
Suomen antropologi 1/1992

Suomen kielen perussanakirja I-III, 1990, 1992
Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55
Valtion Painatuskeskus
Helsinki

Söderling, Ismo 1983
Maassamuutto ja muuttovirrat. Vuosina 1977-78 kunnasta toiseen muuttaneiden
elinolosuhdetutkimus. Siirtolaisuustutkimuksia A 11
Turku

Söderling, Ismo 1988

Maassamuuton ulottuvuudet. Yksilö-, alue- ja yhteiskuntatason tarkastelu Suomessa vuosina 1977-1978 maassamuuttaneista

Turun Yliopiston julkaisuja C 65

Turku

Taylor, R.C. 1969

Migration and Motivation. A Study of Determinants and Types. Teoksessa Jackson, J.A. (ed.): Migration. Sociological Studies 2. Cambridge University Press

Teinonen Markku 1990

The social network and the choice of godparents of a family moving from the country to a town

Ethnologia Fennica 1990 vol 18, Finnish studies in ethnology

Tilastokeskus 1997

Etelä-Suomen katsaus 1996

Helsinki

Tuan, Yi-Fu 1974

Topophilia. A Study of Environmental Perception, Attitudes and Values

Prentice-Hall

London

Tuomi-Nikula Outi 1982

Keskipohjalaisen kalastajan vuosi

Kansatieteellinen arkisto 32

Vammala

Tuomi-Nikula Outi 1985

teoksessa Teoriaa, aihepiirejä ja näkökohtia kansatieteellisessä tutkimuksessa

Ethnos-julkaisu 1

Lappeenranta

Turunen Kari E. 1997

Halut, arvot ja valta

Jyväskylä

Upanne, Maila (toim.) 1982
Maassamuutto ja mielenterveys
Suomen Mielenterveysseura, M-sarja
Helsinki

Vainio, Esa 1982
teoksessa Muuttoliikesymposium 1980
Siirtolaisuustutkimuksia A 8
Siirtolaisuusinstituutti
Turku

Wiman, Ronald 1979
Muuttoliike
Otavan Suuri Ensyklopedia 6

Virtanen, Keijo 1986
Teoksessa Muuttoliikesymposium 1985, Siirtolaisuustutkimuksia A 14,
Siirtolaisuusinstituutti
Turku

Painamattomat:

Antikainen Jyrki 1989

Ivolaiset Loviisassa -tutkimus muuttajan sopeutumisesta ja ydinvoimalan yrityskulttuurista
Lisensiaattityö. Turun yliopisto, kulttuurien tutkimuksen laitos/ kansatiede

Hakkarainen Jari 1990

Suomenkielisenä Loviisaan, muuttajan akkulturaatio kaksikielisessä kaupungissa 1900-
luvulla

Pro gradu -tutkielma, suomalainen ja vertaileva kansatiede, Turun yliopisto